

Végre legyen ’56 igazi nemzeti ünnep

Sólyom László köztársasági elnök beszéde a mosonmagyaróvári megemlékezésen 2006. október 26-án

Ezekben a napokban sok helyen beszéltem és sok helyütt elmondtam, hogy 1956 alapélménye a nemzeti egység volt – és a boldog felszabadultság. Számítalan tanú van erre. Ha megnézzük azokat a filmeket, azokat a fotókat, ahol látjuk az október 23-ai, 24-ei, 25-ei felvonulókat, láthatjuk: mindenkinek az arcáról ez a boldogság, ez a felszabadultság sugárzik. A nemzet akkor tudta, hogy mit kell csinálni. Mindenkinek az emlékezetébe mélyen beleivódott egy nemzeti forradalomnak a forгатókönyve. Itt, Mosonmagyaróvárott is, éppúgy mint minden más városban, községben, és mint előtte Budapesten, felvonultak diákok, munkások, a lakosság, mindenhol elszavalták a Nemzeti dalt, elénekelték a Himnusz-t, úgy, ahogy ezt 1948. március 15-éről tudjuk. És itt hozzájött még valami: az egész nemzet meg akart szabadulni a szimbólumoktól. El akarták távolítani a vörös csillagot, el akarták távolítani a szobrokat, a Sztálin-szobrot, a Rákosi-szobrot. Nekem legféltettebb kincseim között van egy kis piros üvegdarab, annak a csillagnak a darabja, melyet a pécsi Nádor szálló tetejéről dobtak le, mikor gimnazistaként tüntettünk, meg egy gipszdarab, amely egy Rákosi-szobor talapzatának a darabja volt.

Mindenhol ez történt, látjuk a filmekben: a tankok mellett mindig verik le, vésik le a régi címert és a vörös csillagot. És ezt akarták itt is a mosonmagyaróváriak.

Erre a magára talált embertömegre, erre a közösségre, akiket eltöltött a szabadság öröme, a kommunista hatalom sortüzet zúdított. Már október 23-án este lőttek arra a tömegre, amely a rádió előtt gyűlt össze.

De tudnunk kell, hogy a forradalom első áldozatait nem ott, hanem már korábban, délután, vidéken estek el. Debrecenben, ahol három halott és nagyon sok sebesült maradt az utcán. 23-án délután mutatták be az ellenforradalom forгатókönyvét, hogy a megyei rendőrkapitányságok ablakából, a laktanyák ablakából tüzet nyitnak a békésen tüntető diákokra, munkásokra, asszonyokra. És ez ment tovább. Október 25-én történt meg a Kossuth téren a mérsárlás, Budapesten, ahol 70 halott maradt a földön fekve.

És október 26-án pedig, amikor a forradalom országossá vált, amikor mindenütt vidéken alakultak a munkástanácsok, alakultak a forradalmi bizottságok, és mindenhol tüntettek, sztrájkoltak, az emberek kimentek az utcára. A helyi

fegyveres erők a helyi parancsnokok parancsára brutális kegyetlenséggel válaszoltak. Kecskeméten földről és repülőgépről lőtték az embereket, Miskolcon a rendőrség ablakából, itt és másutt laktanyákból, aztán egy nap múlva Tiszakécskén ismét repülőgépről. Lőttek, lőttek minden ok nélkül, gondolkodás nélkül gyilkoltak.

Ártatlan halottak százai jelzik azt és tanúsítják azt, hogy vidéken is volt forradalom. Ezt elhallgatták még akkor is, amikor ellenforradalomról beszéltek. Azt mondták, hogy csak Pesten történt valami, de ez nem így volt, az egész ország felkelt annak idején. Az egész ország egységesen vitte végbe a forradalmat.

A sortüzek jogilag is igazolhatatlanok. Nem volt semmiféle olyan kényszerítő helyzet, nem volt semmi fenyegetettség. Békés emberek mentek az utcán, nem volt bosszúvágy a szemekben – ez nagyon fontos, minden tanú ezt mondja – nem volt bosszúvágy, nem egy sötét fenyegető tömeg jött, hanem egy felszabadult boldog tömeg az igazság tudatában. És nincs semmiféle olyan jogos védelem, amit bármilyen büntetőbíróság figyelembe vehetett volna.

Végül a legfontosabb, hogy nincs semmiféle morális igazolás arra, ami történt. Nem lehet a forradalom alatt és a forradalom leverése után is – a decemberi sortüzekre gondolok – elkövetett tömeggyilkosságokat semmivel igazolni. Aki azt mondja, hogy a törvényes rendet védték, az arcul csapja a forradalmat és arcul csapja a nemzetet. A kései igazságszolgáltatás megállapította, hogy ezek a tettesek emberiség elleni bűntetteket követtek el. Akik ezt elkövetik, azok – ahogy ezt a nemzetközi jogban mondjuk – az emberi nem ellenségei.

Mit tud azonban mondani a földi igazságszolgáltatás az özvegyeknek és az árváknak? Azoknak, akik egyedül maradtak, akik támasz nélkül maradtak. Akik nem csak a halált kellett hogy elviseljék, hanem azt a megbélyegzést, ami rájuk háramlott. Végaszalhatja-e őket, hogy milyen hősiessé napok voltak ’56 októberének napjai? Hogy az egész világnak erkölcsi példát adtunk? Hogy a kommunista világrendszer nem tudta kiheverni többé ezt a sebet? És ha sokára is, mégiscsak elvezetett a fejlődés a szabad Magyarországhoz? Végaszalhat-e valakit, hogy ma szabadságban és függetlenségben élünk? És segíthet-e azon, hogy nem érték be azzal, hogy megölték szeretteiket, hanem nem is engedték, hogy meggyászojják őket?

Az emberiség legősibb törvényei között van, hogy jogunk van eltemetni a halottakat. Mindenki ismeri Elektra és Kreón történetét, a legősibb mítoszok egyike is arról szól, hogy mindennél előbbre való a gyász. Valóban égbe kiált, hogy nem engedték eltemetni azokat, akiket kivégeztek. Nem lehetett tudni sokáig a sírjukat. De akiket nem a hóhér ölt meg, hanem a sortüzek, azoknak a hozzátartozóit is némaságba és magányba zárták. Mindenki, aki a kommunizmus halálosztó arcával találkozott, aki Recskben volt, aki táborban volt, aki börtönben volt, úgy szabadult, hogy súlyos fenyegetéssel kényszerítették arra, hogy hallgasson. És ugyanígy a hozzátartozókat is. A halott elsíratása, a közös gyász nem lehetett osztályrészük. Csak külön-külön némán hordozhatták a gyászukat. Nem lehetett beszélni arról, hogy mi történt. A kérdést nem lehetett feltenni, hogy miért kellett meghalniuk, és nem lehetett megnevezni a tetteseket.

A Kádár-rendszer ezen alapult, a forradalom vérbe fojtásán, és semmilyen későbbi engedmény nem moshatta le a rápatadt vért. Senkit nem lehet feltámasztani, nem lehet helyrehozni azt, ami történt. Mégis azt mondom, hogy a halottaknak is elégtétel lehet, hogy nem hiába haltak meg. De ezt mondanunk nem elég. Tartozásunk van. Tartozunk a forradalom halottainak. Mindenekelőtt azzal tartozunk, hogy az ’56-os forradalommal kapcsolatban nem engedünk semmit összemosni. ’56-hoz csak a tiszta beszéd illik, csak az egyértelmű állásfoglalás. Nem tűri a hazugságot. Vagy a forradalom oldalán állt valaki, vagy pedig azokkal tartott, akik leverték a forradalmat. Nem lehet egyszerre Kádár örökösenek és ’56 örökösenek lenni. Aki ezt megpróbálja, nem ünnepelhet tiszta lelkiismerettel, válogatni kényszerül. De a múlt ezt nem tűri el. ’56 vagy forradalom, vagy ellenforradalom, ez volt a kérdés Kádár alatt 33 évig, és most is ez a kérdés. És egyértelmű a válasz.

Végre legyen ’56 igazi nemzeti ünnep. És az ünnepet nem elég csak akarni, azt meg kell alkotni. Az emlékezetet intézményesíteni kell. ’56-nak nincsenek olyan szimbolikus alakjai, mint ’48-ban Petőfi volt vagy Kossuth Lajos. De vannak szent helyei, azok, ahonnan elindult: a Szege-di Egyetemnek a nagy előadóterme, a Műegyetem aulája, ahonnan 23-án elindult a menet a Bem-szoborhoz, és ilyen szent helyek azok az utcák és terek, ahol a forradalom mártírjai meghaltak. A Gyásztér egy ilyen szent helye 1956-nak.

Stefan Prikoszovich rajza

És kellene emlékművek is, amelyek folyamatosan hirdetik az arra járóknak az ünnep üzenetét, amelyek a találkozás helyei, a megemlékezés helyei lesznek. És kellene olyan műzeumok, dokumentációs központok, ahol részletesen meg lehet tudni, mi az, amit az emlékmű a maga szimbolikus nyelvén hirdet. Éppen ezért nagyon fontos és minden támogatásra méltó az a kezdeményezés, hogy itt, az egykori laktanya épületében egy kulturális emlékhelyet hoznak létre a sortűz áldozatainak tiszteletére és emléküik ébren tartására. Ahogy a budapesti Terror Háza vagy a nemrégén megnyílt hódmezővásárhelyi Emlékpont nagyon jó példát mutat, úgy remélem, hogy itt ez a megnyitott kiállítás alkalmas lesz arra, hogy a gyermekeink rátaláljanak ’56-ra. És ’56, ha igazán megismerik annak tartalmát, az ő életükben is tájékozódási pont legyen. 50 év után eljött az idő, hogy az ’56-os forradalom a maga tisztaságában ünnep legyen, hogy a nemzet befogadja szívébe.

AZ ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓ HOZAMA AUSZTRIÁBAN

Még a legsötétebb borúlátókat is zavarba ejthette, mennyire megmozgatta az 1956-os magyar ős 50. évfordulója Ausztriában a kedélyeket. Könnyedén arra lehetne következtetni, természetesen a magyarok, nevezetesen az ötvenhatosok ocsúdtak fel, hogy adózzanak egyben saját múltjuk emlékének is. De nem egészen így volt. Az ausztriai magyaroknak szinte versenyre kellett kelniük az osztrák kezdeményezésekkel, hiszen a májusban Eisenstadt/Kismartonban megnyílt kiállításhoz egész sor kimondottan osztrák rendezvény sorakozott fel szinte valamennyi tartományi székhelyen, de feltehetően másutt is, ami nem került köztudatba. Aki kissé beleélté magát az évforduló sorozatos fordulóiba, szinte az lehetett a benyomása, ötven év után visszfénye támadt 1956-nak, ami – s meggyőződéssel állíthatjuk – a közös osztrák-magyar történelemnek fontos fejezete. Eltekintve a világtörténelmi betájolástól, nem egy osztrák szakember nyilatkozott úgy, hogy 1956 október-novemberének eseményei lényegesen hozzájárultak a mai osztrák nemzeti identitás megalapozásához.

A megemlékezések élménye várhatóan kihat a magyarság tudatosabb vállalására az ausztriai magyarok közösségi életében. Ez a feltételezés azért is valószínűsíthető, mert a kétkedők is meggyőződhetek róla, mennyire nagy fontosságot tulajdonítanak az osztrákok is az 1956-os magyar forradalomnak, és végsőfokon nagyon jó véleményük van az itt letelepült magyar menekültekről. Nem meglepő, de annyira felértékelődött 1956 „árfo-lyama”, hogy akadnak immár olyanok is, akik újfent ezt a témát kamatoztatják saját javukra, nem törődve azzal, hogyan viszonyultak hozzá történetesen a 30. évforduló táján. Így változnak az idők, s az emberek az időben – mondanák erre a rómaiak.

Mindazonáltal nagyon sok szellemi-erkölcsi tőke szabadult fel ismét; még tudatosabban kerültek egymáshoz az osztrákok és az ausztriai magyarok. Ezt a tőkét nem lenne szabad most elhanyagolni, hanem arra kell törekedni, hogy megmaradjanak a köztudatban azok, akik bár szorgalmukkal elérték az osztrák társadalom megbecsülését, s talán szerénységük miatt viszont alig vesznek róluk tudomást.

PANNONICUS

Ellentmondásos kísérlet a magyar-szlovák viszony javítására

A magyar és szlovák köztársasági elnök fellépése két egyetemen

A magyar-szlovák viszonyt több síkon vizsgálhatjuk. Elemezhetjük a két ország kormányzatának hivatalos viszonyát. Megfigyelhetjük az országokban élő magyar, illetve szlovák kisebbség helyzetét, jogállását. De következtetéseket vonhatunk le a többségi lakosság viszonyáról, vagy pontosabban a közvélekedés állapotáról a kisebbségek iránt. Az egyes síkok természetesen egymásra is hatnak és csak inkább elméletileg különíthetők el egymástól. Mélyebb elemzéseket lehet továbbá folytatni a két nemzetet érintő történelmi események figyelembe vételével is. A sort bizonyára tovább lehetne folytatni. A fenti felsorolással csak azt próbáltuk érzékeltetni, hogy a két nemzet viszonya mennyire bonyolult és szerteágazó. Éppen ezért, mivel nem kerülhetjük el a témát érintő aktuális eseményeket, megkíséreljük nagyobb perspektívából értékelni az ezen a téren zajló aktivitásokat is.

Ismeretes, hogy a magyar-szlovák viszony idestova másfél évszázada viszályokkal, kölcsönös sérelmekkel, vagy vélt sérelmekkel terhes, amelyekhez mára számos előítélet és téves beidéződés is csatlakozik. Néhány éves nyugodtabb korszakot (1998-2006) követően az utóbbi hónapok szlovákiai eseményei újra kiélezték a két nemzet közötti ellentéteket. A Szlovák Nemzeti Pártnak (SNS) a választások utáni kormányba vételét a szlovák közvélemény jelentős része úgy értelmezte, hogy ezek után nyíltan lehet a magyarellenességet hangoztatni és többen ezt

a tettelegességre is vonatkoztatták. Ezek ma már széles körben ismertek és nagy felháborodást váltottak ki nemcsak a szlovákiai magyar kisebbség körében és a kárpát-medencei magyar közösségekben, hanem az Európai Unió egyes országainak vezetésében is. Ez az egyértelmű tiltakozás, úgy tűnik, mára kissé visszafogta a magyarellenesség további nyílt terjedését Szlovákiában. Belátták ezt azok is, akik az egész helyzetet előidézték. Konkrétan a szlovák miniszterelnök Robert Fico, aki bevette kormányába azt a Szlovák Nemzeti Pártot, amely éveken keresztül hazugságokra és tévedésekre alapozott, értelmetlenül magyarellenes politikát hirdetett. A 2006-os választási kampányát pedig szinte kizárólag a magyarellenességre építette. Ezzel megszerezte a szlovákiai választók közel 12 százalékának szavazatát. A szlovák kormány a mai összetételében ugyan részben elszigetelődött Európában, de ugyanakkor esélyt is kapott, hogy korrigáljon a magatartásán.

Talán ennek tudható be, hogy Ivan Gasparovic Szlovákia köztársasági elnöke vállalta a közös fellépést Sólyom László magyar köztársasági elnökkel, annak érdekében, hogy enyhítsék a két nemzet közötti feszültséget. Megállapodtak abban, hogy nyilvános ülésen folytatnak párbeszédet a magyar-szlovák viszony múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Helyszínül két egyetemet, Szlovákiában a beszttercebányai Bél Mátyás Egyetemet, Magyarországon pedig a piliscsabai Páz-

mány Péter Katolikus Egyetemet választották. Az eseményekre november 16-án Beszttercebányán és november 17-én Piliscsabán került sor.

Mindkét egyetemen igen nagy érdeklődés kísérte a két elnök expozéját majd az azt követő nyilvános fórumot, ahol a diákok kérdéseket tehettek fel az elnököknek. Sólyom László előadásában egymás jobb megismerését hangoztatta, ami által kiküszöbölhetők lennének a félreértések és az ezekből táplálkozó szélsőséges nézetek. A szlovákok felé tett gesztusai arra engednek következtetni, hogy mindezt őszintén is gondolta. Elítélte a magyar oldalon jelentkező szélsőségeket. Példaként a 64 Vármegye Ifjúsági Mozgalmat említette. Hozzátette, azonban, hogy a nacionalista szélsőséges nézeteknek Magyarországon elenyésző a támogatottsága. A nemzeti kisebbségek autonómiájáról szólva kifejtette, hogy ezen bizonyos öngazgatási jogok gyakorlását kell elképzelni. Számmottevőbb kisebbség esetében, mint például a másfél milliós erdélyi magyarság, a területi autonómia is elképzelhető. A szlovák köztársasági elnök az autonómia kérdésében egyik hozzá intézett konkrét kérdés kapcsán részben kitérő választ adott. Elmondta, hogy Szlovákiában a magyar kisebbség száz százalékos kulturális autonómiával rendelkezik és szabadon használhatja anyanyelvét. A területi autonómiát viszont nem tartja indokoltnak.

Folytatás a 2. oldalon

JELEN SZÁMUNK 1956-OS MELLÉKLETTEL

ADVENTI SÉTA POZSONYBAN

Pozsonyba – történetesen Bécsből – a legkényelmesebben és leggyorsabban vonattal juthatunk el. Télidőben különösen ajánlatos ez a közlekedési eszköz. A *Südbahnhof* kettős vágányáról óránként indul vonat a szlovák fővárosba; érdemes azt választani, amelyik a „*Hlavná stanica*” – a pozsonyi Fő vasútállomás felé tart. (Petr • alka/Ligetfalu állomás felé is indítanak vonatot, de onnan idegenek számára meglehetősen körülményes elvergődni a központba.)

Célunkhoz érve a 93-as busz visz be a Belvárosba. Jegyet az újságos bódékban vagy a megállókon található jegyautomatákban lehet venni; ha nem tervezünk hosszabb utazást, elég a tízperces jegy. (Az állomás előtt várakozó taxik igénybevétele nem ajánlatos, mivel a háromszorosát kéri el a telefonos rendelésre érkező fuvar díjának.) A *Hod • ovo námestie* megállón kell leszállni, ahol megcsodálhatjuk az egykori Grassalkovich, ma Elnöki Palotát. Innen a térről jól látható a Mihály kapu tornya, ugyanis arra jutunk el az érdekes látnivalókhoz. Ha az itt leírtakon kívül másról is tájékozódni szeretnénk, érdemes az út előtt átböngészni Pozsony város honlapját. A helybeliekkel – főleg a fiatalabb nemzedékekkel – angolul, németül is megértethetjük magunkat. Lehet magyarul is próbálkozni, de nem biztos, hogy sikerrel járunk. Turisztikai információs iroda a Primás palotával szemben található.

Ami miatt az adventi időszakban érdemes felkeredni és meglátogatni Pozsonyt, az kétségkívül a város Főterén minden évben megrendezett karácsonyi vásár. Térkép nélkül is könnyű odatalálni, hiszen odacsábít a sok ínycsiklandó illat, a karácsonyi zene és a vidám tömeg zaja. Az idén november 24-től egészen december 23-ig várja a sok ünnepi hangulatra vágyót a vásár. A csinos, illatos fenyőgallyal feldíszített fabódék csak úgy ontják a karácsonyi árut. Minden évben szigorú bizottság dönt arról, ki és milyen portékát kínálhat. A klasszikus, csillogó-villogó díszeken kívül kézileg, népi motívumokkal díszített és természetes anyagokból készültetek közül is lehet választani. Ha elsétálunk egészen a téren álló Városháza reneszánsz udvarára, egész

kis kézműves-birodalomban találjuk magunkat. Csodálatos, vashból, drótból, csuhéból, fából vagy egyéb érdekes alapanyagból készült műrecek tanúskodnak készítőik különleges kézügyességéről. Kicsik és nagyok számára érdekes látnivaló az élő állatokat is bemutató Betlehem.

Ha elfáradtunk, megehezünk a járkálásban és nézelődésben, illetve szeretnénk egy jó pohár forralt bortól vagy egyéb italtól felmelegedni, több tucat ételtől és italtól roskadozó bódé várja az éhes és szomjas vándorokat. Mit érdemes megkóstolni? Ha nem vagyunk „kísérletező” típusok, akkor ebben az esetben a lacikonyha klasszikus ételeiből – cigánypecsenyéből, sült kolbászból vagy különböző grillen vagy nyáron sütött húsféléből választhatunk. Minden típusú evőnek – méghozzá csakis melegen, illetve tűzforrón! – ajánljuk a füstölt hússal és kolbással jócskán megrakott káposztalevest – vagyis a szlovákok közkedvelt „*kapusztinyácját*”. A kíváncsiak a „*lokse*” nevű lepényszerű csemegét semmiképpen ne hagyják ki! A legfinomabb a liba- illetve kacsamájás-zsíros vátozata. Aki pedig az egyszerű ételt kedveli, annak biztos jól esik a hagyományos hagymás-zsíros kenyér. Viszont én bizalmasan a hagymás-tepertős zsíros kenyeret javasolnám – ismeretlen okoknál fogva ezt a pozsonyi karácsonyi vásár árusai egyszerűen istenien készítik. (Pedig csak annyi a dolguk, hogy megkenjenek egy szelet kenyeret tepertős zsírral és megszórják karikára vágott hagymával...)

A szomjazók a forralt bor és a grog legkülönbözőbb féle variációiból választhatnak. Akik kedvelik az édeskés italokat, legfőképp pedig a mézet, azok kortyoljanak jó nagyokat a szlovákok kedvenc italából, a *medovinából*- illetve mézborból. Az édesszájúak feltétlenül kóstolják meg a réteseket vagy pitétet – mind házilag készülnek! A szlovákok karácsonyi szokásai közé tartozik az ostyaeves – a vékony, tányérnyi méretű ostyákat sokféle ízesítéssel készítik – dióval, fahéjjal vagy „simán”. Szenteste mézzel megkenik őket, hogy az angyalokat vagy jó szellemeket az ünnepi asztalhoz csábítsák, a fokhagymával ízesített ostyá meg a rossz szellemeket

és a rontást hivatott elűzni a ház népéről. A kalóriáktól rettegő hölgyeket figyelmeztetem, hogy a rúdszerűre tekert üreges tejszínhabbal megtöltött ostyák fogyasztása könnyen szenvedélyé válhat, annyira különleges ez az édesség!

A pozsonyi karácsonyi vásár azonban nem csak a vásárolgatni és a nézelődni vágyók, valamint a kulináris élvezetek híveinek gyülekezőhelye. Az óriási fenyőfánál felállított színpadon gyerekkórusok és táncgyűttek is fellépnek, emelve ezzel a téren zajló események hangulatát.

Ami pedig a legérdekesebb: hallgatózzanak egy ideig, milyen nyelven is beszélnek a körös-körül bámészkodó, iszogató vagy eszegető látogatók? Bizony, nem csak a fülük: bécsi dialektusban! Ne gondolják ám, hogy csak a jóval olcsóbb forralt bor csábítja ide a „konkurrens” milliós nagyváros lakóit. A pozsonyi vásár családias, meghitt hangulata az, ami miatt sokunk számára felejthetetlen az adventi időszak; legszebb élményei közé tartozik, ha barátainkkal, szeretteinkkel eltöltünk néhány kellemes órát a Főtéren.

Minden jó, ha a vége jó, tartja a régi mondás. Mielőtt visszaindulnának a vasútállomásra, feltétlenül ugorjanak be a Főtértől öt percrenyire található nagy áruház élelmiszer-osztályára. A cseh és szlovák karácsonyi édességek kiválóak, úgyszintén a különböző fajta csokoládék és kekszek is. A szlovákok és a csehek nem csak szaloncukrot, de mindenféle ízű krémes csokoládéfigurákat is aggatnak a karácsonyfára. Az ünnepi étkek méltó kísérője a szlovákok *boroviczkája*, *szlivovicája* és a csehek *beche-rovkája*.

Végezetül hadd kívánjak békés, szép karácsonyt, szlovákul: *veselé Vianoce!*

FUNDAREK ANNA

MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJAK

Az MTA Díszterme adott otthont 2006. október 2-án a Magyar Örökség-díjak átadási ünnepségének. Immáron negyvenedik alkalommal gyűltek össze a meghívottak.

A Magyar Örökség díj kitüntettjei:

Az 1956-os forradalom és szabadságharc – Nagy Imre és a forradalom hőseinek áldozata – A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola énekművészete és ifj. Sapszon Ferenc zenepedagógiai munkássága – Nagy Gáspár költészete – A bécsi „Európa“-Club hűsége 1956 szelleméhez – A Magyar Írószövetség nemzeti elkötelezettsége – Raksányi Gellért színművészete Az „Európa“-Club nevében a díjat dr. Smuk András főtítkárral vette át, laudációt mondott dr. Juhász László.

A Magyar Köztársaság elnöke, október 23-a, az 1956-os forradalom 50. évfordulója alkalmából a Szabadságharcosok Közalapítvány szervezeteinek ünnepségén kitüntetés adományozott. A kitüntetést dr. Sólyom László október 20-án, pénteken délután Budapesten, a Bourbon-palotában személyesen adta át. A kitüntetettek között volt három Nyugat-Európában élő magyar, Bujdosó Alpár és Zsuzsa valamint Radda István, a Központi Szövetség főtítkára. A Gyűrsány-kormánytól senki nem volt jelen. Az ünnepi beszédet Boros Péter, volt miniszterel-

KÉRÉS

Mivel az Osztrák Posta az utóbbi időben nem kézbesíti a címzetteknek a nem egészen részletesen megcímezett leveleket, küldeményeket, nagyon kérünk minden érintettet és érdekeltet, elérhetősége érdekében közölje velünk egészen pontos címet, vagyis az utcánév és házszám mellett adja meg a lépcsőházat, emeletet és az ajtószámot is.

Köszönettel a Központi Szövetség vezetősége és a Bécsi Napló szerkesztősége

EMLEKBÉLYEG

Az Ausztriai Magyar Egyesületek Központi Szövetsége az 1956-os forradalom 50. évfordulójára az Osztrák Post AG-vel kötött megállapodás értelmében emlékbélyeget bocsátott ki 55 Cent értékben, amely valamennyi belföldi küldeményre érvényes. A bélyeget Kaitan Róbert Bécsben élő ötvenhatos magyar grafikus tervezte. Ára darabonként: 1,10 Euro.

Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége
Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich
A-1010 Wien, Schwedenplatz 2, vagy Zentralverband@aon.at

1956. karácsony
Emlékezve és nem felejtve kíván bensőséges, áldásos karácsonyt és boldog új esztendőt a szerkesztőség!

„Szent karácsony éccakája” betlehemes játék bemutatása 2006. december 8-án
15 órakor Oberwart/Felsőőrött a Kontaktzentrumban!

Lapzárta minden páratlan hónap 10-én
TELEFAX: + +43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

MEGJELENT

Ungarische Mittelschulen in Österreich nach 1956 címmel 2. kiadásban is megjelent a volt ausztriai magyar középiskolák története németül. A 127 oldalas, képekkel illusztrált munka többek között iskolák és évfolyamok szerint tartalmazza az érettségizettek névsorát.

Megrendelhető a Központi Szövetség címen. Ára postaköltséggel 7,50 Euro.

2007-re is kapható az Őrség naptár!
Megrendelhető a Központi Szövetség címen: A-1010 Wien, Schwedenplatz 2 – Laurenzerberg 5/I/8-9.

FIGYELEM

A Központi Szövetség felkérésére Mag. Újvárosi Veronika minden hónap harmadik péntekén 15–18 óra között díjtalan jogi tanácsadást tart magyar nyelven a Központi Szövetség székhelyén:
Bécs I., Schwedenplatz 2 – Laurenzerberg 5/I/9
A legközelebbi felfogadás 2006. január 19.

nők, tartotta. Több közjogi méltóság, mint pl. Kovács Árpád, a Számvevő Szék elnöke, Lomnici, a Legfelsőbb Bíróság elnöke és mások voltak jelen.

A kitüntetés szövege:

„A Magyar Köztársaság köszöni a nemzet sorsát és történelmét formáló nehéz időkben tanúsított példamutató helytállását a forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából”.

KITÚZÓ

Eredeti Kossuth-címer (mérete: 13x15 mm), a gráci Schwertner cég előállításában. A Központi Szövetség címen szintén kapható illetve megrendelhető. Ára darabonként: 2.50 Euro.

Ellentmondásos kísérlet...

Folytatás az 1. oldalról

Előadásában elismerte, hogy a két nemzet kapcsolataiban vannak feszültségek, de szerinte inkább a pozitív dolgokra, főleg a gazdasági együttműködésre kellene koncentrálni, mert az EU-n belül ez mindkét ország érdeke. A konfrontáció viszont mindkét felet gyengíti és destabilizálhatja egész Kelet-közép-Európát. Kifejtette továbbá, hogy a szlovák kormányban nincsenek szélsőségek. Ezt a jelzőt csak rásütötték mindjárt a megalakulása után, még mielőtt megnyilvánult volna. Elmondta, hogy a kormányban, amelynek kialakításában maga is részt vett, nemhogy nincsenek szélsőséges nézetek, „de hovatovább az az érzésem, hogy a kormánynak éppen ez az összetétele terelte a Szlovák Nemzeti Pártot azon korlátok közé, amelyben a toleranciára épülő kormányprogram elfogadása és realizálása a cél.”

Az elhangzott beszédek és nyilatkozatokat olvasva úgy tűnik, hogy a magyar köztársasági elnöknek a két nemzet közötti feszültségek enyhítésére irányuló törekvése őszinte és a lényegyet megragadó volt. Gesztusokat tett a szlovák nemzet felé, abban a reményben, hogy viszonzásra talál. A szlovák köztársasági elnök megnyilatkozásai azonban a napi politika pragmatikus igényeinek jegyében fogalmazódtak meg. Szlovákiának most szüksége van arra, hogy főleg a legvitatottabb magyar kérdésben, az EU felé pozitív jelzéseket küldjön, ahonnan komoly figyelmeztetést kapott. Erre használta ki tehát Szlovákia a köztársasági elnökök nyílt fórumokon folytatott, megbékélési szándékot mutató fellépését is. Ivan Gasparovic azonban nem tudta még a látszatot sem fenntartani, nem tudta átlépni saját árnyékát. Védelmébe vette azt, ami

a demokráciában védhetetlen. Ki hiszi el vajon, hogy a Szlovák Nemzeti Párt és vezetője szembe fordul saját magával, egész eddigi életében vallott nézeteivel? No igen, lehet hogy jelenleg visszafogták magukat, de ezt csak érdekből tesszik, mivel a kormánytagsággal járó közhivatali tisztségek és az azzal járó befolyás pillanatnyilag többet hoz a konyhára mint a magyarellenesség. Egyébként ha még az elmondottak ellenére is valakinek illúziói lennének a két elnöki fórum eredményei iránt, jelenthetem, hogy a magyarellenesség, ugyan burkoltabb módszerekkel, de tovább folytatódik. Most a Magyar Koalíció Pártjának az előző kormányban betöltött tisztségviselőit, minisztereit kísérlük meg kikezdeni, nem nemzetiségi alapon, hanem gazdasági visszaélések vádjával, amelyek természetesen mind koholmányoknak minősülnek. De sorolhatnánk további tényeket is a készülők költségvetésben tervezett magyarokkal szembeni megszorításokról.

Bizonyára senki sem gondolta, maga Sólyom László sem, hogy az elnöki párbeszéd teljesen felszámolja a feszültséget a két nemzet között. De lehetett volna ez mindkét fél részéről őszintének minősíthető fórum, amelyet mindkét nemzet elismer és követendőnek tart. Ez megalapozhatta volna a megbékéléshez vezető, hosszú és göröngyös utat. Így azonban egyoldalúvá vált az egész. Sajnálatos, hogy a magyar köztársasági elnök önhibáján kívül került méltatlan helyzetbe. A magyarok számára tanulság a jövőre nézve. Nem szabad előre kiegyezett ellenszolgáltatás nélkül gesztusokat tenni, mert akkor a végtelenségig kihasználnak bennünket.

VARGA SÁNDOR

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat, a Bécsi Napló 2006/ 5. számában közzétett 29.478,06 Euro összeg 2006. november 20-ig az alábbi hozzájárulásokkal növekedett:

Dr. BOHUS Márton	50,—	POGÁNY Géza	30,—
KOCSIS Béla	400,—	VIRÁGH József	5,—
PATZELT Sándor	40,—	összesen:	525,—

A támogatások eddig befolyt teljes összege 30.003,06 Euro.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett egyben a „Bécsi Magyar Iskolának” is otthonul szolgál.

Deák Ernő elnök, Radda István főtítkárr, Kántás János pénztáros

További támogatások az alábbi bankfolyószámlára utalhatók át: P.S.K., A1010 Wien, Georg Coch-Paltz 1, Bankleitzahl/Bankirányítószám 60000, Zentralverband Ungarischer Vereine und Organisationen in Österreich, kontószám 7255731. IBAN 00007255731 + 00060000

KENDE PÉTER

Miért éppen Magyarországon?

I. rész

EZ A KÉRDÉS AZÉRT VETŐDIK FÖL, mert a szovjet birodalmi rendszeren belül 1989 előtt – tehát majdnem háromnegyed évszázad alatt – csupán egyetlen országban volt igazi forradalom, mégpedig Magyarországon. Forradalmon nem egyszerűen néplázadást vagy politikai forrongást értünk, hanem olyan, az egész politikai közösségre kiterjedő politikai mozgást, amely a fennálló politikai rendszert megdönti, és valami mással helyettesíti. Nos, ilyen kiterjedésű és hatású mozgás a szovjet uralmi rendszeren belül a kezdetektől egészen 1989-ig schol másutt, mint Magyarországon nem volt. Helyi jellegű lázongásokra sok helyütt sor került, egyesek ezek közül a szovjet rendszer történetébe is beíródtak - mint például a kronstadti matrózlázadás, vagy az 1953. júniusi kelet-németországi munkásfelkelés -, de a szó teljes értelmében vett forradalomma egyik sem tudott kifejlődni. Tizenkét évvel a magyarországi események után a cseh és a szlovák társadalom is világra szóló erővel juttatta kifejezésre a kommunista rendszerrel szembeni elégedetlenségét („Prágai Tavasz”); ez az értelmiségi körökből elindult mozgás széles körű társadalmi támogatásra tett szert, s még a helyi kommunista vezetőséget is elérte, de csak konszenzuális reformprogramig jutott el, forradalminak mondhatók kitérőiség nem. A szóban forgó háromnegyed évszázadban a magyaron kívül csak egyetlen nemzet volt – a lengyel –, melynek körében több forradalmi felángolásra került sor. A legnevezetesebb kettő ezek közül az 1956. évi, majd 24 évvel később, a Gdanskban kezdődő és onnan az egész országra kiterjedő munkabeszüntetési és társadalmi önszerveződési mozgalom (Solidarnosc) volt, de egyikből sem alakult ki olyan teljes értékű forradalom, mint amilyen a magyar ötvenhat volt.

A SZOVJET URALOMNAK ALÁVETETT ORSZÁGOK és népek eltérő magatartása közötti különbség olyan tényre irányítja rá a figyelmet, amelyet a közvélekedés többnyire nem vesz figyelembe. Ha a művelt ember (vagy bárki) forradalomról hall, első reakciója az, hogy ahol a dolgok idáig jutottak, a hatalom bizonyára szörnyű dolgokat művelt, kegyetlenül elnyomta a népet, tobzódásaival vagy visszaéléseivel felbőszítette a társadalmat és így tovább. Holott ugyanez a többé-kevésbé művelt közember történelmi olvasmányaiából nagyon is tudhatja, hogy *nem minden elnyomás „szül” forradalmat*. Ennélfogva nem nagyon jutunk előre az oknyomozásban, ha pusztán abból indulunk ki, hogy 1956 előtt mi volt „vérlázító”, mi volt „elviselhetetlen” a magyar néptömegek számára. Hiszen 1956 előtt (olykor még utána is) ugyanilyen lesújtó, nagyon sok esetben még ennél is elviselhetetlenebb állapotok jellemezték a szomszédos Romániát, Jugoszláviát, Bulgáriát stb., mégsem robbantottak ki forradalmat egészen 1989-ig. Az 1917-es forradalmak és az 1920-ig tartó polgárháború után lassan konszolidálódó Szovjet-Oroszországban ugyanezek az elfogadhatatlan állapotok több mint hatvan éven keresztül tartottak, mégsem vezettek újabb forradalmakhoz. Ebben az értelemben az 1848–1956 közötti korszak kelet-európai adottságait (külső diktátum, a nem kommunista politikai erők felszámolása, a gazdaság brutális átállítása központosított, alapjában véve háborús gazdálkodásra, a szellemi élet ideológiai béklyóba fogása, a társadalom túlnyomó többségének terror eszközközzel való megfélemlítése stb.) tekinthetjük ugyan a magyar robbanás előzményének, elégséges okának azonban aligha lévén, hogy mindezen dolgok Magyarországon kívül nem váltottak ki forradalmi erejű robbanást.

A MAGYAR FORRADALOM KIVÁLTÓ OKAIRÓL szóló irodalomban gyakran esik szó a magyarországi terror különleges méreteiről, a helyi pártvezetők otromba túlbuzgóságáról, a sztálinista gazdaságpolitika különösen nagy méretű kudarcairól mintegy magyarázatként, arra, hogy miért éppen itt tört ki forradalom. Engedtessek meg e sorok írójának, hogy ezt az állítólagos oksági kapcsolatot kétségbe vonja. Nem igaz, hogy a magyarországi sztálinista gazdaságpolitika kudarcosabb volt, mint ugyanebben az időben a bolgár, a román, a lengyel, az albán vagy (ameddig sztálinista csapásokon haladt) a jugoszláv. Nem igaz az sem, hogy Magyarországon a rendőrterror szélesebb rétegeket sújtott, mint Csehszlovákiában és az összes többi felsorolt országban. Az ideológiai alapon történő felbőszítés jellege sem volt más a

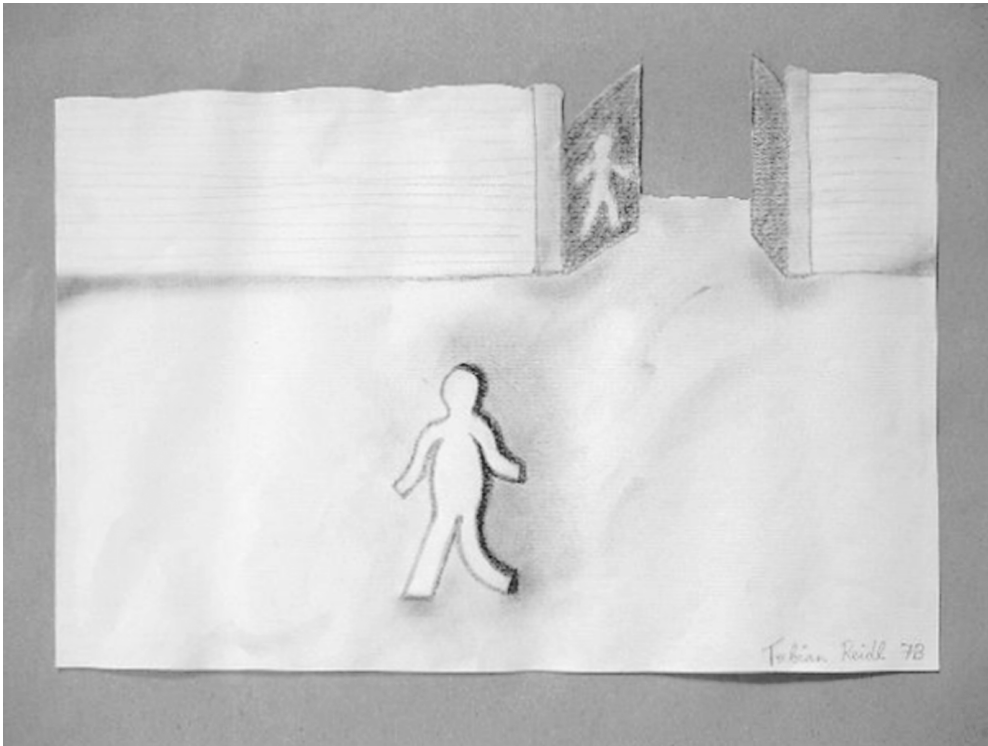
Baltikumtól az Adriáig húzódó világ többi országában, mint nálunk. Milan Kundera, Petro Domitriu vagy az albán Kadare regényei (hogy csak három neves szerzőt ragadjunk ki a sok száz felidézhetőből) egyértelműen a Kelet-Európában uralkodó viszonyok lényegbeli hasonlóságáról tanúskodnak. Ezen a csapáson tehát nem érdemes elindulni.

KÍNÁLKOZIK AZONBAN KÉT MÁSIK megközelítés, amely ha a „miért éppen Magyarország?” kérdésre teljes választ nem szolgáltat ugyan, valamennyire mégis közelebb visz az oksági kapcsolatok felderítéséhez. Ezek közül az egyik a magyarországi sztálinista rendszer 1953 utáni megrendülését veszi kiindulópontnak, a másik pedig Magyarország 1945 utáni „nemzeti” helyzetét. Kezdjük az utóbbival.

ELSŐ LÁTÁSRA KELET-EURÓPA ORSZÁGAI: az 1945-től kezdve meginduló szovjetizálás hatása alatt nagyon hasonló helyzetbe kerültek, függetlenül attól, hogy a hitleri Németország ellen folytatott háborúból a győztesek vagy a vesztesek oldalán kerültek-e ki. Ez azonban mégsem volt így; Magyarország kivételével ugyanis valamennyi kelet-európai ország kapott is valamit: Románia Észak-Erdélyt, Lengyelország a Német Birodalomról leszakított új, nyugati területeket, Bulgária a Romániától átsatolt Dél-Dobruzsát és így tovább. Ha eltekintünk magától Németországtól, akkor Magyarország volt az 1944 utáni előbb fegyveresen kiharcolt, majd a fegyverszüneti megállapodásokban rögzített, végül pedig az 1947. évi párizsi békeszerződésekben szentesített új-régi területi rend egyetlen abszolút vesztese. A háború után beköszöntő új világ magyar olvasatban tehát a nemzeti megalázás korszaka, amit aztán a szovjet rend és a példátlan brutalitással érvényesített szovjet függőség – a térség népeinek e közös sorsamég csak elmélyített. Ezt azért érdemes aláhúzni, mert e megaláztatás elleni lázadás az 1956-os magyar forradalomnak nyilvánvalóan az egyik legfontosabb - ha nem is egyetlen - tartalma volt. A lengyel 1956-os magatartás is ebben a megvilágításban válik érthetővé. Országunk orosz megszállását és kíméletlen szovjetizálását a lengyelek ugyanolyan súlyos nemzeti sérelemként élték meg, mint mi magyarok, sőt talán még nálunk is érzékenyebben (tekintve, hogy Lengyelország elvben a háború győztesei közé tartozott, ennek ellenére Sztálin hatalmi gépezete megtörendő ellenséget látott benne, s így is bánt el vele). Talán ezért is kezdődött el 1956 másik (majdnem) forradalma éppen Lengyelországban.

NÉHÁNY HANGSÚLYOS SZÓ KIVÁNKOZIK ide a szovjet hadsereg 1956. évi jelenlétéről. Magyarország katonai megszállásának, mint tudjuk, elvben véget kellett volna érnie 1947-ben, a békeszerződés aláírásával. A Szovjetunió azonban, mint az Ausztriát megszálló hatalmak egyike, jogot formált arra, hogy hadtápbiztosítás címén két országban – Magyarországon és Romániában - továbbra is tartson csapatokat. (Lengyelország 1989-ig tartó megszállására a német helyzet rendezetlensége képezte a jogcímet). Mindamellett 1955-ben, az osztrák államszerződés megkötésével, ennek az állapotnak le kellett volna zárulnia. Ekkor találta ki a szovjet kormány azt a nemzetközi jogi konstrukciót - Varsói Szerződés -, amely lehetővé tette számára megszálló csapatok állomásoztatását a tábor bármely országában, amelynek kormánya ehhez hozzájárul. A Rákosi-Gerő-Hegedűs-féle magyar vezetést a maga részéről minden további nélkül belenyugodott abba, hogy továbbra is maradjanak a szovjet csapatok az ország területén, sőt, ahogy Hegedűstől tudjuk, még örült is ennek, minthogy biztonsága erre épült. Oknyomozó elemzésünk szempontjából ez azért fontos, mert nyilvánvaló, hogy az október végi események egészen másként alakulnak, ha nincsenek a helyszínen az egyetlen könnyed intéssel mozgósítható szovjet csapatok. Lett volna-e ezek nélkül fegyveres felkelés?

ITT VALAKI KÖZBEVETHETNÉ, hogy az orosz ellenállás nélküli kommunizmus térségünkben fogalmi képtelenség: ez azonban óriási tévedés. Először is, a nevezett időpontban sem Csehszlovákiában, sem Bulgáriában nem állomásoztak szovjet csapatok (természetesen Jugoszláviában sem). Másodsor, a Varsói Szerződésből fakadó helyzetet még a román vezetés sem tekintette olyan magától értetődőnek, mint a magyar: ez ügyben már 1955 augusztusában tárgyalásokat akart kezdeni Moszkvával. Harmadszor, emlékezzünk

Fabian Reidl rajza

arra, hogy az orosz katonai jelenlét az NDK népében és Lengyelországban is hasonló reakciókat váltott ki, mint az 1956. októbere Magyarországon, s ugyanebben az időben a Gomulka-féle új lengyel pártvezetés egyebek között azzal szerezte meg nemzete előlegezett bizalmát, hogy a *szovjet csapatmozdulatokkal is dacolva* fenntartotta reformálláspontját (egyidejűleg leváltotta hadügyminiszeri tisztségéből a még Sztálinék által odaküldött Rokosowski marsallt). Ezzel szemben Gerőék, midőn 23-án kitört a vész, szinte reflexszerűen kérték fel beavatkozásra a Székesfehérvárott állomásozó szovjet csapatokat, amitől aztán – a pártvezetés számára váratlanul, de mindenki más számára értetődően – kinyíltak a pokol kapui.

A FENTIEK MÁR A „MITŐL ROBBANT KI?” kérdéskörébe csúsztak át. Holott arról, hogy miképpen *keletkezhetett* forradalmi helyzet, még egy fontos dolgot kellett elmondani. Nem a szovjet uralom nyomorúságáról általában, mert hiszen, mint már mondtuk, „általában” nem robbantak ki forradalmak a szovjet világ országaiban. Hanem arról, hogy a magyarországi belső közhangulat radikalizálódását milyen különleges helyi adottságok segítették elő. Nos, ilyen sajátos körülmény volt a kommunista hatalom belső demoralizációja vagy máskepp fogalmazva azon társadalmi csoportok különleges frusztrációja, amelyekre ez a hatalom leginkább számított, másik pedig a hatalmi elit belső széthúzása, a csúcson keletkező s persze attól lefelé is érezhető hatalmi harc.

AZ ELSŐ PONTHOZ: 1956-OT, OLYAN NEMZEDÉK készítette elő, amely az 1945 utáni változásoktól demokratikus fordulatot remélt, és amelynek ezen várakozásában végül is csalódnia kellett. Ez a nemzedék, amely a kisgazdaktól és a szociáldemokratáktól a parasztpárton és a NÉKOSZ-on át a népszakszak formálta zsidó kommunista értelmiségig terjedt, társadalmi és politikai nézeteivel a háború utáni Európa akkoriban többnyire balra tartó szellemiségéhez kapcsolódott. A sztálini rendszertől a ’45-ös nemzedék számos tagja megundorodott (ez persze nem mindenkinél egyszerre következett be!), s 1956-ban olyan követeléseket fogalmazott meg, amelyek a hatalomtól részben (sőt nagy részben!) saját ígéreteit kérte számon. A forradalomnak ezzel a szellemi gyökerével magyarázható, hogy az 1956. őszi magyar társadalom Nagy Imrében, az 1953–54-ben előnyösen bemutatkozó reformkommunistában nemcsak a pillanat emberét, hanem - valamennyire - természetesen zászlóvivőjét is látta. E megállapítással nem kívánjuk a magyar ’56-ot egyetlen szellemi vonulatra leszűkíteni, sem kiiktatni belőle a társadalomnak azt az igen széles, talán többségének is mondható részét, amely az 1945-ös változásokra kezdettől fogva a bizalmatlanul vagy ellenségesen nézett, s amely 1945-ben a kisgazdapártban, 1956-ban pedig Mindszenty hercegprímásban találta meg reprezentatív képviselőjét. A kiobbant lázadás a magyar társadalomnak ezt a részét is magával ragadta, *de a kezdő lökést nem ez adta.*

A „KEZDŐ LÖKÉS” FOGALMA AZONBAN félrevezető. A forradalmak nem mesterséges képződmények, s nemcsak hogy nem tervezhetők, de menet közben is többnyire minden számítást keresztülhúznak. Nyilvánvaló, hogy ’56-ban is *egy jó ideje útban* lévő belső folya-

mat jutott el végkifejlődéséhez. De mégis hogyan? Elvégre a totális diktatúrák sajátja az, hogy eszköztáruk gátlástalan alkalmazásával a lázadásnak még a lehetőségét is lefojtják. Mint ahogy ezt a Rákosi-rendszer elnyomó gépezetének őrzőgőg működtetésével maga is tette. Amikor az elhurcolás veszélye még a pissenőt is fenyegeti, bizony nem szükségképpen „cinkos, aki néma”. Nos, itt jutunk el a forradalmi helyzet keletkezéséhez ahhoz az oksági láncszeméhez, amely 1956-ot az előtte lezajló két-három évvel összeköti, s Magyarország esetét különlegessé teszi a szovjet kelet-európai világ egészén belül. Mint ezt a történelmi szociológia már Tocqueville óta tudja, változás reménye nélkül nincs forradalom. (Az 1980–1981-es lengyel népmozgalom, amely képes volt a rendszerváltásra éppen azért állt meg a forradalomnak határán, mert vezetői közül ez időben senki sem gondolta lehetségesnek a rendszer gyökeres átalakítását). Hogy milyen változásokra számít a politikai folyamatban részt vevő vagy azon kívül álló társadalom, az természetesen mindenkor a helyzet függvénye, és azzal együtt módosul. A forradalomnak ugyanis egy adott pillanattól kezdve szuverén, alig kormányozható, ámbár az adott politikai közösség élményanyagából táplálkozó és ennyiben logikus önmozgásuk van. Ami előző nap még lehetetlen vágyalomnak tűnik (mondjuk a szólásszabadság vagy a függetlenség helyreállítása), másnapra már reálisan kitűzhető célnak gondolható el és mondható ki. Jellegzetesen ilyen volt 1956 októberében a „ruszlik haza!” jelző: október 22-e előtt képtelen fantazma, amelyet még uttagva sem mertek volna kiejteni, 23-tól kezdve pedig ezrek szájából hangosan kibuggyanó követelés, a társadalmi többség által spontán kialakított „forradalmi program” integráns része. Október 23-a belső dinamikáját az 1848 márciusával megvonható, előbb csak képzelt, de aztán valóságossá váló történelmi analógia is fűtötte.

MOST PEDIG VEGYÜK SZEMÜGYRE közelebbről azt a második oksági tényezőt, amelyre fentebb céloztunk: a magyarországi sztálinista rendszer 1956 előtti megrendülését. Régi igazság, *hogy minden forradalom előtörténete valahol az elűben kezdődik*. Ha nincs válság a vezetők között, ha nincs meghasonlás, széthúzás és ebből eredően olyan látható (vagy legalábbis érezhető) hatalmi harc, amely mögül a *változás esélye sejlik fel*, még a társadalom legmélyebb elégedetlensége is legfőljebb helyi szikrákban csapódnak ki. Az elit válsága esetén viszont még egy aránylag korlátozott méretű lázongás is elvezethet a kormányzati szerkezet összeomlásához, vagyis forradalomhoz.

1956 ELŐTÖRTÉNETÉT EBBE A FOGALMI KERETBE helyezve világos, hogy „a helyzet” kialakulása akkor kezdődött, amikor a moszkvai főhatalom 1953 kora nyarán nyilvánosan „lebőggette” Rákosit és a magyar állampárt egész felső vezetését. Nagy Imre miniszterelnökké tételével Moszkva új fejezetet nyitott az ’56 előtti Magyarország történetében, s ezzel - akaratán kívül - megteremtette a budapesti hatalmi eliten belüli széthúzás feltételeit.

Fejezet a szerző Eltérő forradalom?
U.M.K., Budapest, 2006 c. könyvéből

Folytatás a következő számban

MEGJEGYZÉSEK EGY ÍRÁSHOZ ÉS EGY NYILATKOZATHOZ

A „Bécsi napló” legutóbbi számában ugyanazon az oldalon két egymásnak szögesen el-
lentmondó szöveg látott napvilágot. Az egyik Pomogáts Béla higgadt, okos elemzése az ötvenhatos forradalomról, illetve arról a lehetőségről, hogy Magyarországon valamilyen egyetértés jöjjön létre nemcsak a forradalmat, hanem a további együttműködés távlatait illetően jobb-és baloldal között. A másik írás a svájci Magyar Közösség nyilatkozata, amely szolidaritást fejez ki a „Kossuth téri tüntetőkkel”. Ez a szöveg még szeptember végén ke-
letkeztethet és nem derül ki belőle, vajon megfogalmazói egyetértenek-e a budapesti TV-székház megtámadásával és kifosztásával, vagy csak a kormány ellen békésen tüntetőket támogatják. Annyit mindenesetre mondhatunk róla, hogy a svájci szöveg egyes kijelentései nem csak a valóságot torzítják el alaposan, hanem indulattól, sőt gyűlölettel fűtött hangvétele sem méltó egy pártpolitikán állítólag felülálló nyugati magyar szervezethez. Arról nem is beszélve, hogy meggyőződése: számos Svájcban élő magyar másként látja azt, ami Magyarországon szeptember 17-e óta történt.

Október második felét történetesen Budapesten töltöttem, ahol a forradalom ötvenedik évfordulóját ünnepeltük – volna. Illetve ünnepeltem is néhány olyan társammal, akik nem jelentéktelen szerepet játszottak az október huszonharmadiki tüntetés előkészítésében és lebonyolításában. Részt vettem egy szép Mefesz-találkozóon, koszorúztam a 301-es parcellánál, ahol Nagy Imréné és társainak és számos más felkelőnek a hamvai nyugszanak. Ugyanakkor nem tudtam rokonszenvezni azokkal a „Kossuth téri tüntetőkkel”, akik, miután a parlament elől az ünnepségek miatt (illetve a velük kötött egyezmény megszegése miatt) eltávolították őket, símaszkokban és árpádsávós zászlókkal randalíroztak a pesti utcákon, autókat és kukákat gyújtottak fel és ezek után most kizárólag „rendőri brutalitásra” hivatkoznak. Tudom, ezek nem voltak azonosak a Fidesz-nagygyűlésre összetorborzott emberekkel, akiknek nagy többsége nem utcai harcokat óhajtott kezdeményezni, hanem valós politikai alternatívát szerettek volna hallani vezetőjüktől. (A Fidesz felelősségéről a tüntetések elvadását illetően itt ne essék szó-
ebben a tekintetben elég a hazai és külföldi sajtókommentárokat elolvasni). De szögezzük le: nincs az a nyugat-európai belügyminiszter, aki ne küldené a rendőroket utcára, hogy megakadályozzanak egy nemzeti ünnepre tervezett zavargás-sorozatot. Képzeljük el azt, ami Budapesten történt október 23-án Párizsban, mondjuk július 14-én. Igaz, hogy Párizsban újabban sokkal több autót gyűjtanak fel hente-
tente, mint Pesten két hónap alatt, de valóban így kellett ünepelni a 16 éve fennálló magyar parlamenti demokráciában október huszonharmadika kerek évfordulóját? Mert, mint „veterán” ötvenhatos mondhatom: a Kossuth-tértől a Deák térig rendőrökkel verekedő tüntetőknek annyi közülük van 56-hoz, mint a német birodalom 1944-es magyarországi kiszolgálóinak a magyar függetlenséghez.

Ami a svájci szervezet által említett „bal-liberális hazudozást” illeti, arra is lenne néhány szavam. Politikában általában szokás „túllicitálni” ellefelünket, fűt-fát ígérni a megválaszthatóság érdekében. Érdekes lenne fel-

sorolni, 1998-as választási győzelme után a Fidesz hány választási ígeretét tartotta be, illetve minősítette azokat merő „választási” ígéretekné. Orbán Viktor egyszerűen nevetségessé teszi magát, amikor azt állítja, ő sohasem hazudott. Lehet, hogy be nem tartott ígéreteit az ábrándok kategóriájába sorolja? És mi történt az idei választások előtt? Járai Zsigmond többször jelezte, hogy a magas államadósság miatt bajok lesznek, bár az államadósság mértéke nem mindig befolyásolja a gazdasági fejlődés ütemét. Igaz, Gyurcsány, illetve a koalíció adócsökkentést ígért, de a miniszterelnök arra is célzott, hogy az életszínvonalat nem lehet tovább jelentősen növelni, leépítésekre lesz szükség, mert az állam már így is túlköltekezett. Ugyanakkor mit mondott Orbán? Járulékcsökkentést ígért és még alaposan ráigért a balliberális ígéretekre, 14 havi nyugdíjjal (!) és gyors gazdasági konszolidációval kecsegtetve a választókat. Akiknek többsége ezt egyszerűen nem hitte el, ezért növelhette parlamenti többségét a balliberális koalíció. *Hazudtak tehát a kormánypártiak, de vastagon hazudott a legnagyobb ellenzéki párt is!* Az egyetlen párt, amelyik a gazdasági helyzetéről többé-kevésbé igazat mondott, kedves svájciak, igenis az Orbán által gyűlölt Dávid Ibo-
lya, illetve az MDF volt.

Ezért nincs előttem hitele annak az Orbán Viktornak, aki még Strasbourgba is hajlandó elmenni, hogy ott „agitáljon” a jelentős parlamenti többséggel rendelkező és bizalmi szavazást érintetlenül túlélő, őszierinte „illegitim” magyar kormány ellen. Ebben a pillanatban nincs alternatívája az EU által elfogadott magyar konvergencia-programnak. Ezt alighanem Orbán is tudja, ezért szeretne „szakértői” kormányt, - de egy parlamentáris demokráciában általában a kormány szokta megválasztani szakértőit és nem az ellenzék. Ha pedig a Fidesz állandó konfrontációra (kissé elavult szóval „obstrukcióra”) rendezkedik be, alaposan hozzájárulhat ahhoz, hogy Magyarország elveszítse a külföldi befektetők bizalmát. Ami nélkül – ez megint köztudott - ma nem lehetséges gazdasági fejlődés Közép-Európában. Ezért úgy gondolom, hogy ha nem támogatja a szélsőjobbos megnyilvánulásokat, a Fidesznek elég szűk lesz a játéktér, s ha Orbán „kicsit jobban szereti nemzetét, mint saját magát meg a pártját” előbb-utóbb valamilyen meg-
egyeződésre kell jutnia a jelenlegi kormánykoalícióval.

Ha tehát elítéljük a baloldali mellébeszélést és hazugságokat, el kell itélnünk a felelőtlen populista ígéretést és hazudozást is. Senkinek sincs monopóliuma az igazságra, sem a jobbsem a baloldálnak. A választókat félre lehet vezetni, de állandó izgalomban tartásukkal azt is el lehet érni, hogy egy idő után „elégük legyen az egészből és legközelebb (mondjuk három év múlva) már ne menjenek el szavazni. Mellesleg parlamenti, tehát képvisleti demokráciát lehetetlen népszavazásokkal kormányozni. Ha valaki mégis ezt hinné, azt ajánlom, tegyük fel sürgősen népszavazásra azt a kérdést: helyeslic, hogy holnaptól kezdve Magyarországon minden kocsmában ingyen adják a sört? Biztos vagyok benne, hogy százezrek helyeselnék ezt a – Kossuth- és egyéb téri tüntetők szempontjából létfontosságú – javaslatot.

GÖMÖRI GYÖRGY (London)

Naiv polgári kezdeményezés a hazánkat sújtó csapások enyhítésére

Magyarországot általános válságba döntötte a hatalomra pályázók ostoba mohósága. Hazánk állapota katasztrofális, intézményei működésképtelenek, politikai vezetése a hitelét vesztette. Még az alapfeltételek is hiányoznak a jövőbeni kilábaláshoz: nincs bizalom, hiányzik a cselekvési tér, és fogytán a remény. A magyar nép zömében ártatlan, mivel szisztematikusan meg-
tévesztették, minek folytán nem volt képes helyzetén átlátni, tehát helyesen dönteni sem.

Ezért a válság közvetlen előidézőit terheli a legnagyobb felelősség, és közreműködésük elfogadhatatlan az általuk generált feszültség csillapításánál. Számukra egyetlen teendő maradt: azonnali távozás a közéletből.

Hiba volna azonban személy szerint egyedül őket okolni mindenért. Ahhoz, hogy idáig süllyesszék az országot, elődeik és kollegáik hanyagsága kellett. A magyar politizáló elit az elmúlt 16 év során elmulasztotta teljesíteni, amire megbízást kapott a választóitól. Nem hogy segédkezett volna az elmaradások fölszámolásában, tovább növelte a diktatúrától megörökölt adósságot, és újabbakkal tetézte azt. Miközben a demokratizálódásról és a fejlődésről beszélt, érdemlegesen semmit, vagy csak keveset tett ezekért. Aktuális döntéseinél rendre hibázott, és a helyes működés feltételeit sem teremtettemeg. Nem adott új, a modern viszonyok köze-
pette is használható alkotmányt. Elszabotálta a nagytakarítást, és leltárt sem készített. Önös érdekeitől vezéreltetve minden tőle telhető módon hátráltatta az önkormányzatiség elvének érvényesülését. Ahelyett, hogy lebontotta volna a diktatúra centralizált államigazgatását, a legérzékenyebb pontokon tovább erősítette, és hallgatólagosan tűrte, nemegyszer – például a rendőrségnél, a büntetés-végrehajtásnál és az állambiztonsági szolgálatoknál - nyíltan támogatta az antidemokratikus hagyományok továbbélését. A közérdekű információk kisajátításával, illetve durva manipulálásával akadályozta a társadalom önszerveződését és szolidaritását. Látszatvilágot teremtett és propagált a számára kevésbé hízelgő nyomorú valóság helyén.

Súlyos mulasztásai miatt bizalmamat megvonom a politikai elit tagjaitól, és őket alkalmatlannak minősítem feladataik ellátására. Elméleti felelősségük megállapítását szankciónak kell követniük, máskülönben egy ilyen nyilatkozat sem lesz több cifra szóvirágnál. Törvényeink szinte kizárják az egyes vezetők büntethetőségét, érvényes jogelveink pedig nem teszik lehetővé, hogy utólag becikelyezett törvények alapján vonjuk őket felelősségre. Ám addig sem kell tétlenül ülni, ameddig e kérdés megnyugtatóan rendeződik.

Javaslom a politikai elit tagjainak egyetemes kirekesztését mindennemű közhatalmi funkcióból 15 éves időtartamra. Fosszuk meg őket választhatósági joguktól, és ne legyenek kinevezhetők egyetlen fontos irányítói posztra sem!

Orosz film 1956-ról

Magyar történészek szerint koholmány az az orosz dokumentumfilm, amelyet a múlt héten mutattak be az orosz Rosszija televízióban, és amely azt próbálja bizonyítani, hogy az amerikai hírszerzők szervezték, készítették elő a magyar forradalmat.

A **magyar kelepcé** című orosz dokumentumfilm készítői a Szövetségi Biztonsági Szolgálat archívumának eddig titkosan kezelt jelentéseit használták fel filmjükhöz, és nem kevesebbet állítanak, mint hogy az amerikai Központi Hírszerző Hivatal (CIA) – azonkívül, hogy a Szabad Európa Rádióon keresztül felkelésre buzdította a magyarokat – a brit és a nyugatnémet hírszerzők segítségével ügynököket dobott át a határon, sőt “partizántáborokat” is létesített Magyarországon északi részén. A filmben megszólal **Alekszandr Gorjunov**, az egykori szovjet-magyar katonai parancsnokság nyomozója, szerinte a “felkelés” eredményessége egy jól előkészített összeesküvést bizonyít. “Fény derül” továbbá egy katonai összecsapásra is, állítólag a magyar határőrök a magyar-osztrák határon visszaverték egy negyvenöt fős géppisztolyos alakulat támadását.

Germuska Pál történész, az 1956-os Intézet Közalapítvány titkára szerint azonban a film egy a Kádár-korszakban is gyakran előszedett legendát melegeített fel vélt vagy valós dokumentumokkal alátámasztva, a hitelességüket eddig semmilyen kutatás nem támasztotta alá. Példaként említette, hogy a forradalmat kutató történészek már áttekinthették a NATO levéltára mellett a brit, a francia, az olasz és az amerikai

A politikai elit körébe sorolom az egykori állampárt tisztségviselőit, az országgyűlés valamennyi tagját 1948 óta, a minisztériumok dolgozóit főosztályvezetői beosztástól fölfelé, továbbá a karhatalmi szervezetek irányítóit.

A nemzetbiztonsági szolgálatoknál, melyek sajnos mindmáig alakítóai a napi politikának, szigorúbb mércét alkalmaznék, előírnám az államany egészének alkalmassági vizsgálatát. Hasonló eljárást javaslok a médiánál, hogy sehol, még a kereskedelmi vagy a non-profit ágazatban se végezhesen 15 éven át érdemi tevékenységet olyan szerkesztő, újságíró, aki besározódott. A nem kifejezetten szakszervezeti tevékenységre létrehozott újságírói szövetségeket feloszlattam. Javaslom a jogalkalmazók szigorú önvizsgálatát is.

De ki vezetné akkor az országot?

Mindazok pályázhatnak rá, akik felkészültek, alkalmasak, és a közvélekedés szerint hiteles személyek, vagyis kívül esnek az említett körön. Amennyiben nem akadna elegendő jelentkező, sutba vágnam akár a magyar állampolgárság követelményét is. Határontúliakat, emigránsokat hívnék be, és ha még ekkor sem tölthetnék be minden posztot – amit köve hszek -, kész volnék elkötelezettségüket és érdekeltységüket bizonyító nem magyar származású és anyanyelvű külhoniak felkérésére.

A fentiek alapján javaslom az Országgyűlés azonnali feloszlását - akár közfelkiáltás útján -, és új választások kiírását az alkotmányozási feladattal megbízott testület, alkotmányozó nemzetgyűlés megválasztására, a már említett moratóriummal: vagyis ne indulhassanak, akiket e válság terhel.

Javaslom, hogy kérjük fel az Állami Számvevőszéket, mint a magyar gazdaságra egyedül rálátással bíró szervezetet, hogy készítsen újabb átfogó és részletes mérleget, melynek alapján hozzáértők gyakorlati javaslatokat készíthetnek a kilábaláshoz. Legalább három-négy alternatívát vázoljanak föl, hátrányaikat és előnyeiket egyaránt felsorakoztatva, hogy legyen miből választanunk, mert csak így érezhetjük sajátunkénak szülőházánkat.

Az átmenet biztosítására szakértői kormány felállítását javaslom, korlátozott jogkörrel.

Addig is, ameddig az új alkotmányos keretek között működni kezdhet a ténylegesen választott, és nem erővel a torkunkon lenyomott kormányzat, javaslom a civil polgári ellenőrzés bevezetését mind az erőszakszervezeteknél, mind a médiában. Feddhetetlen, hozzáértő személyek teljes körű felhatalmazás birtokában vizsgálhassák az említett ágazatok szervezeteinek tevékenységét, mind stratégiájukat, mind aktuális döntéseiket illetően. Amennyiben a demokráciával ellentétesnek ítélik működésüket, vezetőiket az ország nyilvánossága előtt vonhassák kérdőre.

Budapest, 2006. október 23.

SNEÉ PÉTER magyar polgár

EIU-értékelés: „hiányos” demokrácia

(Világgazdaság 2006-11-22) A magyar demokrácia minősége a botswanaival van egy színvonalon – többek között ezt olvasható ki az **Economist Intelligence Unit** demokrácia-indexéből. A hatvan mutatószám összeállításával készült értékelés alapján a **magyarországi közállapotok éppúgy a „hiányos demokrácia” kategóriájába sorolhatók, mint a botswanai, ciprusi vagy a hazánknál némileg kedvezőbb megítélés alá eső indiai, tajvani, dél-afrikai berendezkedés.**

Az index öt kategóriába sorolva elemzi a demokratikus vagy éppen antidemokratikus társadalmi jelenségeket 167 országban: a választási folyamatok és a pluralizmus, a polgári szabadságjogok, a kormányzás működése, a polgároknak a politikai életben való részvétele, illetve a politikai kultúra szempontjából.

Az eredmény: **az 1989 óta eltelt bő másfél évtized nagy demokratikus előretörése ellenére csak 28 ország nevezhető a világon teljes demokráciának**, s ezekben a világ népességének csupán 13 százaléka él. A legjobb kategó-

riába főleg fejlett ipari országok kerültek, de idesorolták Csehországot és Szlovéniát, továbbá Costa Ricát és Uruguayt is. A demokrácia terjesztésének célját leginkább hadizászlajára tűző Egyesült Államok és Nagy-Britannia sem került be a 15 legdemokratikusabb ország közé, az USA főleg a polgári szabadságjogok elmúlt években (terrorellenes jelszóval) végbement erőteljes korlátozása miatt, Nagy-Britannia pedig elsősorban az alacsony politikai részvétel okán.

Magyarországgal együtt további 54 ország nevezhető még demokráciának – bár csupán „hiányos” demokráciának. Magyarországon a választási folyamat és a pluralizmus, illetve a polgári szabadságjogok érvényre jutása az EIU értékelése szerint még rendben lenne, de a másik három kategória tekintetében elszomorító a helyzet. A politikai kultúra szempontjából például Benin szintjén, Namíbia mögött vagyunk, akik pedig a kormányzás minőségét illeti, ott éppen Trinidad és Tobago pontszámával azonos eredményt ért el az ország.

MÉZES GERGELY

AZ 1956-OS MAGYAR SZABADSÁGHARC ÉS FORRADALOM ÖRÖKSÉGE

A 20. századi magyar történelem tragikus vonulata éppen abban van, hogy e történelem főszereplői: a politikai intézményrendszer szinte valamennyi nagy és kis fogaskerekének mozgatója a törvényhozásban, végrehajtó államhatalomban, birodalom-imádattól szenvedett.

Az egyetlen Nagy Imrét kivéve szinte minden magyar kommunista életidegen: nemzetét, hazáját, családját, barátait, polgártársai mindennapi életkörülményeit semmibe vevő – idegen hatalmat kiszolgáló volt mind Magyarországon, mind a magyar kisebbségek soraiban.

Ugyanakkor a többi kommunista ország kommunistái először voltak nacionalisták, és csak azután kommunisták. A magyar kommunisták valóban „tisztá” kommunisták, nemzetet nem ismerő internacionalisták voltak. Az Osztrák–Magyar Monarchiát megöröklő utódállamok kommunistái (köztük a jugoszláv kommunisták is, Titóval az élükön) mindig ezt az „igazi” internacionalizmust kérték számon a magyar kommunistákon, elvárva tőlük és arra bízta őket, hogy egy fikarcnyi nemzeti önérzetük ne maradjon.

Ennek szeretett volna véget vetni az 1956-os magyar szabadságharc.

Az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom eseményeit az akkori kor összefüggéseiből, ellentmondásaiból és lehetőségeiből kell megérteni és magyarázni. Hidegháború volt. Charles Gati amerikai, magyar származású kutató történész szerint elkerülhető lett volna a szovjet katonai intervenció a magyarországi eseményekbe. Alig hiszem. Ha csak nem gondol arra, hogy azok fejét, akik azonnal behódolnak, megkímélte volna a „kard pengéje”. Ha ez történt volna 1956-ban, azok az események ma nem lennének tekinthetők sem szabadságharcnak, sem forradalomnak. Nem szolgálnának örök világitótoronyként, „fényes csillagként” (Faludy György) a magyra jövő számára. Azt azonban mindenféleképpen meg kell állapítani, hogy a Kádár rendszer nem élt a belőle származó lehetőségekkel. Ezek a lehetőségek mindig (30 éven keresztül mindig) adottak voltak, s nem kellett volna a berlini fal leomlásáig, a vasfüggöny átvágásáig és a Szovjetunió széthullásáig várni.

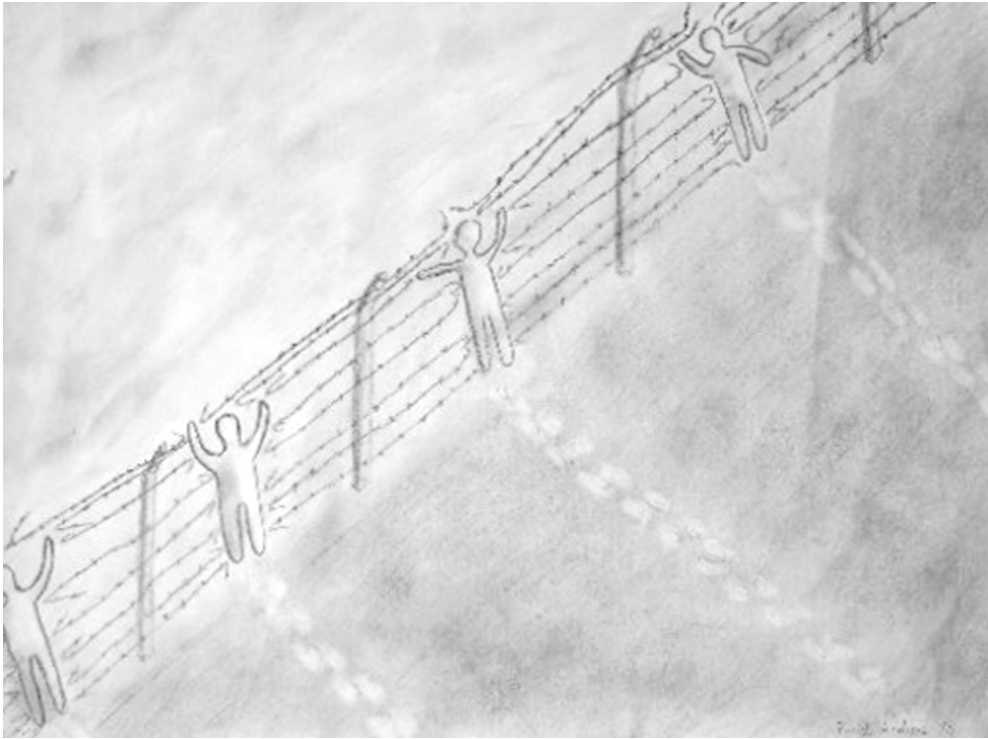
A minden időben dogmatikus (ezt a dogmatizmusát hihetetlen agyafurtsággal kozmetikázó és barokkosan cicomázó) magyarországi (életidegen) kommunisták agyában és mindenkor szolgálékli jellemalkatukban keresendők a magyar gazdasági és társadalmi fejlődés lelassulásának és az önbecsülő nemzettudat megsemmisítésének és megsemmisülésének az okai. A kádárizmusé a felelősség azért, hogy az önbecsülő nemzettudatot önmarcangoló szégyentudattá változtatták, amely mindig önmagában vájkál. Ezáltal a jövőt építő legfontosabb gazdasági erőforrásban – az egyéni kezdeményezésben és közösségi összefogás emberi erőforrásaiban – olyan pusztítást végeztek, amelynek a következményei nemcsak ma érezhetők, hanem a következők nemzedékekben is. Nem lehet irányítani egy országot úgy, hogy „mit mondanak majd erre Moszkvában?” Ez csak szépített formája a parancsvárásnak. Az ilyen mocs-kából kifehéritett csatlósszerep vállalása teljesen tarthatatlanná és nyilvánvalóvá vált 1987 után. Éppen az 1987-es politikai közmegegyezés bizonyította az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom igazságát s ekkor már a győzelmét is. Ha nem a „vak vezet világtalant” kádárizmus ideológiája lett volna uralkodó politikai eszmeiség – ez megtörténhetett volna már 1957 után. Mindenféleképpen jóval korábban, mint ahogy megtörtént.

Amikor ilyen kemény, ostromozó ítéletet mondok ki egy harmincéves korszakról, egy pillanattal sem veszem szem elől azt, hogy a nemzettudatot pusztító eszmeiség a magyar történelem-

ben nem kizárólag a kommunista ideológia monopóliuma volt. S ma sem az. A nemzetvesztő és nemzettudatot romboló eszmeiségnek Magyarországon meg van a több évszázados történelme. Nem csak a kommunista dogmatizmus, de az értékeiből kisiklott polgári gondolkodás velejárója is. Benne van minden szolgáléklságban, idegen hatalom kiszolgálásában, birodalomimádatban. A Kádár-korszak a kommunizmus megvalósításának az eszméjét a nemzeti értékeket és érdekeket helyettesítő állami ügyre zsugorította; zombit csinált belőlük. A saját téveszméit úgy tüntette fel, mint a magyar nép sok évszázados törekvéseit.

Mai szemmel nézve és értékelve, 1956 tanulsága az, hogy aki behozatali tév- és hazug eszmék gyakorlatba ültetésével sokkolja a társadalmat, idegen hatalom által támogatott külső erőszakkal nyúl bele a társadalmi folyamatokba – ahelyett hogy idejekorán észrevenné, mi is az ami a társadalmon belül megérett és felkészült a változásra és e változások evolutív gyorsítására – nemzetvesztő politikát folytat.

A mai magyar polgárnak gyakran meginog a bizalma a demokrácia nemzeti intézményrendszerében. Kétkelkedni kezd a magyar parlamentáris demokrácia hatékonyságában, utálattal és megcsömörlötten fordul el a polgári pártok tevékenységétől. A politikai közéletben ismét „úri murit”, „úri huncutságot” lát. Természetesen az életszínvonal romlása és a munkanélküliség problémája elsőbbséget élvez a köztudatban. Ennek ellenére végre csökkenni látszik azok száma, akik a Kádár-rendszerben látják a megoldást. A magyar nemzet döntő többsége (a határon túli magyarok pedig kezdettől fogva!) vallják, hogy nincs ok a nosztalgizásra. Egyetlen érv sem tanúsítja a Kádár-rendszer társadalmi problémákat megoldó képességét. Elfogadott az a meglátás ma már a közvéleményben, hogy új problémamegoldó rendszerekben kell gondolkodni. A polgári demokrácia ehhez nélkülözhetetlen. A 0,001 ezrelékes támogatást élvező magyar kommunista pártot kivéve ma Magyarországon nincsen olyan párt, amely ne ismerné el a magántulajdonon alapuló szociális piacgazdaság ösztönző hatását a termelő eszközök folyamatos fejlődésére, a tudományos-műszaki forradalom eredményeinek közhasznúvá és hozzáférhetővé tételét a társadalom minden rétege számára, a többpártrendszeren alapuló politikai rendszert és parlamentarizmust, a jogállamiságot, az emberi jogok feltétlen érvényesítését. Ma Magyarországon éppen ezért csak polgári pártok vannak. A polgári jobboldal és polgári baloldal néz szembe egymással, verseng

Andreas Pfneisl-Strehn rajza

a hatalomért s hol kormánypárti, hol ellenzéki pozícióba kerül. Ezek a polgári pártok együttesen örökösei 1956 hagyatékának. Ez akkor is úgy van, ha ez gyakran nem tetszik a magyar kispolgárnak (s mikor tetszett neki valami, mikor állandóan a társadalmi ranglétrán fentlevőket irigyli, a lecsúszástól meg örökös félelem gyöttri).

A mai magyar polgári baloldal a Kádár-rendszer haszonélvezőiből és „szökevényeiből” tevődik össze: övök volt a szaktudás, a szervezőkészség, a társadalmi és politikai helyzetismeret, a hazai és nemzetközi gazdasági kapcsolatok rendszerének ismerete, előző előjogaik tökévé kovácsolása és még sok minden más. Sajnos ez már csak így van és mindig így is volt a történelemben. Nagy-Britanniában, Franciaországban és Németországban ez a folyamat 200 évvel ezelőtt végbement ugyanilyen „csúnya, visszatásító, undorító módon”. Az USA sokkal „becsültebben” haladt a polgárosodás útján, de ott is volt rabszolgaság és indiánirtás. A magyar polgári társadalom mostani fejlődése nem ítélt meg a kispolgári moralizálás, jajveszékelés, dűnnögés és örökös méltatlankodás szempontjából. Objektív tényekből indulunk ki. Az hogy kiknek „sáros a háta és mocskos az ábrázata” „milyen a múltja” valakinek nagyon fontos lehet a maga személyes emlékei és a róluk alkotott véleménye szempontjából. A történelmi folyamat megítélése szempontjából ez a hozzáállás azonban egyre jobban veszt megtevesztő erejéből. Így kezeli ezt a kérdést a Nyugat is Magyarország és a többi közép-kelet-európai volt szocialista ország esetében.

Ma Magyarországon gyűlölködő és elkeseredett harc folyik 1956 örökségéért. A polgári jobboldal (amely a sajátos magyar történelmi fejlődés következtében rendkívül tagolt) ki szeretné szorítani a polgári baloldalt ebből az örökségből. Ez lehetetlen, mert ez is polgári értékeiben egyre jobban konszolidálódik, a nyugati modernítésra a jobboldalnál is fogéko-

nyabb, nemzetközi eredményei vannak, az Európai Unió elfogadta stb.. Magától értetődő, hogy a polgári baloldal sem zárhatja ki a polgári jobboldalt és konzervatív erőket 1956 örökségéből. Ez hiábavaló törekvés lenne és nem is történhet meg. Ha ez megtörténne (vagy akár erre való törekvés lenne a polgári bal oldal részéről) nagyon színtelenné válna a magyar politikai közélet. Magyarország történelmének felekeharmada elveszne, semmivé válnának felbecsülhetetlen nemzeti értékek. A nemzeti hagyománytisztelet a jövő egyetlen záloga. Enélkül a polgári baloldal sem lenne életképes, szétmálna, semmivé válna vagy idegen szolgálatba állna vállalva ismét a gyűlölt csatlós szerepet – a magyr történelem legnagyobb átkát.

A magyarok 1956-ban egy birodalom ellen fogtak fegyvert. Elvetették a birodalmi észjárást és a mindenkor velejáró elnyomást. Van ennek a jövőre vonatkozóan is tanulsága. Ha a nemzeti érdek úgy kívánja, ellent kell tudni mondani akár az önként vállalt Európai Uniónak is; a multinacionális cégek nemzeti érdekeket sértő egyeduralmi („állam az államban”) törekvéseinek, az önmagában nagy veszélyt rejtő társadalmi feszültségek és egyenlőtlenségek iránti vak-ságnak, az esélyegyenlőség iránti érzéketlenségnek minden gazdasági ágazatban, társadalmi rétegben, az egészségszolgáltatás és szakképzés hozzáférhetősége területén.

Ugyanakkor 1956 tanulsága szerint a szabadpolgárok közösségét kell fejleszteni a magyar történelmi és kulturális hagyományok alapján. Nincs magyar jövő, magyar szellemiségű kultúra, magyar nyelv, magyar irodalom, magyar művészet, és magyar tudomány ápolása és fejlesztése nélkül. A nemzeti értékek megőrzése és védelme nem gye-nülhet. Ha ez megtörténne, 1956 soha el nem halványuló szelleme cselekvésre készítené azokat, akik nem sajnálják feláldozni fiatal életüket a nemzeti és emberi szabadság oltárán.

MIRNICS KÁROLY

1956 novemberének utolsó napján két francia riporterrel ismerkedtem meg Bécsben.

A forradalom bukása után háromszor jártam már itt; mint a határhozvet vándora, jól ismertem az átkelő helyeket Ausztriába. Egyik ismerősöm hozott össze velük, akinek nagyon jó kapcsolatai voltak Bécsben. Talán hálából is tette ezt, ugyanis feleségét egyéves leánykájával együtt én segítettem át november közepén a határon.

Georges és Paul kicsit tudtak németül, én pedig valamit franciául, ami a gimnáziumi francia oktatásból megmaradt. Így aztán meg tudtuk érteni egymást. Határozott céljuk volt mindenképpen átmenni Magyarországra és elmen-ni Budapestre. Mint a „Paris Match” munkatársai szerették volna túlszárnyalni egyik kollégájukat, aki november közepén járt Magyarországon és remek felvételeket készített (valószínűleg autóból fényképezve) szovjet teherautós egységekről és harcokocsikról. Ezen felbuzdulva indultam el velük december 2-án autóbusszal a határ mellé Andauba.

Egyik nagynénémnek vegyeskereskedése volt ott; hozzá tértünk be és itt vártuk meg az alkonyatot. Mikor besötétült, elindultunk a szántóföldeken át a határ felé.

Nem a Hanság csatorna felőli oldalon mentünk, hanem a község keletre eső területén, mert

AZ ESEMÉNYEK FORGATAGÁBAN

azt jól ismertem. Körülbelül másfél kilométer után elértük a határ vonalát. Itt levegőben hín-tázó elemilámpák fénye csapódott a szemünkbe, mintha nagy szentjánosbogarak villogtak volna a koromsötétben. Hangos beszéd és ének-szó kíséretében egy csoport fiatal vett körül bennünket. Olasz diákok voltak és itt várták a menekülőket a határzászló innenső oldalán. Mikor megtudták, hogy mi nem jöttünk, hanem át akarunk menni, még nagyobb lett a lelkesedésük. Minden elhárító mozdulatunk ellenére csok-ládét dugaszoltak a zsebünkbe útravalónak, és nagyon kértek bennünket, visszajövet meséljünk majd el élményeinket. Rövid gyaloglás után a puha szántóföldeken keresztül beértünk János-somorjára.

Itt betértünk jó ismerőseimhez az Élő családhhoz, ahol letétben volt a kerékpárom; egyet meg kölcsönkértünk és elindultunk az országúton Mosonmagyaróvár felé. Paul nálam ült a vázon, Georges pedig hajtott utánunk. Az út csendes volt, senkivel sem találkoztunk. Így haladtunk úgy 10 kilométert, amikor a mosoni vasúti átjáró előtt hozzánk ért két parasztszekér tele menekülőkkel. Kérdezték hogy az úton mi a helyzet, megnyugtattam őket, hogy min-

den rendben van, mehetnek tovább.

Mi pedig Mosonon keresztül beértünk Magyaróvárra. Az oroszok az akkori párház Deák téri épületében lévő főhadiszállását jól kikerülve éjjel felé megérkezünk hozzánk a Lucsony utcába. Két társamnak csak egy kívánsága volt: aludni menni! Anyám jó ágyat vetett nekik.

Másnap reggel a Mosonmagyaróvártól kb. 10 km távolságra fekvő magyarkimlei gépállomásra mentünk. Ennek a körzetében voltam agronómus. Itt főagronómus barátommal, Kozlik Norberttel megbeszéltük a tervet. Holnapután délben ponyvás teherautóval ott lesz Budapes-ten a Keleti pályaudvar előtti téren.

Két köpennyel és munkásnadrágokkal felszerelve mentem vissza Óvárra. A két francia jól kialudtan éppen villásgelgelizett, amikor hazahértem. Délután beöltöztettem őket, és bementünk kicsit körülnézni a városba. A várkapu kijáratánál tank állt kieresztett ágyúcsővel. A Fő-utcan éppen teherautó közelített vele szovjet katonával. Georges kis mini kamerát tartott kezében, mintha öngyújtó lett volna, úgy fényképezett.

Másnap reggel a 6 órai vonattal elindultunk Budapestre.

Traktoros jelmezben, alvást színelve, minden nehézség nélkül meg is érkeztünk. A Keleti pályaudvarról gyalogosan elindultunk a belváros felé. Naivan azt hittem, hogy kapunk taxit és így körözzünk majd a városban. Találkoztunk ugyan néhányval, de egyik sem vett fel bennünket. Nem volt csoda, ebben a zavaros helyzetben esetleges erőszakról tartva hatalmába ejtette őket a félelem. Nem volt más mód, mint gyalogolni tovább. Villamosok mentek ugyan, de elég ritkán. Első utunk célja a Kilián laktanya meg a Corvin köz megtekintése volt, ahol szorgalmasan kattogtak társaim fényképezőgépei. Az étteremben, ahová délben betértünk, éppen olyan bizalmatlanul néztek ránk, mint a taxisok azelőtt. A pincérek füleltek beszédünkre és csak bőséges borravá-ló után lettek barátságosak hozzánk. Ebéd után elindultunk a Hősök terére, mert hallottuk, hogy aznap ott zajlik a nők tüntetése. Vissza-felé jövet alkonyodott már, mikor a Bajcsy-Zsilinszky úton nagyobb csapat tüntető zászlóval és égő gyertyákkal kezükben vonultak el mellettünk. Este lett, mire elmentünk a Bécsben kapott címre a Nagymező utcába. Szimpatikus hölgy fogadott bennünket és szívesen készített nekünk éjjeli szállást.

Folytatás a 6. oldalon

Lajtha László (1892–1963)

Portré és főhajtás, dokumentumokkal

Lajtha László a közkeletű meghatározások szerint a 20. század első felének Bartók Béla és Kodály Zoltán mellett legjelentősebb magyar zeneszerzője, népzenekutatója és zenepedagógusa. De mivel a kor ennél jóval többet kívánt egy magyar zenésztől, egyben zongoraművész is volt, karmester, egyházzenesz, hangversenyszerkesztő és zenei ismeretterjesztő, hangszer-történeti szakember, nemzetközi néprajzi szervezetek vezetője, a tudományos élet hazai és európai szervezője.

Nagy külföldi sikerek és mérsékelt hazai ismerés, majd teljes mellőzöttség: így jellemezhetjük tömören és találóan Lajtha pályáját. Egyrészt a második világháború előtti párizsi zenei élet állandó sikeres szereplője. Másrészt a magyar zenei élethől mindig „kilógó”, erős személyiség, aki nem tagja iskoláknak és érdekcsoportoknak. Az ötvenes években valóságos kitaszítottként él Budapesten. Azon kevesek egyike volt, akik semmilyen módon nem működtek együtt a rendszerrel. A hatóság „politikai ellenállónak” tartotta, állásai sorra megszűntek, nyugdíja nem volt, útlevélét 14 évre bevonták, külföldön élő fiait-unokáit nem láthatta, művei csak elvétele szólalhattak meg. A hatvanas évek elejének enyhülő politikai légkörében utazhatott először újból külföldre, ahol szinte kézzel kézre adták, ősbemutatói voltak, hangversenyek, konferenciák díszmeghívottjaként tisztelték. Karrierje újból felutott, de a siker gyümölcseit korai halála miatt nem élvezhette.

Lajtháról ma is aránylag keveset hallani, mellőzöttsége, meg nem értettsége szembeszökő.

Bár élethivatásának a zeneszerzést tekintette, nem volt az elefantsonttoronyba zárkózó alkotó típusa. A Népszövegtség, majd az UNESCO által életre hívott nemzetközi néprajz-szervezetek keretében végzett évtizedeken át kultúrdiplomáciai munkát. Külföldi tapasztalatait itthon hasznosította, sokat köszönhet neki a magyar kultúra és a professzionális zenei élet.

A népzene gyűjtő utak végigkísérték Lajthát egész életén. 1952-ben fiának írt önéletrajzi levelében így ír erről: „1910-ben, Bartók példája nyomán önállóan mentem el először népdalt gyűjteni. [...] Már első utam Erdélybe vezetett és a háború kitöréséig ott dolgoztam, ott tanultam meg a folklorista mesterséget. Ez a népzene otthonom lett, és minden mesternél jobban hatott reám. Bartók közelségéből kiindulva, ez a népzene és a párizsi iskola tartatta meg azt a kis ösvényt, melyen elindultam, s amelyet az első világháború szakított meg”. Lajtha – az énekes népzenere összpontosító Bartókkal és Kodályjal ellentétben – elsősorban a hangszeres népzene gyűjtésére összpontosított. Híressé vált forradalmi jelentőségű széki hangszeres gyűjtése.

Lajtha zeneszerzői életműve 69 opusszám alatt változatos műfaji képet mutat. A 20. század zeneszerzői között aránylag ritka jelenség, hogy 9 szimfóniát komponált, talán ez a műfaj jelenti zeneszerzői űvre-je csúcsát. Utolsó szimfóniáinak sikeres párizsi bemutatói nyomán Maurice Fleuret hosszabb tanulmányában Lajthát „a 20. század egyik legnagyobb szimfonistájának” nevezte.

Lajtha rajongott a legújabb technikáért, például első között szorgalmazta, hogy a népzene annak hiteles környezetével, a hozzátartozó szokásával, a táncokkal együtt hangosfilmre rögzítsék. Talán nem véletlen, hogy a 20. század jelentősebb magyar zeneszerzői közül éppen ő írt nem is egy hangosfilmhez kísérőzenét. 1935-ben Georg Hoellering osztrák filmrendező néprajzi filmet készített a Hortobágy embereiről és állatairól, amatőr színészekkel. Amikor készen voltak a képek, felkereste Bartókot a Néprajzi Múzeumban, hogy komponálna filmzenét hozzá. Bartók Lajthát ajánlotta a feladatra. Lajtha pedig Móríz Zsigmondot, a pusztai kiváló ismerőjét, aki a „Komor ló” című novellájából írta meg a film forgatókönyvét.

Lajtha a háború után Budapesten jelentős állásokat töltött be: a Magyar Rádió zeneigazgatója, a Néprajzi Múzeum igazgatója, a Nemzeti Zenede főigazgatója volt. 1948-ban, egy éves londoni tartózkodás és sikerek után, barátai figyelmeztetése ellenére úgy döntött: hazajön. És ekkor hirtelen megváltozott körülötte minden. Nyugati kapcsolatai, hajlíthatatlan jellege, bátor kiállása miatt a kommunista hatalom számára gyanússá, veszélyessé vált. Időnként értékesebb tárgyainak, festményeinek eladásából tartotta fenn családját.

Néha diplomáciai futárposta vitte a hírt nyu-

gatra, és cenzurálatlan levelekből megdöbentő kép rajzolódik ki az 1950-es évek nyomasztó politikai légköréről, a Lajtha körüli bizalmatlanságról, ellenségeskedésről. Párizsi kiadójának, Leducnak írta 1952-ben: „Azt tapasztalva, hogy a hivatalos elnyomás ereje napról napra fokozódik, Önre hivatkozva határozottan megtagadtam a hegedűverseny megírását. Lehet, hogy még emlékszik rá: egyik utolsó levelemben említettem, hogy megrendelték és Ön válaszában „engedélyt” adott rá. De időközben végiggondoltam a dolgot. Veszélyes dolog visszakozni és a legesekélyebb engedményt is tenni. Ha elfogadom a hivatalosság ajánlatát, megvan a precedens, és nem lesznek érveim visszautasítani egy Sztálin-kantáta, vagy egyéb vonalas, vagy ahogy itt mondják realista-optimista mű megírását. Ezért hazudtam nekik, azt állítván, hogy kaptam Öntől egy másik levelet, amelyben bizonyos tartózkodással említette a versenyművet [...]”.

1951-ben a „Gyilkosság a katedrálisban” két nagydíjat kap a Velencei Filmfesztiválon. A filmzenéből készült II. szimfónia is elindul a siker útján. Kiadójának írja 1951-ben: III. Szimfóniámnak nagy visszhangja volt Magyarországon. A londoni rádió több műsorában is beszámolt a velencei sikerről és ez a díj itthon számos kellemetlenségtől mentett meg. Ugyan nem említik a szerzőt (T. S. Eliot), nem beszélnek a témáról (angliai Szent Tamás mártírium) csak arról vesznek tudomást, hogy egy „bizonyos” film, amelynek én írtam a zenéjét, díjat kapott egy „bizonyos” fesztiválon. Mivelhogy még mindig nagyon érzékenyek a nyugati sikerekre, büszkék rá és elnézik nekem, de ismétlem, a film említése nélkül.”

Lajtha muzsikája nem felelt meg az akkori kultúrpolitika kívánalmainak, „a nyugat-európai kozmopolitizmus és formalizmus” követőjének tartották. Tamási Áronnal közös alkotásukat („A bűjdöső lány”, 1953) sovíniszta, irrelevánsnak minősítették és betiltották. 1958-ban írta fiainak Nyugatra: „[...] az idei szezonban Magyarországon nyilvános hangversenyt egyetlen művem sem hangzott el, sőt, nyáron a Károlyi kertben tartandó népszerű hangversenyeken Kodálytól kezdve vagy húsz magyar zeneszerzőtől játszanak egy-egy zenekari művet, csak éppen én vagyok az a zeneszerző, kit teljesen kihagytak, kitől nem játszanak semmit. Ennek természetesen politikai oka van, amit meg is mondottak nekem.”

Közben Nyugaton rendszeresen felcsendültek művei, kiváló művészek előadásában, igen elismerő kritikákkal, de Lajtha a sikerekről csak a nyugati barátok leveleiből és a neki elküldött újságcikkekből értesülhetett.

1955-ben George Enescu halálával megüresedett egy hely a Francia Akadémia halhatatlanainak széksoraiban. Florent Schmitt Lajthát javasolta a román zeneszerző utódjául. Guy Turbet-Delof, a budapesti Francia Intézet igazgatója, válaszlevelében támogatta Schmitt javaslatát:

„A legmelegebben csatlakozom az Ön javaslatához, mivel Lajtha László művészi, tudományos és politikai érdemei a legmesszebbmenően igazolják ezt.” A tagságot távollétében ítélték oda Lajthának, székfoglaló beszédét nem tarthatta meg, hiszen újból nem kapott útlevelet.

Meglepetésként érte és inkább bosszantotta, hogy 1951-ben népzenekutatói munkássága miatt Kossuth-díjat kapott. Az indoklást különösen sérelmesnek érezte, hiszen ezzel zeneszerzői életművét semmibe vették. Csak barátai rábeszélésére vette át a díjat, és azonnal szét is osztotta a vele járó összeget. A Kossuth-díj odaítéléséről a bizottság egyik tagja, Asztalos Sándor, a „Muzsika” című folyóirat egyik 1966-os számában írja le emlékeit („Levél Lajtha László özvegyéhez”, amely az utókor számára megdöbentő, elgondolkodtató elemeket tartalmaz: „Hogy a magyarság mivel tartozik Lajtha Lászlónak, elég rég tudtam. 1950-51 fordulóján a honi sötétség és rosszindulat teljesen váratlan helyein is felbukkanó falait valamelyest sikerült áttörnöm. Tartozom az igazságnak azzal, hogy most, amikor már Révay József is halott, Rózsika néninek leírom: először Révay értette meg, miről van szó. Éppen ő, akit a legkeményebb diónak vélték... A legkeményebb dió, akivel szemben az élére állított drámái szituáció erőszakosságát kellett igénybe vennem a Kossuth-díj bizottság utolsó ülésén, és akivel az előző ülésen is szakadatlanul hadakoznom kellett, maga Kodály volt...”

AZ ESEMÉNYEK FORGATAGÁBAN

Folytatás az 5. oldalról

Reggel a bőséges reggeli után köszönettel elbúcsúztunk kedves vendéglátónktól és elindultunk a városba. Nem tudom már, melyiküknek volt az ötlete, hogy menjünk el a francia követségre. Az ötlet rosszul sült el, mert alapos megrovást kaptak a franciák illegális jövetelük miatt. Ezután már csak egyetlen cél lebegett a szemük előtt: amilyen gyorsan csak lehet, elhagyni Magyarországot. Megállapodásunkhoz híven kora délután ott volt a teherautó a Keleti pályaudvar előtti téren. Itt elég mozgalmas kép fogadott bennünket. Csoportosan álltak, főleg férfiak, de nők is vegyesen és összehordott újság halmazokat gyűjtögettek fel. Beszálltunk a ponyvával fedett teherautóba a többiek mellé. Ugyanis főagronómus barátom kíséretében két brigádvezető meg néhány traktoros is eljött, hogy közben legyünk az autóban. Fia tal nő fordult hozzánk és kérdezte, hová megyünk. Nagyon kért bennünket, hogy vegyük fel, ha nyugat felé visz az utunk. Felvettük és aztán elindultunk. Ahol páncélosok, szovjet katonákat szállító autók mellett haladtunk el, a két riportert a ponyva résein keresztül fényképezett. Szürkülni kezdett már, amikor rátértünk a bécsi műútra hazafelé. Minden simán ment Komáromig.

Itt sorompó zárta el előttünk az utat, és karhatalmisták kezdtek bennünket igazoltatni. Jó volt, hogy többen voltunk. Az első, akikkel végeztek, gyorsan hátraadták a sötétben igazolványukat a két franciának. Az igazoltatók jóformán bele sem nézve nem vették észre a cselet és mehettünk tovább. Győr előtt hasonló volt a helyzet. A trükk az igazolványokkal itt is bevált. Vidámak lettünk, járt körbe a borosüveg és jó hangulatban érkezünk meg a kimlei gépállomásra. Én nem akartam kockáztatni többet. Innen már gyalogosan mellékutakon a kertek alatt szerettem volna megtenni a hátralévő utat Óvárra. Sajnos leszavaztak. Az volt az ellenvetés, most már úgysem történhet semmi, gyérünk csak autóval a műúton tovább. A mosoni kanyar előtt aztán elhagyott bennünket a szerencse.

Az út peremén már a szántóföldön szovjet páncélos állt, az út közepén teherautó, tőle jobbra és balra pedig egyenruhás fegyveresek állták el az utat. Kiszállítottak bennünket, alapos igazoltatás következett egyenként, és amikor a franciákra került a sor, elkezdtek faggatni minket. Kik ezek és hogyan kerültek magukhoz? Budapest után az út széléről szedtük fel őket, feleltük. Nem értették, mit beszélnek, azt gondoltuk, hogy be vannak rúgva.

Azután visszatértek bennünket az autóba, néhányan beszálltak hozzánk és az óvári rendőrséghez irányították a sofőrt.

A szoba, ahová bevezettek minket, zajos volt és tele volt elfogott menekülőkkel. Egy barna bőrkabátos, valószínűleg tiszt civilben, tett fel kérdéseket. Elmondtuk ugyanazt, mint az úton igazoltatóknak. A sürgés-forgásban sikerült Paulnak a mini kamerát átcsempészni az én zsebembe. Végül is minket elengedtek, a franciá-

kat meg a pesti nőt azonban lefogták. Hazamentem, de másnap délután már Jánossomorján voltam, és az esti sötétben újra átléptem a határt. Andauban a falu szélén a segélyszervezetek kivilágított sátrai fogadtak és aránylag sok volt a menekült. Első dolgom volt kapcsolatot keresni. Egy újságírónak, egy segélyszervi alkalmazottnak meg egy belügyminisztériumi tisztviselőnek elmondtam, hogy mi történt a két francia riporterral Magyarországon a határ közelében. Másnap délben a Bécsi Rádió közölte a hírt: szovjet katonák elfogtak két francia riportert a határhozvetben. Nagyon örültem, hogy jelentésemet ilyen hamar továbbadták, és nyilvánosságra hozták. A következő napon már Bécsben voltam. Elmentem a 9. kerületben lévő Francia Líceumba, ahol Franciaországba készülő menekültek is tartózkodtak.

Egy magyarul is jól beszélő francia hölgy kedvesen fogadott, és amikor elmondtam neki a történetet, azonnal kapcsolatba lépett a francia követséggel. Itt a líceumban töltöttem el két napot; a második nap délelőttjén mosolyogva jött hozzám a francia hölgy és említette, hogy hamarosan nagy meglepetésben lesz részem. Alig telt el egy óra, amikor megjelent Georges és Paul. Boldogan összeölelkezünk, és még nagyobb lett az örömünk, amikor átadtam nekik a megmentett mini fényképezőgépet.

Elmesélték, hogy a mosonmagyaróvári rendőrségi fogdában töltött éjszakájuk után, reggel Budapestre szállítottak őket az ott állomásozó szovjet alakulatok parancsnokságára. Ott tolmácsan keresztül kétszer is kihallgatták őket. Két nap után aztán egyszerre csak értük jöttek, visszaadták fényképezőgépeiket, persze film nélkül, autóba ültek velük, és a Nickelsdorf-i határállomáson átadták őket az osztrák határőrségnek. Innen csendőrségi autóval jöttek Bécsbe a francia követségre. Gyors szabadulásukat valószínűleg elősegítette az osztrák rádió közleménye, és amiről később értesültem, majdnem minden nyugat-európai ország rádióadó állomása sugározta a hírt.

A következő napokban többször találkoztunk, együtt vacsoráztunk és kérték, csináljam velük végig a tortúrát, ami még előttük áll: sajtófogadások, interjúk, külföldi követségek információs osztályainak meghívásai. Én azonban, mint a titokzatos harmadik, nem kívántam felfedni kilétemet. Eltökélt szándékom volt még hazamenni, így nem léphettem a nyilvánosság elé.

Együtt töltött szép estén barátilag elbúcsúztunk egymástól a viszontlátás reményében. December 16. volt, amikor elhagytam a bécsi Francia Líceumot, majd autóbusszal visszatértem Andaubá. A délutáni szürkületben a szántóföldeken keresztül ismét útban voltam hazafelé. Úgy éreztem, nekem most még otthon van a helyem. Egyet-mást megéltem még, mielőtt végleg elhagytam házamat 1957 februárjának utolsó hetében.

Ezzel akkori kalandos életemnek új fejezete kezdődött.

PRIKLER PÁL

A valamikori *Bécsi Magyar Híradó*
„Lajta” álnéven író munkatársa.

a Francia Akadémián, tudományos előadásokat tartott, vezényelt, jelen lehetett művei bemutatóján, zeneszerzőversenyen zsűrizett. Találkozott családtagjaival (ekkor ismerte meg menyeit és négy közül két unokáját), barátai-val és a Leduc kiadóval, amely egyéves meghívást ajánlott fel neki és feleségének. Szándéka szerint csak néhány hónapra utazott haza. Itthon ismét belevetette magát a népzenei gyűjtőmunkába, s a komponálást, a bemutatókat illetően is tele volt tervekkel. Azonban 1963. február 16-án – néhány nappal utolsó gyűjtőútja után – a második szívroham hirtelen véget vetett életének. Jelképesnek tűnhet, hogy utoljára a Vas megyei Bucusi községben gyűjtött, utolsó feljegyzett dalszövege pedig így szól: „Az igaz hitben végig megmaradgyunk / Noha ez földön szükség nyomorognunk” / Sok gyalázatot érette szenvednünk / Azután meghalunk.”

GYENGE ENIKÓ (Budapest)

A Münchener Magyar Intézet és a Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom. Pax Romana Müncheni Csoportja által Münchenben, 2006. május 19-én rendezett, „Az igaz hitben végig megmaradgyunk / Noha ez földön szükség nyomorognunk”. *Lajtha László (1892-1963) pályaképe* című előadás szövegösszefoglalója.

Eladó Miskolc-Tapolcán a Barlangfürdő közelében nyaraló (emeletes kőház) 710 m² parkosított telken. Ára: 20.000,- Euro, továbbá egy félkész ház (kétszintes 48 m²) 3590 m² gyümölcsösssel. Ára 20.000,- Euro. Érdeklődés: 0036/20/4207079. ++

Mindannyiunké lesz II. Rákóczi Ferenc?

Száz évvel ezelőtt soha nem látott ünnepség övezte II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társainak „hazajövetelét” Kassára. 1906. október 29-én lelkenedező tömeg, a kormány tagjai és előkelőségek kísérték a nagy fejedelmet utolsó útján a kassai Dóm kriptájába. Az egész ünnepség nagy történelmi színjátéokra hasonlított, ahol a korabeli technikai vívmányok bizzarr módon vegyültek a régi, historizáló viseletekkel és szokásokkal. Ha a fejedelem esetleg kedvet kapott volna 2006. október 29-én feltámadni, nem kis csodálkozással vette volna tudomásul, hogy a 21. század Kassáján is szép kis tömeg gyűlt össze, hogy a hideg és a kitartóan szemerkélő eső ellenére tisztelegjen emléke előtt. És mindezt annak ellenére, hogy Kassa lakosságának mára már csak töredékét alkotják a magyarok, és a kelet-szlovákiai metropolis a hírekben nem mint az egykori „kuruc főváros” szerepel. Sokkal inkább az foglalkoztatja a közvéleményt, hogyan folyik az élet a híres-hírhedt Luník IX roma-lakótelepen.

Annál inkább öröndetes, hogy október 29-én este nem a romák furcsa kalandjai, hanem a Kassán lezajlott ünnepségek vették át a főszerepet a szlovák híradásokban. A gazdag kulturális és történelmi múltra visszatekintő város az év elejétől fogva rendezvények sorozatával emlékezett meg az újratemetés századik évfordulójáról, melyeknek csúcspontját az október 27-én és 28-án megrendezett nemzetközi történetészkonferencia, valamint az október 29-i ünnepség jelentette. A Kassai Városi Levéltár és a Magyar Országos Levéltár együttműködésével lezajlott tudományos találkozóon nem csak magyar és szlovák, hanem cseh és lengyel történészek is részt vettek.

Bár a rendezvény a „II. Rákóczi Ferenc Kassán, 1906-2006” elnevezést viselte, a közelmúlt szlovák–magyar konfrontációja a tudományos értekezésre is kihatott. Dušan Caplovic, a szlovák kormány kisebbségi ügyekért felelős miniszterelnök-helyettese, a konferencia védnöke, bevezető beszédében felhívta a figyelmet arra, hogy II. Rákóczi Ferenc a közös szlovák–magyar történelmi múlt része. Ez az alapgondolat az előadásokban is visszhangra talált. Persze, a történészek békülékeny hangneme sajnos nem a jelenlegi társadalmi valóság tükrö.

II. Rákóczi Ferenc nem szerepel mint jelentős történelmi személyiség a szlovák köztudatban, bár a szlovák történelemoktatás külön fejezetet szentel neki és a kuruc felkelésnek. Ismerőseim körében folytatott „magán” közvélemény kutatásomból kiderült, hogy a szlovák gimnazisták az egyik Habsburg-ellenes felkelőnek tartják őt, de hogy mi értelme volt a bécsi udvar ellen lázadni, igazából nem értik.

Az, hogy II. Rákóczi Ferenc nem csak a szlovák–magyar, de más közép-európai nemzetek közös történelmi és kulturális örökségének is fontos alakja, máig nem hangsúlyozódik eléggé. Pedig a „vezérő fejedelem” nem csak a magyar függetlenségért harcolt, seregeiben nem csak magyarok küzdöttek. Ha csak konkrétan a szlovákok példájára gondolunk, Käfer István kutatásai már régen rámutattak arra, hogy „szinte áttekinthetetlen sokaságú a szlovák Rákóczi és kuruc hagyomány és motívum a felkelés bukásától a XIX. század derekéra”. Közvetlenül a felkeléshez kötődő szlovákul írt politikai, katonai és egyéb történelmi források sokasága bizonyítja, hogy Rákóczi nem csak a magyar ajkú népet szólította fegyverbe. Ha belegondolunk, a függetlenségért folytatott harc szokatlanul sokáig – nyolc évig – tartott, ehhez nélkülözhetetlen volt a társadalmi összefogás nemzeti hovatartozásra való tekintet nélkül.

Annyi bizonyos, hogy Rákóczit valahol útközben „elvesztítettük”. Miután 1715-ben a magyar országgyűlés árulónak nyilvánította őt és bujdosótársait, emlékét titokban, szájról-szájra adva ápolták tovább, lassan, de biztosan legendává, mítosszá formálva ezáltal az alakját. A Habsburgok „divide et impera” – politikája, mely a Monarchia különböző nemzetiségű népeinek újbóli összefogását volt hivatott megakadályozni, valamint a 18. század végétől fellépő nacionalizmus utat adott annak, hogy a magyarok „kiszajátítsák”, míg a szlovákok egyre inkább eltávolodjanak az erdélyi fejedelemtől. A kiegyezés után Thaly Kálmánnak köszönhetően Rákóczi egyre inkább kultikus alak lett, felkelését kizárólagosan magyar ügynek nyilvánították, és Kossuth és Széchenyi mellett helyet kapott a „legnagyobb magyarok” panteonjában. Kultuszának csúcspontja kétségkívül az 1906-ban megrendezett újrateme-

Jan Gegendorfer rajza

tési ünnepségsorozat volt. A sok pompa és csillogás sem feledtette el, hogy a bécsi udvar egyetlen tagja sem képviseltette magát sem Kassán, sem más helyszínen.

A Trianon után bekövetkezett események végképp hozzájárultak ahhoz, hogy a szlovákok elveszítsék „saját” Rákóczijukat. Az 1918-19-ben lezajlott „spontán szoborrombolások” következtében a fejedelem breznói és zólyomi emlékműveit is eltávolították, helyüket az újonnan megalakult csehszlovák állam szimbólumai foglalták el. Miután a kommunista hatalom negyven éve alatt Rákóczit és felkelését a „haladás” egységes szemszögéből kellett vizsgálni, a különböző magyar és szlovák szempontok és értékelések összehasonlítására nem adódott lehetőség.

Kié voltaképpen Rákóczi? – tesszük fel a kérdést ma, tizenhét évvel a rendszerváltás után. Maradjon csak a magyaroké? Ez lehetetlen, hiszen a történeti kutatásokból egyértelműen kiderült, a „vezérő fejedelem” és a kuruc felke-

lés nem csak „magyar ügy” volt. Mikor lesz újra a miénk, mindannyiunké, a volt Magyar Királyság ma már önálló államokban élő nemzeteié?

A nemrég lezajlott kassai konferencia bemutatta, hogy mind a szlovák, mind a magyar történetésztszadalom arra törekszik, hogy bemutassa: nem létezik, és soha nem is létezett külön magyar, szlovák, rutén, szerb, román vagy egyéb nemzetiségű Rákóczi. Viszont nem csak a történészek feladata és felelőssége, hogy a nagy erdélyi fejedelem újra elfoglalja méltó helyét a térség népeinek köztudatában. A politikusok számára is nagy kihívás, hogy végre komolyan vegyék annak a fogalomnak a jelentését, hogy „integráció”. Ami többek között azt is jelenti, hogy a térség államai a közös múltban tájékozódva találhatják meg az együttműködés alappilléreit. És egészen biztos, hogy Ivan Gašparovic szlovák elnöknek is ott lett volna a helye Solyom László magyar elnök mellett a kassai ünnepségen.

ANNA FUNDARKOVÁ

KULMANN ERNŐ

AZ OSZTRÁK NÉPCSOPORTTÖRVÉNY 30 ÉVE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MAGYAROKRA

Ha az alábbiakban az ausztriai magyar népcsoporttanács elnökeként beszámolok az 1976. évi népcsoporttörvénnyel kapcsolatos tapasztalataimról, akkor csak az utolsó 8 évre vonatkozóan, és csak a magyar népcsoport szempontjából teszem ezt.

A népcsoporttörvény minden hiányossága és gyenge pontja ellenére a népcsoportok túlélésének alapját képezi Ausztriában – legalábbis ez érvényesül a magyar népcsoport esetében, mert valamelyest fékezi a teljes beolvadást.

Amikor megkezdtem tevékenységemet a népcsoporttanácsban, az volt a meggyőződésem, hogy sokban hozzá tudok járulni népcsoportom helyzetének javulásához. Hamarosan fel kellett azonban ismerem, hogy ez tévedés volt, mert a népcsoporttanácsok feladatai – bár a törvényt olvasva szépnek tűnnek – a gyakorlatban mind tartományi, mind szövetségi állami szinten kizárólag tanácsadói hatáskörre korlátozódnak. Nem emlékezem olyan esetre, mikor a népcsoporttanácsot a 3.§ anyagi támogatási ügyeinek kivételével tanácskozássra összehívták volna. A népcsoportok helyzetének javítására a tanácsok által kidolgozott javaslatokat is, ha egyáltalán, akkor legfeljebb tudomásul vették, de messzeemenően semmibe vették. Mint a tanács tagjának az a benyomásom, hogy a tanács által kifejtett hatékony népcsoportmunka a törvényhozó – értsd Szövetségi Kancellária – számára nem kívánatos. Jószerivel inkább „fölülről” döntik el, mi jó, vagy rossz a népcsoportoknak. A népcsoportok támogatására való tekintettel, amelyre mindegyik népcsoport rászorul, az érintettek inkább beletörődnek a helyzetbe, mintsem hogy védekezzenek.

Felteszem tehát a kérdést, hogy a népcsoporttörvény 3.§-nak meghatározása tartalmazza-e az összes népcsoporttípussal összefüggő teendő? Különös tekintettel arra, hogy a népcsoportok nem rendelkeznek más törvényesen biztosított érdekképviseléssel, megfontolandó lenne, hogy a tanácsok feladatukról, illetékességéről milyen formában lehetne kiszélesíteni. Biztos vagyok abban, hogy a népcsoporttanácsok szorosabb bevonása a népcsoportpolitikába nemcsak a népcsoportok egyesületeire lenne pozitív kihatással, de sikeresebb párbeszédet is eredményezne a Szövetségi Kancelláriával is, melynek hatáskörébe tartoznak a népcsoportügyek.

Lássuk a tanácsstagok jelölését és kinevezését. Eb-

ben az összefüggésben utalok a nemzeti kisebbségek védelmét szolgáló keretmegegyezés Tanácsadó Bizottságának 2002. május 15.-i beszámolójára. Itt az áll, hogy a népcsoporttanácsok rendszere annyiban értékes, amennyiben lehetőséget nyújt a népcsoportok tagjainak, **bizonyos mértékben beleesőlni a népcsoportok ügyeibe**. Ha a bizottság a továbbiakban megállapítja, hogy a népcsoporttanácsok tagjainak kinevezési eljárása kritikára ad okot, mert a népcsoportok nem kapnak kielégítő módon képviselőket, úgy a népcsoportok több tagjának is ez a véleménye. A bizottság azon a nézetet van, hogy a hatóságoknak a tanácsstagok kinevezési eljárását jobbítás kezdeményezése céljából felül kellene vizsgálni.

Nos, a Szövetségi Kancellária a korábbiól eltérően a jelenlegi magyar népcsoporttanácsnak összeállításánál (nem tudom, hogy a többi népcsoportnál is ugyanezt az eljárást alkalmazták-e) úgy járt el, hogy 12 egyesületet, **„reprezentatívnak”** nyilvánított, és ezáltal feljogosította őket arra, hogy tagjaik köréből nyolc képviselőt betöltésére jelöljenek 1–3 személyt a népcsoporttanácsba. Alapvetően tisztázásra szorul, jogilag vajon mennyire mérvadó, ha az érintett népcsoportegyesületek maguk közt megegyeznek és tagjaik köréből egyes személyeket közösen jelölnek a népcsoport tanácsba. Továbbá, hogy alkalmasint az elismert népcsoportok egyesületeinek nem létező képviselőtestülete alkalmas lenne-e a javasolt jelöltek köréből demokratikus úton a szükséges számú tag kiválasztására.

A jelenlegi magyar népcsoporttanács kinevezésének már említett esetéhez:

A képviselő kérdését a Szövetségi Kancellária oly módon kezelte, hogy ezt eleve eldöntötte 12 magyar egyesületnek reprezentatívá nyilvánításával. Aligha hárítható el a gyanú, hogy a tanácsok összeállításánál ill. a tanácsstagoknak a kancellár általi kinevezésénél a Szövetségi Kancellária előre gondoskodik arról, hogy az egyes tagok vele szemben nem helyezkednek ellenzéki álláspontonra.

Tisztázni kellene tehát az arányosságot, hogy az összes egyesület, kicsi, vagy nagy egyaránt maguk döntenek, és tetszés szerinti számban eszközölhetnek jelölést. Vagy ehhez csak a „reprezentatív” egyesületeknek van joga?

A politikai pártok és az egyházak képviselőinek jelölésénél is növekednek a problémák. Egyre gyakrab-

ban fordul elő, hogy egyes párt- vagy egyházi képviselők feladatukat tehernek tekintik, és egyre kevésbé törődnek a népcsoportok érdekeivel, és még az üléseken sem jelennek meg.

Ami a népcsoporttanácsoknak 7.§ szerinti közös üléseit illeti, szeretném a következőket megállapítani:

Az 1997. évi közös Kohl-Kostelka-papír a tanácselnökök és helyetteseik konferenciáját állandó intézménynek hirdette meg. Átmeneti megoldásként a Szövetségi Kancellária részéről Martin Ivancsicsot bízták meg a konferencia vezetésével.

Mivel a testület törvényes létrehozása kormányrendelet híján elmaradt, és az „Elnöki Konferencia” nem alakulhatott meg, ezért a tanácskozássok csak „nem hivatalos” jellegűek, és a hozott határozatok nem kötelező erejűek, különösképpen azért, mert – legalábbis a törvénycikk szerint – az ülések összehívására a Szövetségi Kancellária jogosult.

Igaz ugyan, hogy a Népcsoporttörvény 8.§-a szerint a szövetségi állam támogató intézkedésekkel gondoskodik a népcsoportok megtartásáról és fennmaradásuk biztosításáról, de ez még messze nem jelenti azt, hogy ez minden népcsoportra egyaránt vonatkozik. Különösen nem a magyarokra. A magyar népcsoporttanácsnak a támogatások igazságszerű elosztására vonatkozó többéves követelése, azaz a többi népcsoporttal egyenlő kezelésben való részesítése csak az Állami Számvevőszék 2004-es jelentésének nyilvánosságra hozatala után talált néminemű meghallgatásra. Érdekes módon egyszerűen lehetővé vált, hogy a magyar népcsoport a két utolsó évben nagyobb támogatásban részesüljön, bár ez még mindig távol van a többi népcsoportokkal való egyenlőségtől.

Ebben az összefüggésben szeretnék utalni a Számvevőszék utolsó jelentésére, melynek idevágó kivonatában többek között megállapítja, „hogy a népeség számához viszonyítva a támogatási eszközök elosztása az egyes népcsoportok között nem kiegyensúlyozott...”

Mint ismeretes, a magyar népcsoport létszámbelileg ugyan a legnagyobb Ausztriában, de a horvát és a szlovén népcsoportokhoz képest csak a támogatási összegnek jelenleg 10%-át kapja.

A 3.§ előírásaiban is megmutatkoznak a népcsoporttanácsok korlátozott lehetőségei, őket ugyanis a

támogatás területén csupán „mértányos határidő kitűzése után” hallgatják meg. Éppen e területen mutatkozik meg a gyakorlatban, hogy a népcsoporttanácsoknak alig van mozgásterük. Ugyan meghallgatják őket, javasolhatnak és ajánlhatnak, azonban ezzel azonnal szembeállítják a rendelkezésre álló teljes támogatási keretet, ami viszont nem kielégítő.

A beadott javaslatokat a legmesszebbmenőkig ignorálják, ugyanígy az évente benyújtott kérvényeket arra vonatkozóan, hogy magasabb szintre emeljék a magyar népcsoport támogatását, és ezáltal a többi népcsoporttal arányosan részesüljön támogatásban. Végsősoron a Szövetségi Kancellária a támogatási szerződéseket az egyes egyesületekkel külön-külön bonyolítja le, amire a tanácsoknak nincsen befolyása. Emellett feltűnő, hogy a Szövetségi Kancellária az egyes népcsoportokon belül is (legalábbis a magyar-nál) a támogatási eszközök elosztásánál saját mércéjét alkalmazza.

A 10.§ előírásai a népcsoporttanácsok számára ugyancsak teljesíthetetlenek. Bár az egyesületek támogatási kérvényeiket legkésőbb a tárgyév januárjában le kell adják, a támogatási szerződések megkötése a népcsoporttanácsok számára jóval a 10.§-ban megadott határidő után történik, miszerint a tanácsoknak minden évben legkésőbb május 1-ig be kellene nyújtaniuk a következő évre a támogatási intézkedések tervét, beleértve ezek anyagi vonzatát is. A tanács érthető módon ennek az előírásnak nem tud eleget tenni, hiszen ebben az időpontban az egyes egyesületek még a folyamatban lévő tervek elfogadására sem kapnak ígéretet.

Befejezésül meg kell állapítani, hogy a népcsoportok problémáit a hivatalos politika eleve nem úgy kezeli, ahogyan ez a népcsoportok szempontjából kívánatos lenne. Szövetségi és tartományi szinten a hivatalos népcsoportpolitika szabja meg, mi lehet a népcsoportok érdeke, és mi szolgálja javukat.

Kritikus, de mint vélem, építő szavaim ellenére az a véleményem, hogy a népcsoporttanácsok helyzetének megjavítása általánosságban törvényes úton, mindkét oldali jóakarral elérhető.

Németből fordította SZEMERÉDI TIBOR

Elhangzott a Népcsoportügyek Bécsi Munkaközössége által 2006. október 11-én rendezett konferencián.

KÖZÖTTÜNK ÉLNEK

Fáy Endre

Most, amikor novemberi ködök takarják el Bécs felett a napot, az égen varjak kárognak, és a tovarohanó szél halmokat épít a lassan pergő száraz falevelekből, vágyakozva lapozgatom a távoli meleg országok utazási katalógusait. Eszembe jut Fáy Endre grafikus és ipari formatervező, aki évtizedek óta készíti a különböző utazási irodák, így a Neckermann, az Itas, a Paco Leone, a Belmondo és a Lato csábító katalógusait a Naschmarkt - Bécs híres szemet és nyet gyönyörködtető fűszer, gyümölcs és zöldségpiacának a szomszédságában emelkedő, Otto Wagner által 1898-ban tervezett „Majolika ház”-ban található műtermében.

A Fáy nevet a reformkor óta minden magyar ismeri. Fáy András nem csak író, de Széchenyi követőjeként jelentős közéleti személyiség is volt. Eből a családból származik?

Igen. Rendkívül kiterjedt család vagyunk. Budapesten még Fáy Társaság is létezik. Tudom, hogy számos művészi hajlamú rokonom volt és van, de az én közvetlen családomban senki sem foglalkozott művészetekkel. Apám nem is volt nagyon elragadtatva, amikor én ezt a pályát választottam.

Mivel foglalkoztak a szülei?

Apai nagyszüleim földbirtokosok voltak Heves megyében, Nagyrédén. Édesapám a bécsi Theresianumban végzett, majd behívták katonának. A háború után, a kommunista hatalomátvétellel fokozatosan mindenünket elveszítettük. Először elvették a birtok egy részét, aztán a házat, a maradék földet, a kertet, végül 1950-ben kitelepítettek minket Tiszapolgárra. Sztálin halála után a kitelepítést feloldották ugyan, de Budapestre nem mehettünk, így a Pest környéki Solymáron húztuk meg magunkat. Apám egy budapesti cégnél egész nap gázpalackokat cipelt, édesanyám pedig bölcsődében dolgozott. Az öcsém és én naphosszat egyedül voltunk, hol a kocsmban, hol a szomszédoknál ettünk és vártuk, hogy a szüleink megérkezzenek a munkából. Jellemző módon én 1956-ig hétszer váltottam iskolát.

Emlékszik az 56-os forradalom kitörésére?

De mennyire! Október 23-án az édesanyám a legnagyobb meglepetésünkre este helyett már délután hazaért és izgalomtól pirosló arccal jelentette: «Végre megkezdődött !» Édesapám is hozta naponta a híreket, hallgattuk a rádiót és reménykedtünk. Én első művészi tevékenységemként plakátokat rajzoltam és titokban kiragasztottam a solymári házfalakra: «Dögöljenek meg az ávósok !», «Ruszkik menjetelek haza !» stb. Solymáron különben más nem is történt. A nov. 4-i orosz betöréssel aztán a reményt felváltotta a kétségbeesés. Édesapám, aki Bécsben tanult, beszélt németül és számos barátja volt ott, azonnal menekülni kívánt. Édesanyám azonban hallani sem akart róla. Hetekig vitatkoztak, miközben lezárták a határokat.

Hogyan sikerült mégis átjutniuk a határon?

1957 januárjában apám döntött: velem együtt megpróbál átjutni Ausztriába. Az öcsém és édesanyám Magyarországon maradtak. Máig Budapestben élnek.

Busszal utaztunk le Körmendre. Apám tudott egy címet, egy környékbeli parasztházban gyülekeztünk vagy huszan. Este bepréسلtük magunkat egy autóba, emlékszem én valakinek az ölében ültem, és az én ölemben is ült még egy gyerek. Így vittek minket a határ közelébe. Megmutatták az irányt, csak 3 km-t kellett volna még gyalogolnunk, de eltévedtünk. Csillagtalan éjszaka volt, csak a hó világított a dermesztő hidegben; már hajnalodott és még mindig nem voltunk Ausztriában. A csoportunk egyre kisebb lett, először a kisgyerekek, majd az öregek fordultak vissza. Nappal egy kiégett tanyán kucorogtunk étlen-szomjan. Este már csak hatan maradtunk, amikor a sötétben megint elindultunk. Órákig menetelünk. Már világosodott, amikor apámmal ketten és egy újonnan hozzánk csatlakozó fiatalemberrel megpillantottuk az osztrákok által kizászlózott határt, de nem mertünk nappal átmenni a kb. 50 méter széles, hóval borított sávon. Egy csalisotban tanakodtunk: ór, kutya sehol, de két őrtorony is volt a közelünkben. Dél körül aztán bukdácsolva futni kezdtünk a mély hóban. Ma sem tudom, hogy miért nem lőttek, hogy volt-e egyáltalán katona a közelünkben? Unterbildein/Alsóbeled volt az első osztrák falu, ahol egy iskolában a Caritastól meleg teát, csokoládét kaptunk, a teljesen áztatott és szétmállott bakan-csomat is kicsérlelték újra.

Melyik táborba kerültek?

Szerencsére egyikbe sem. Apám azonnal telefonált egy theresianista barátjának, hogy Grazon át Traiskirchenbe visznek minket. Grazban az állomáson aztán kiabálták a nevünket. Kiszálltunk. Egy fiatalember 200 Sch-t nyomott a markunkba, hogy Daróczy úr küldi, utazzunk fel belőle Bécsbe, vár ránk.

Ki volt ez a Daróczy úr?

Daróczy-Merhál Tasziló, apám legjobb barátja, már 1948-ban Ausztriában maradt. Időközben a

nagynevű Forum politikai újság főszerkesztője lett. 1956-ban, a forradalom leverése után a menekült magyar művészek támogatására megalapította a “Forum-Kulturhilfe”-t. Rengeteget segített nekünk és másoknak is. Nála laktunk és állást szerzett apámnak a Forumnál.

Miből állt a Forum-Kulturhilfe tevékenysége?

56-ban sok művész is elhagyta Magyarországot: zenészek, írók, színészek, festők stb. Az ő elhelyezkedésükről, fellépéseikről, hétköznapi ügyeik intézéséről gondoskodott az egylet. A badeni Hotel Esplanadeban laktunk, egy ideig Ferrari Violetta is velünk volt. Itt alakult egyébként a Philharmonia Hungarica zenekar is, ami nemrég szűnt meg Németországban. Tagjai zömében a Magyar Rádiózenekar és a Budapesti Operazenekar kiváló muzsikusai voltak. Az első években főleg Bartók- és Kodály-műveket játszottak. Yehudi Menuhin Londonban személyesen is meglátogatta a zenekart. Apám Badenban soförkődött, és mindenféle ügyeket intézett. Én pedig szeptemberig a többi gyerekkel együtt élveztem az életet, aztán beírattak Iselsbergbe a magyar gimnáziumba. 14 éves voltam.

Tudott németül?

Semmit. Esténként a Winnetou-t olvastgattam szótárral a kezemben. Mielőbb meg akartam tanulni németül, de az út keserves volt. Egy év után átkerültem a bécsi Schottenbastei-i Reálgimnáziumba, ahol évet ismételtam. Végül is 21 évesen érettségiztem és akkor már régen eldöntöttem, hogy grafikus szeretnék lenni. Apám azonban ragaszkodott a műszaki pályához. Így beiratkoztam a Bécsi Műszaki Főiskola építészmérnöki karára. Négy évet húztam le ott, míg mindketten beláttuk, hogy ez nem nekem való. Naphosszat üldögéltem a Hawelka kávéházban csupa művész között. A Hawelka házaspár védőszárnyai alatt beszélgettünk a világ dolgairól, kiállításokról, művészeti eseményekről. 10 évig szinte ott laktam. Átiratkoztam az Iparművészeti Főiskolára ipari formatervezés szakra és ott rekordidő alatt végeztem.

Miből élt?

Már a főiskolán is kaptam kisebb megbízatásokat, végig dolgoztam a tanulás mellett. Mindig akadt valami. Évekig Caritas otthonokban laktam, aztán 1962-ben édesapám kapott egy jó állást az Eumig cégnél, ahol a nyugdíjazásáig dolgozott. Eleinte albérletben lakott ő is, mint szinte minden menekült magyar, de aztán ez is rendbe jött. Hozzáköltöztem. 1972-ben befejeztem a főiskolán a design szakot, önálló irodát nyitottam és megnősültem.

Nem volt nagy kockázat nem alkalmazotként kezdenie a pályáját?

Dehogynem! Sok-sok szerencse kellett hozzá. Még főiskolásként kerültem kapcsolatba az Unilever céggel. Főleg kozmetikai cikkek formatervezése volt a feladatom. Évekig dolgoztam nekik. Amikor önálló lettem, éppen akkor ünnepelte a híres Lobmeyr cég a 150 éves évfordulóját. Beajánlottak hozzájuk. Én terveztem az új cégjelet, a prospektusokat, a katalógusokat, a levélpapírokat, a plakátokat stb. Mindez persze a későbbiekben kiváló ajánlólevélnek számított.

Milyen nagyobb megbízatásokat említhetne még?

Évekig összedolgoztam egy Betriebsberatung céggel, ezen keresztül a Gazdasági Kamarával is. Több tucat cégnek terveztem meg a cégjelzését és mindent, ami figyelemkeltő, ami egy céget kifelé jellemez, ami szimpatikusá, érdekessé teszi és megbízhatóságot sugároz. Az egyik legnagyobb megbízóm a VEW acélgár volt: új cégjel kellett az egyesült Böhrler, Schoeller-Bleckmann, Styria acélművek számára. 1979-től a Neckermann utazási iroda elkezdte kiépíteni az osztrák leányállalatát. Az osztrák katalógusait én készítettem. Nyolc év után aztán a Neckermann főnöke átváltott a Valvaressos görög milliárdos által alapított Itashoz, és engem vitt magával. Évekig párhuzamosan csináltam e két hatalmas utazási iroda összes katalógusát, főleg a spanyol és görög utakat. Az Itasból aztán kivált a Lauda Tours, a Paco Leone, a Belmondo stb., itt már Közel- és Távol-Keleti utakat is ajánlottak, úgyhogy nyakig ültem a munkában, de gyönyörű és érdekes volt.

Mindezt a hagyományos rajzolási technikával végezte?

Eleinte igen. 50 éves voltam, amikor az ITAS főnöke felhívta a figyelmemet, hogy évi egy millió Schillinget takarítanak meg, ha én számítógéppel dolgoznék. Erre nem volt semmi érvem. Át kellett állnom. Kutyanehéz volt! Két kurzust végeztem, kísértelveztem, mérgelődtem, kétségbeestem, dühöngtem, aztán tanulva a hibákból, lépésről lépésre megtanultam. Ma már mindent számítógéppel tervezek. Most éppen a Lato utazási iroda görög és ciprusi katalógusát készítem. Közeledelem a nyugdíj felé, lassan visszakapcsolok. Élvezettel festek, főleg absztrakt képeket. Két kiállításom is volt már. Grafikusként Endre vagyok, festőként András. Lassan az András veszi át az uralmat.

FERENCZY KLÁRA

1956-os emigrációs múzeum

Két, 1956-ban menekült művész-értelmiségi, Bujdosó Alpár Bécsből és Papp László Amerikából (New Canaan, Connecticut) egybehangzó aggódással emlegette nemrég e hasábokon, hogy tenni kellene valamit a világban még föllelhető magyar történelmi és művészeti dokumentumok, hungarikumok egybegyűjtéséért, hiszen az 1956-ban menekült nemzedék őriz efféleket, s félő, hogy leszármazottaik esetleg nem tudják majd megtalálni a számukra megfelelő helyet, a befogadásra alkalmas (és képes!) gyűjteményt. „Azon kell gondolkodni, hogy mi lesz a rövidesen kimúló nemzedék emlékeivel, könyveivel, archívumaival” (Papp László: *Felelősség a magyar kisebbségéért*. Bécsi Napló, 2006/3. 3.). „Sajnos a magyarországi kultúra nemigen vesz tudomást a külföldi magyarokról. Sok dokumentum van a birtokunkban. /.../ Most kellene mindent összegyűjteni, amíg élő tanúi vannak e kornak” (Ferenczy Klára: Közöttünk élnek. Bujdosó Alpár. Bécsi Napló, 2006/2. 8.).

Amennyire egyet lehet érteni az igény megfogalmazásával, annyira szomorú példa kívánczik ide. Kb. egy éve próbáltam segíteni abban, hogy a New York-i Magyar Színház tetejemes (és pótolhatatlan!) dokumentum-gyűjteménye az OSZK Színháztörténeti Tárában végleges helyére találjon. Egy jó év elteltével az adományozó úgy látja, hogy a befogadó még mindig nem tett határozott lépést az adományért. Tudjuk minél nagyobb egy hazai közgyűjtemény, annál nehezekebb és lassabb még az ajándék elfogadásában is, hacsak a jótékony adományozó-tündér le nem teszi a kapujában, hogy onnét kénytelen legyen bevinni. Mert bizony, már elfogadni is munka, törődés és pénz. Hiszen el kell intézni az anyag hazahozatalát, meg kell vizsgálni előtte a jellegét, milyenségét, gyűjteménybe illeszthetőségét (vakon elfogadni nem lehet!), mindehhez a szükséges anyagiakat (szállítási és egyéb költségek) is meg kell szerezni. Márpedig a mai Magyarországon a költségvetés alig-alig biztosít eszközöket a nemzeti (vagy más) közgyűjteményeknek ilyesmire. Pályázatok elvékonyuló – ma azt

Szia Öcsi!

Budapesten, november 17-én, 79 évesen Alzheimer-kórban elhunyt Puskás Ferenc, minden eddigi idők egyik legnagyobb labdarúgója.

Alig múlt 10 éves, mikor a Honvédnál leigazolt. Először tizenhét éves korában tagja a magyar válogatottnak, 1945. augusztus 20-án Budapesten az 5:2-re végződött oszt-rák-magyar mérkőzésen rúgta első válogatott gólját. Az 50-es évek magyar aranycsapatának balösszekötőjeként lesz a 10-es számmal világhírű, bámulatos labdakezelése, félelmetes cselezése és ballábas bombái mellett Öcsi közismert csibészes mosolya generációk számára világszerte feledhetetlen marad. A londoni 6:3 a Wembley-stadionban, a félresikerült világbajnoki döntő 1954-ben (mikor „csak” második helyezett lett a magyar válogatott), az aranycsapat sikerosozata nélküle elképzelhetetlen, a zseniális együttesnek emigrálásig kapitánya volt. Az 1956-os forradalom után nem tér haza Magyarországra, itt Bécsben majdnem leszereződik a Sportclub-nál.

Tehetsége révén Spanyolországban, új hazájában – 1958-tól spanyol állampolgárként – a Real Madridsztárja, Di Stefano-val hatszor vezetik a klubot a spanyol bajnokság élére, Kubala mellett talán ő az egyetlen, aki két ország mezében is részt vett világbajnokságon.

Edzőként még egyszer felhívta magára a figyelmet a Panathinaikos sikeres szereplésével, de a defenzív, szoros védekezésre felépülő modern labdarúgás már nem az ő világa volt.

A nyolcvanas évek elején diákkori barátommal, a Schwechat valamikori játékosával (Krenn Tomi) futottam össze a Kärntnerstrasse-n, aki köpcös, ismerősnek tűnő barátját így mutatta be: Az Öcsi, csak kicsit meghízott. Akkoriban már ő is hazajárhatott – 1981-től – azulán a fordulat után 1993-ban még a válogatott edzője, de betegsége egyre jobban elhatalmasodik rajta, 2000-től szinte kórházban él, melyet alig hagy el. Valamikori játékostársai, a régi focivilág nagyjai fel-felkeresték, de már nem nagyon ismer-te meg őket.

A valamikori Népstadion, a mai Puskás Ferenc-Stadion joggal viseli nevét.

-puma-

is továbbkarcúsítják - pókfonalára fűzték föl e nehezen elérhetővé tett szerény lehetőséget is.

Mit lehet ebben az ellehetetlenült helyzetben tenni? Nézzük tehetetlenül a mozdulatlanságot, vagy gondolkozzunk valami terven? Legalább gondolkozzunk, tervezzünk, hiszen évek óta merül föl jogos igényként az is, hogy létesüljön Emigrációs és 1956-os gyűjtemény/múzeum, amely zökkenőmentesen befogadná/földolgozná/bemutatná a birtokába jutott kollekciót. Gyűjteményenként – kiskvárosítói nemzeti közgyűjteményekig – szétparcellázva ugyanis éppen a történeti kohéziós ereje vész el az anyagoknak. Az, hogy a forradalomról és az emigráció életéről szóljon; az, hogy a magyarságnak, az országhatárokon kívüli életéből, beilleszkedéséből, hétköznapijaiból s kultúrájából egybeolvasztott és releváns képet mutasson föl.

Több kísérlet ellenére nincs Magyarországon az 1956-os forradalom és szabadságharcnak múzeuma (kivéve Pongrácz Gergelyé Kiskunmajsán), azaz olyan intézménye, amelyben történeti forrásértékű dokumentumok és ugyancsak forrásértékű vizuális művek (fotók és képzőművészeti alkotások) egymást erősítve, egyszerre képesek fölidézni a forradalom és szabadságharc eseményeit, helyszíneit és legfontosabb szereplőit, valamint a forradalom emigrációkban továbbélését, éltetését. Azért, hogy az ifjúság, a fölnövő generációk a hiteles történetet ismerhessék meg. Azért, hogy a felnőtt generációk egységben tekinthessék át.

Mivel a Bécsi Naplóban jelentek meg ezek a töprengések, azt gondolom, hogy ez az újság lehetne a följánlások centruma, gyűjtő-és továbbító helye. Gyűjtsünk össze minden magyar történeti és művészeti, emigrációs és az 1956-os forradalommal kapcsolatos anyagot (adatokat, dokumentumokat, műveket). Magam a Történeti Levéltár figyelmét, segítségét és hozzáértését tudom följánlani, mivel intézményünk is szívesen gyarapítaná a belügyi szervek meghatározta egyszálú emigrációs és 1956-os dokumentumait.

SÜMEGI GYÖRGY (Budapest)

Első magyar-magyar politikai konzultáció

Budapest, 2006. november 13.(MTI) - **December közepén tartják az első politikai konzultációt az átalakított magyar–magyar kapcsolatrendszerben** - közölte Gémesi Ferenc, a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára hétfőn.

Gyurcsány Ferenc miniszterelnök és határon túli magyar közösségek vezetőinek találkozóját időben nagyjából akkor tervezik, amikor - a kormány reményei szerint - az Országgyűlés módosítja a Szülőföld Alapról szóló törvényt - mondta a nemzetpolitikai szakállamtitkár a magyarországi és a határon túli magyar újságírók számára rendezett háttérbeszélgetésen.

Elmondta, hogy a kormány a múlt heti ülésén elfogadta, majd pénteken benyújtotta a Szülőföld Alapról szóló 2005. évi törvény módosítási javaslatát. Véleménye szerint a javaslatot legkésőbb december 20-ig elfogadhatja az Országgyűlés.

A szakállamtitkár szerint sikerült hivatalos formába önteni, a nemzeti fejlesztési tervben, a költségvetési törvény tervezetében, illetve törvénymódosítási javaslatokban megfogalmazni a kormány új nemzetpolitikájának idén nyáron felvázolt alapelveit: a fejlesztéspolitika előtérbe helyezését, támogatáspolitikai rendszerének egyszerűsítését, jogszabályi letisztítását. Emellett kidolgozták a magyar–magyar párbeszéd új kereteit.

A fejlesztéspolitika céljait ismertetve kiemelte, hogy 190 milliárd forintot lehet majd közös két- és többoldalú programokra fordítani, de a közös projekteket nem lehet a magyar közösségek, azok tagjainak szerepvállalása nélkül megvalósítani.

Kitért arra, hogy a hagyományos támogatáspolitika ezentúl tisztán az identitás megőrzését kívánja segíteni. Hangsúlyozta, hogy az itt tervezett szerkezetátalakítás nem jelent forráskivonást: a határon túli magyarok támogatására a 2007. évi költségvetés tervezetében a 2006-os támogatással megegyező összeget szánnak.

GÖRÖMBEI ANDRÁS

A magyarság égtartó embere

Búcsúbeszéd Sütő András ravatalánál

Sütő András a magyarság égtartó embere volt és most már mindörökre az is marad.

Az „Egész” gondjának vállalása akkor is, ha az „egy darab végzet” - ez volt az ő mélyről jövő küldetése.

A közösségi felelősségtől menekülő világunkban az ő életműve a közösségi sorsvívó példája.

Közösséget óvó figyelemmel építette be műveibe az erdélyi magyarság sorsát, tapasztalatait, lelkiületét, megmaradásigényét.

Művészetének az alkotói személyesség, a családi vonatkozásainak gazdagsága nemcsak hitelesítő jegye, hanem közösséget megtartó, otthonteremtő szándékának is tanúságtétele.

Életműve a sajátosság értékének eltökélt védelmezése a semmilyenség állapotába kényszerítő világgal szemben.

Alig múlt húsz esztendő, amikor feltűnt novelláival. A szocializmus hajnali óráiban kezdte írói pályáját. Hittel, reményekkel.

Ezután azonban még nehéz emberi és művészi próbák vártak rá, míg a hetvenes évek elejére az erdélyi magyarság égtartó emberévé nőtt.

Két évtizedes írói munkájának eredményeit összegző, műfajteremtő remekműve - az *Anyám könnyű álmot ígér* - a pusztakamarási kisvilágot úgy emelte létértelmezéssé, hogy megőrizte közvetlen személyességét, családi-as jellegét és ténybeli pontosságát is. Történelmi perben szolgáltatott igazságot szüleinek, szülőföldje népének, az emberi helytállásnak.

Úti jegyzetei arról tanúskodnak, hogy Sütő András bármerre járt a világban, mindig magával vitte a hazai gondokat. Mindig arra figyelt, milyen eszméket, példákat, tapasztalatokat tud a maga közössége erősítése érdekében hazahozni. Párhuzamaival, szembesítéssel a világkultúra áramköreibe kapcsolta be az erdélyi magyar életet.

Az erdélyi magyarság sorskérdéseivel való szembenézés vezette a történelemhez is. Nagy drámái - *Egy lócsiszár virágvasárnapja*, *Csillag a máglyán*, *Káin és Ábel*, *A szuzai menyegző* - az erkölcs és a hatalom tragikus konfliktusaiban vizsgálják az erdélyi magyarság legégetőbb kérdéseit. Hősei az „*itt állok, másként nem tehetek*” erklőcsi elszántságával tanúsítják, hogy az etikus személyiségnek kötelessége és léteérdeke az erkölcsstelen hatalom elleni küzdelem. Személyes vallomásai is ezek a drámák. Távatatot a történelem és a mítosz ad nekik.

Mélyről fölszakadó vallomása új értelemmel szöli a szakraális szavakat. Így ad erőt a mindennapi küzdelemhez. Önmagának is, olvasóinak is. „*Mert ha porból lettünk is: emberként meg nem maradhatunk az alázat porában.*”

Életművének különleges értékű és szépségű fejezetét alkotják azok az írásai, amelyek az anyanyelvi művelődés elemi emberi jogáért perelnek. Meggyőződése volt, hogy „*nyelvéből kiesve: létének céljából is kiesik az ember.*”

Anyanyelvünk egyént és közösséget megtartó értékeiről írt könyvének címe biblikus szavakba foglalta az erdélyi magyarság - és minden nemzeti kisebbség - önazonosságának alapvető jogát és igényét: *Engedjétek hozzámm jönni a szavakat.*

Nemcsak gondolataival, hanem műveinek nyelvi erejével is a közösségi összetartozás, megmaradás, az emberibb létezés képviselője. A világ érzelmi elsvárosodásával, a testi-lelki szétszóródással szemben otthonosságot teremt és közösséget tart meg nyelvének szemléleti gazdagsága, szépsége is.

A nyolcvanas évek Romániájában már nem kaphatott hangot a magyar nemzeti sajátosság értéke.

A kisebbségi lét az abszurdítások övezetébe jutott.

Sütő András rendíthetetlen küzdelmet vívott ezekkel az abszurdításokkal.

Omló egek alatt is védte a megtartó értékeket.

Közösségragasztó szándékkal kereste és becsülte meg a magyar nemzeti közösséget erősítő törekvéseket elődeiben és kortársaiban egyaránt.

Reménytelen helyzetekben is bátran cselekedett.

Némaságra kényszerítő időben követelte a legalább a jalkiáltás jogát, és tanúsította a közösségi egytív tartozás értékét.

A jelenkori terror és a fasizmus lényegi azonosságának a megmutatásával az erőszak el- leni nyílt kiállást sürgette.

1989 végén azt remélte, hogy az erdélyi magyarság is emberi méltósággal élhet majd szülőföldjén. Nem így történt. Az önrendelkezés, a kollektív jogokon alapuló kisebbségi autonómia helyett a kisebbségi magyarságot sújtó abszurdítások folytatását kellett tapasztalnia. Személyes sorsában is azt kellett elszenvednie.

Drámái, naplói, esszéi, beadványai, kiáltványai látleletét adják ennek a „szemet szóért” világnak.

De nemcsak látleletet fogalmazott, hanem megoldást, kiutat is keresett. Meggyőződése volt, hogy a közép-kelet-európai rendszerváltás megteremtette a külső körülményeket ahhoz, hogy az erdélyi magyarság - a jól működő európai kisebbségi autonómiák mintájára megteremtse Székelyföld autonómiáját, önrendelkezését, hogy aztán ez az egész erdélyi magyarság fölemelkedésének alapja legyen. Gyakran idézte a svájci kantonok, finn, olasz, spanyol autonómiák példáját. Ezek azt bizonyítják, hogy a kisebbségek emberhez méltó élete nem illúzió csupán, hanem megvalósítható lehetőség.

Sütő András életműve az erdélyi magyarság - s ezáltal minden ember - méltóságáért, jogáért eltökélten küzdő író lenyűgöző erkölcsi és szellemi helytállásának egyetemes érvényű dokumentuma.

Történelmi példát adott arra az értelmiségi magatartásra, melyet biblikus szavakkal így hirdetett:

„Gyertyát nem azért gyújtanak, hogy a véka alá rejtsek, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék és fényt vessen mindazokra, kik a házban vannak. Gondolkodó emberek, ti vagytok a világ világossága, nem rejtethető el a hegyen épített város...”

(Elhangzott 2006. október 7-én a marosvásárhelyi Vártemplomban Sütő András ravatala mellett.)

Andrea Fühwirth rajza

Anyanyelvünkről

– Az „egy” határozatlan névelő használatáról –

A magyar nyelvben az egy eredetileg szám-név (egy óra van, egy meg négy az öt). Ehhez közel áll melléknévi (= ugyanaz: pl.: egy a véleményünk) és főnévi használata is (egyre gondoltunk). Később fejlődött ki határozatlan névelői (vettem egy könyvet) és határozatlan névmási szerepe (egy és más, egyikőtök).

Foglalkozunk kicsit behatóbban az egy *határozatlan névelő*vel, amely kiejtésben általában hangsúlytalan (van egy jó ötletem, ott repül egy légy).

A határozatlan névelőnek nagy általánosságban az a szerepe, hogy a hozzá kapcsolódó szóval felidézett fogalom körén belül egy bizonyos egyedre ráirányítsa a figyelmet anélkül, hogy pontosan meghatározná, melyikre utal. Pl. ha – névelő nélkül – azt mondjuk: *levelet* ír, ez azt sugallja: levelet, nem mást (nem leckét). Ezzel szemben az egy *levelet* ír változat arra utal, hogy valaki éppen most egy bizonyos – eddig nem említett – levelet ír. A határozatlan névelő vonatkozhat élőlényre, konkrét vagy elvont dologra, állhat jelzős kifejezések előtt is.

Pl.: „Volt egy ember, nagybajuszos (Petőfi: Arany Lacinak)

„De jött egy kóbor ivadék” (Ady: A tavalyi cselédekhez)

„Óraadó lettem egy vidéki kollégiumban (Németh L.: A kísérletező ember)

A határozatlan mértéket, mennyiséget jelentő névszók, valamint határozószók előtt kiemeli a határozatlanságot: *egy kevés só, egy kis bors, egy halom füzet, egy darabig.*

Tulajdonnevet típust jelentő köznévvé változtathat: „*Egy Petőfi* veszett el benne”

A jelző és a jelzett szó közt fokozó értelmű: édes egy komám, gyönyörű egy állat!

Gyakori hiba a határozatlan névelő fölösleges használata. Ez elsősorban német hatásnak tulajdonítható, pedig a magyarban jóval szűkebb körű a határozatlan névelő szerepe, mint az indoeurópai nyelvekben. Ne tegyünk határozatlan névelőt a főnévi állítmány elé! (Pl.: Maga

angyal! Helytelen: maga egy angyal! Babits: „...ima rád e szerenád”. Juhász Gy.: „Ember voltál”). Csak akkor helyes a határozatlan névelő az állítmányként álló főnév előtt, ha az egész szerkezet tartalma hasonlatszerű „A bánat? egy nagy óceán” (Petőfi).

Néhány nyomatékosító kifejezésben egyaránt kitehető vagy elhagyható: jó nagy követ fogott a kezébe vagy: egy jó nagy követ fogott a kezébe.

Mindig ki kell tenni az egy névelőt, ha a mondat hangsúlyos állítmánnyal kezdődik: „Megszabadult egy nagy gondtól.”

Általában nem kívánatos az egy névelő használata általános értékben vett elvont főnevek, valamint nem megszámlálható dolgok neve előtt.

Nem helyes tehát: a két esemény között egy hasonlóságot vélt felfedezni; a kormány *egy* cél tudatos politikát folytat; ezzel *egy* hasznos szolgáltatot tett.

De: bizonyos szövegkörnyezetben, rendszert i gei állítmány után, sajátos mondanivaló kifejezésére szükséges lehet a határozatlan névelő is. Pl. Adynál: „Az én apám kopott kabátú, De néha új ruhát veszen, S beszél nekem *egy szép jövőről* Szerelmesen.”

Az igényesebb nyelvhasználat a mértéket, mennyiséget jelentő szavak előtt sem hagyja el a határozatlan névelőt: *egy csapat gyerek, egy falat étel, egy korty víz.*

Végül még utalnunk kell arra, hogy általában nem maradhat el a határozatlannak tekinthető névszó elől az egy névelő, ha a kérdéses mondat tag a mondat hangsúlyos állítmánya mögött foglal helyet. Ezt a szabályt ritkán hágják át, ezért elég három példa a megvilágítására: *Péter cigarettára gyújtott. Péter elgondolkodva gyújtott cigarettára. Péter rágyújtott egy cigarettára.*

Az utolsó mondat hangsúlyos állítmánya után mindenképpen szükség van a határozatlan névelőre.

UNTI MÁRIA

Adatok a kárpátaljai magyarság létszámáról

(HVG · 2006. november 15.) Az egész Kárpát-medencében a Kárpátalján található valószínűleg az utolsó olyan jelentős számban magyarok által is lakott kistérség, ahol a születések száma még meghaladja a halálozások számát. Ukrajna jelenlegi nagyszülősi járásában (amely területét tekintve lényegében megegyezik a történelmi Ugocsa vármegyével) 1989-ben 28 ezer, 2001-ben pedig 31 ezer magyar élt. A növekedés nem kizárólag a természetes szaporulat következménye: a helyi demográfusok szerint a kedvezménytörvény hatásaként sok kettős identitású ukrán, szlovák és cigány család vallotta magyar nemzetiségűnek magát a legutóbbi (2001. decemberi) népszámlálás alkalmával. Az 1921 előtt Magyarországhoz tartozó - jelenleg ukrán megye - Kárpátalja 609 települése közül egyébként 78 faluban vannak még

abszolút többségben a magyarok - derül ki a hivatalos helyi statisztikákból. Az egykori szovjet-magyar határ túloldalán mintegy 50 kilométer széles sávban az évtized elején 151 516 magyar nemzetiségű polgár élt. A 13 kárpátaljai járás között egy olyan akad, ahol a magyarok még abszolút többségben vannak: az 54 ezer lakosú Beregszászi járás népességének 76 százaléka (41 ezer fő) mondta magát annak. A legnyugatibb ukrán megye négy járási jogú városa közül a határtól alig 10 kilométerre fekvő, 27 ezer lakosú Beregszászon él a legtöbb - 13 ezer - magyar. Az utolsó két népszámlálás között kismértékben emelkedett a magyarság lélekszáma (6900 fő) a 82 ezer lakosú Munkács on is, ahol a romák a 2001-es népszámlálás során nem jelentéktelen számban magyar nemzetiségűnek mondták magukat.

Monoszlőy Dezső

Exitus

*Tárgyak arca bámul feléd
ha meg is van még
bömből az asztal sikít a széke
fuldokolva közelít a csend
mögé bujlik rejtőzködik a Léte
életen túlra halhatatlanul*

S. Csoma János

mert...

*rabláncra fűzött szavaink
előttünk araszoznak
rabláncra fűzött szavaink
szótalansággal szólnak
mert jaj annak, kit lefűlel
ez a százfüllű század
mert jaj, ha mástól származik
másféle magyarázat
csillagok vesznek ím körül
bévül a magyar eszme
trikolor borul most reád
bízd magad hű szívedre*

Kondor Ilona

2006

*Véget nem érő
üvöltések kora
és a csendeké.
A múlt hordaléka:
nagy-nagy súly visz lefelé.
Pedig áhítanád az eget.
A mély föl-fölíntetget,
hisz így egész mindnyájunk
világtalan magánya.
Széttörnéd falak üvegét.
S talán elmozdulnak a falak.
Az a kis keret nem elég.
Csillag, csillag, ami véd.
Homlokodon csillagjegye.
Kezeden kövek pora.
Lábad nyoma homokrajz.
Permetező esők nyoma.
S az ég kinyílt kapujába
felnéz sok-sok árva.
Jöjj Isten,
jöjj föld királya,
jöjj és takarj be minket!
Melegítsd föl szíveinket,
hogy szégyenpír ne fussa be arcunk,
hogy lássunk, égjünk, megmaradjunk!*

Kő kövön Brassóban A hajdani város

II. rész

Az *In memoriam*-sorozat első kötete a város helytörténetésének, **dr. Binder Pálnak** állít emléket. A három nyelvű – magyar, román, német – kiadványban barátok, szaktársak – **Elek Tibor, Pozsony Ferenc, Reiff István, Gernot Nussbacher, Paul Cernovodeanu** idézik fel a külföldön is elismert szakember munkásságát, rajzolják meg emberi arcát. A Brassó közeli barcasági Botfalu (cukorgyára Európa-híru volt) szülőttét a család, a brassói gimnázium, a szülőföld magyar-szász-román kultúrája indította el útjára, hogy a kolozsvári Bolyai Egyetemen szerzett földrajz-földtan-szakos tanári diplomával Brassóba visszatérve a történelmi földrajz vonzásában helytörténeti kutatásokba kezdjen. Ettől kezdődően cikkeinek, tanulmányainak legfőbb tárgya Erdély művelődéstörténete, illetve az itt élő magyarok, románok, szászok kapcsolattörténete, amely igazi középkori együttélési modellként is elfogadható. A jó barát, **Lendvay Éva** brassói költő Binder Pálban a város szerelmesét látta, a hely szellemét, aki egész életét, munkaerejét, szellemi képességeit Brasonak szentelte. **Vogel Sándor** brassói-budapesti történész szerint Binder Pál az erdélyi identitástudat reprezentánsa, aki „hagyományos értelemben vett erdélyi ember volt”, és aki helytörténeti munkáiban a barcasági magyar, elsősorban a hétfalusi csángók művelődéstörténetét írta meg, monografikus jelleggel dolgozta fel az erdélyi evangélikus egyházközségek és iskolák történetét. „Műveinek ismertetése nem lehet teljes, ha nem említjük meg kéziratban maradt sok kötetes Erdély helységnév-történeti lexikonát, amelyen egész életében dolgozott. Részleteiben ismerte és leírta a történeti Erdély valamennyi településének történetét. A vármegyék teljes anyagát dolgozta fel. A Székely- és Szászföld leírására nem maradt már ideje, így a nagy mű befejezetlen.”

A Brassói Lapok szerkesztőjének, **Ambrus Attilának** szerkesztésében megjelent kötetet részletes könyvszet zárja, amely forrásként szolgál az Erdély etnikum-történetét kutatók számára.

In memoriam. Szikszay Jenő (1921–1977) A **Krajnik-Nagy Károly** szerkesztésében megjelent kötet (amelynek anyagösszegyűjtését a Brassói Lapok és a **Felfalusi Kovács Antal Iskolaalapítvány** támogatta) annak a brassói magyartanárnak állít emléket, aki a román Szekuritate áldozata lett.

Tanítványok, tanártársak, kortársak emlékeznek a legkeserűbb napokra. Jancsik Pál költő, az egykori tanítvány a száz népdal ismeretét kötelező magyartanárt idézi fel emlékkverseiben: „Száz népdalt, ékes virágéneket./ zengő balladát, koszorú helyett...”

Az emlékkönyv gondolata tragikus halálának 25. évfordulója kapcsán merült fel azután, hogy a Brassói Lapokban két tanítvány, két magyar szakos tanár emlékező írása megjelent, illetve közzétették Szikszay tanár új szekuritátés dossziéjának tartalmát. A három-széki Kovácsnán élő **Gazda József** közíró-tanár **Tóba hullt harang** c. írásában foglalta össze a mártírtanárhoz fűződő legszemélyesebb emlékeket. Méltatását így kezdi: „Élt a Cenk alatti városban, a <zordon büszke Brassóban> egy tanár. Bár a város az ő idejére már szinte mindenét elveszítette, nemcsak évszázadokon át őrzött hagyományos méltóságát, de vegyes voltában is egységes szász–magyar–román jellegét, sőt egy időre még a nevét is (Sztálinvárosnak keresztelték át, s csak amikor lehanyaglott a kommunista bálvány csilága, lett újra Brassó), Szikszay Jenőt mégis szinte mindenki ismerte, és szinte mindenki tisztelte. Nemcsak a lakosság egytizedére zsugorodott magyarsága, hanem a többségiékből is sokan. Ismerték tudása, a helyi és országos sajtóban való állandó jelenléte, közéleti tevékenysége, gyakori szereplése révén... Ő volt a brassói, a Brassó megyei magyarság legnagyobb tekintélyű egyénisége.” Nem volt brassói születésű, Balázsfalva szomszédságából indult, és a Budapesten szerzett diplomával a brassói iskolába érkezve csakhamar a Cenk alatti város ismert és tisztelt tanára lett. „A pártba nem lépett be, távol tartotta magát tőle. Elzárkózott a hatalom mindenféle megnyilvánulásától, el a kor hazugságaitól. Műsoraival, melyekkel színre lépett, a múlt értékeit népszerűsítette... Szolgáltatnak tekintette az írást is. A Brassói Lapok hasábjain jelentette meg a *Romániai magyar irodalomtörténet* című sorozatát, még akkor, amikor megfelelő tankönyv nem állt a tanárok rendelkezésére... Úgy vélte: nincs megfelelő színvonalú magyar irodalomtörténetünk, ami van, az pedig nem elég alapos, vagy túlságosan <marxista>, esetleg <kozmozopolita>. Nem tükröződik benne nemzeti tudatunk, önismeretünk.” Minden energiáját az általa szükségesnek vélt magyar irodalomtörténet megírására fordította. Teltek az évek, halmozódtak a kötetek, és már a jelenkor irodalmát írta, amikor kálváriája elkezdődött.

Az újságíró-tanár, **Krajnik-Nagy Károly**, az egykori tanítvány így emlékezik vissza: „Fakulnak az emlékek, kihagy az emlékezet, de azért foszlányai még be-beugranak. Például ama Petőfi-estről, a Redutban, ahol nemcsak szervező, rendező volt, de az ünnepség elő-

adója is. Mégsem az előadás szövegére emlékszem, hanem a végére, a tüntetéssel is felérő tapsra, s a tanár urat közrefogó diákság <állóképére>.” Az 1976–77 táján kisebb szellemi földrengéssel ért fel **Paul Goma** mozgalma, és a tanár urat kapcsolatba hozták a rendszer ellen protestálóval, azonban Goma „... csak ürügy lehetett arra, hogy az anyanyelv egyik végvárában hivatásának élő érdemes tanárba, közéleti súllyal bíró személyiségbe belekössenek”.

Both Csaba újságíró a tanúr úr özvegyével, **Szikszay Éva** nyugdíjas tanítónővel a brassói Szekuritate által, Bukarestbe leküldött hatkötetes, vaskos iratcsomót tanulmányozhatta: „A brassói Unirea Líceum magyar tanárát, **Szikszay Jenőt Ungurean (Ungureanu)** fedőnéven tartotta nyilván a Szekuritate... *a magyar irreidentizmus propagandistájaként* került a Szekuritate látókörébe”, már 1951-től. A dosszié áttekintése után nyilvánvalóvá vált, hogy a román ellenzéki disszidens, Paul Goma miatt kezdték megfigyelni, ugyanis nyilvánosan is szót ejtett arról, hogy a Szabad Európa Rádióból értesült az akkor már Nyugatra távozott Paul Goma rendszerellenes tevékenységéről. „Felrótták az állítólagos románellenes kijelentéseit, a vegyes házasságok iránti ellenérzését, s azt, hogy a magyar kultúra és nyelv ápolásában látta erdélyi magyarság megmaradásának jövőjét.”

Ménessy Erna nyugalmazott magyartanár volt tanára és tanártársa sorsában egyéni tragikus sorsot, de nem egyedi jelenséget lát, hiszen a Szekuritate rátelepedett a társadalomra, polipként fojtogatta: „Dr. Szikszay Jenő 1945-ben tanárom, később tanártársam volt, évekig ugyanahhoz a baráti társasághoz tartoztunk. 1977 Húsvét hétfőjén este halálhíre telefonon pillanatok alatt elterjedt: Brassó magyar társadalma megdermedt, suttozva, félve jutottak tudomásunkra tényfoszlányok, egymásnak ellentmondó hírek... temetése a Postaréten a rendszer embertelenségeinek tükrre volt. Nagyszámú, néma dermedtségben álló résztvevő – kollégák, tanítványok, ismerősök, tisztelők – vette körül a koporsót. És bizonyára a <megfigyelők>. ... A mindannyiunkban munkáló félelem elenére mind jobban elhatalmasodott bennem a düh, a felháborodás. Megértettem, senki sem meri a város jeles személyiségét búcsúztatni”.

„Kend új rendet akart/Mindenkit szeretni./Mi más rendre vágyunk./Vagy igaz világ lesz./Vagy nem lesz itt semmi.” Ezek az Ady-sorok villannak fel emlékezetemben, amikor Rá gondolok: a magyartanáromra, aki Adyról, a „forradalom viharadaráról” úgy beszélt, hogy „bujdosó kuruc rigmusú” szavain átizzott a mindenkor „győztes, új és magyar” Pusztaszer iránti szeretete. Kedvencei közé tartoztak – mert a magyartanároknak is lehetnek kedvenc költői – Vajda János, a Nyugatosok, de elsősorban Ady Endre. Adyt szerette, a Léda asszonnyal viaskodó, de a „héja-nászból” Csinszkához menekülő, és mellette az „adhatás gyönyörűségében” feloldódó költőt. Azonosult „szent elődjével” még megjelenésében is: kifogástalan zakója zsebében díszszekendő, hajviselete „adys”, oldalra fésült, homlokára hullámosan hulló hajtincs. 1977 áprilisában találkoztam Vele utoljára... Temetése felejthetetlenül félelmetes volt. Fagyos, néma csend telepedett ránk. Belénk fagytak a kérdések, megtörték a kikívánczozó szavak. A tanítvány Tanárának kedvenc költőjét hívja segítségül a tiszteletadásakor, Ady írta szellemi rokonáról, Vajda János költőről: „Bakonyi fajta, karakán magyar./Pazar volt, jó volt, rossz fajtája mellett./Magyar mértéknél ő többet adott./S ő azt se kapta, ami nagyon kellett.”

Befejezésként ismét Ménessy Ernát idézném: „Tisztelet illeti Szikszay Évát, hogy konok kitartással szolgáltatott igazságot elvesztett élettársának. Elismerés a Brassói Lapoknak, Both Csabának, hogy ebben a segítségére siettek.”

BOROS ERIKA

Ákos István

Leheletvékony emlék

*leheletvékony emlék
el nem csókolt csókok
későn felismert érzelmek
megdermedt másodpercek
most már érzem s tudom
de rozsdás az időkerék*

Várákozás

*Madárraj kering a ködben
Mind leszáll s újra felröppen
Esőt hordoz a hideg szél
Az ember vacog ül s remél
A móló kihalt hajó sehol
A messi ködben valahol.*

MI - HOL - MIKOR?

Kulturális kaleidoszkóp

Alsó-Ausztria

S. Rachmaninov, R. Wagner, M. Mussorgskij, A Karamazov testvérek, balett – St. Pölten, Festspielhaus; 2007. jan. 20.

F. Schiller, Kabale und Liebe, próza – St. Pölten, Landestheater; dec. 5., 6., 12., 2007. jan. 20.

R. Cooney, Ausser Kontrolle, farce – St. Pölten, Landestheater; dec. 2., 14., 31., 2007. jan. 10., 24., 25., febr. 2., 21., márc. 3.

S. Wolf, Girardi, hommage – St. Pölten, Landestheater; dec. 15.

M. Ende, Das Traumfresserchen, mese – St. Pölten, Landestheater; dec. 16., 21., 30., 2007. jan. 12., 20., febr. 20., 24., márc. 6., 28.

New York Voices, karácsonyi műsor – St. Pölten, Festspielhaus; dec. 16.

Európai utazás, koncert – St. Pölten, Festspielhaus; 2007. jan. 7.

Újévi koncert – Baden, Stadttheater; 2007. jan. 1.

Újévi koncert – Krems, Stadtsaal; dec. 31.

A magyar lélek – romantika és realizmus a magyarok földjén, kiállítás - Krems, Kunsthalle; 2007. febr. 11-ig

Mozart és Baden, kiállítás – Baden bei Wien, Beethovenhaus; dec. 31-ig

Charlie Chaplin: ember, komikus, legenda, kiállítás – Krems, Österr. Filmgalerie; okt. 6 – 2007. febr. 25.

Bécs

P. I. Csajkovszkij, Anna Karenina, balett – Volksoper; dec. 1., 12., 18., 2007. jan. 9., 12.

L. Delibes, Puppenfee, balett – Staatsoper; dec. 25., 2007. jan. 8., 11., 20., 23.

P. I. Csajkovszkij, A diótörő, balett – Staatsoper; dec. 4., 10., 13., 28., 2007. jan. 3., 16.

W.A. Mozart, Requiem, koncert és tánc – Kirche St. Michael; dec. 5.

G. F. Händel, A messiás, oratórium – Grafenegg, Schloss, Reitschule; dec. 9.

W.A. Mozart, regina coeli C-dúr – Bergkirche Rodaun; dec. 8.

Skandináv karácsony – Radiokulturhaus; dec. 19.

Advent Grafenegg-ben, vegyes program – Grafenegg, Schloss, Reitschule; dec. 8–11.

W.A.Mozart, koronázási mise – Jesuitenkirche; dec. 24.

W.A.Mozart, koronázási mise – Franziskanerkirche; dec. 25.

W.A.Mozart, credo mise – Hofburgkapelle; dec. 25.

W.A.Mozart, dominicus mise – Jesuitenkirche; dec. 25.

W.A.Mozart, missa brevis B-dúr – Kirche St. Leopold; dec. 25.

W.A.Mozart, piccolomini mise – Waisenhauskirche; dec. 25.

W.A.Mozart, organamise – Herz-Jesu-Sühne-Kirche; dec. 25.

W.A.Mozart, veréb mise – Marienkirche; dec. 25.

Gipsy Jazz Night, roma kultúrfesztivál – Radio-kulturhaus; dec. 2.

Újévi koncert – Musikverein, dec. 28., 29.

Pályaudvar – Bécs és a világ, kiállítás – Wien Museum; szept. 28 – 2007. febr. 11.

Biedermeier, kiállítás – Albertina; 2007. febr. 2 – máj. 13.

Americans, kiállítás – Kunsthalle, Halle 2; 2007. febr. 4-ig

Andy Warhol, kiállítás – Albertina; 2007. febr. 18-ig

Raymond Pettibon, kiállítás – Kunsthalle, Halle 1; 2007. febr. 25-ig

A Kittenbergi kertek – Schiltern/Langenlois; dec. 20-ig

Burgenland

F. Raymond, Maske in Blau, operett - Eisenstadt, Kulturzentrum; dec. 29.

A gyermek a jászolban, advent Burgenlandban, vegyes műsor – Kittsee, Schloss; dec. 1–3.

„spiel!MOZART”, koncert – Eisenstadt, Kulturzentrum; dec. 5.

Mozart éjjel, vegyes műsor – Oberschützen, Kulturzentrum; dec. 5.

Ünnepi koncert, jótékonyági koncert – Oberschützen, Kulturzentrum; dec. 27.

Újévi koncert – Mattersburg, Kulturzentrum; 2007. jan. 12.

Képek-Kerámia-Ékszer, kiállítás – Oberschützen, Kulturzentrum; nov. 28 – dec. 12.

Magyar református sírok, kiállítás – Kittsee, Schloss; dec. 16 – 2007. ápr. 15.

Kirándulások vezetéssel – Illmitz, Nationalpark Informationszentrum; év végéig

Felső-Ausztria

J. Strauß, A denevér, operett – Bad Schallerbach, Atrium; dec. 29.

Adventi koncert – Schlierbach, Stift; dec. 8., 12., 25., 28., 29.

Karácsonyi koncert – Zell an der Pram, Schloss; dec. 23.

Karácsonyi koncert – Reichersberg, Stiftskirche; dec. 25.

Szilveszteri koncert – St. Florian, Stift; dec. 31.

IKOS, ikonkiállítás – Zell an der Pram, Schloss; dec. 10-ig

Jászolkiállítás – Linz, Schlossmuseum; dec. 3. – 2007. febr. 2.

Jászolkiállítás – Hirschbach, Bauernmöbelmuseum; dec. 3. – 2007. jan. 6.

Karácsonyi kiállítás – Linz, Landeskulturzentrum Ursulinenhof; dec. 15-ig

Karácsonyi kiállítás – Ried, Museum Innviertler Volkskundehaus; 2007. jan. 13-ig

Gyermekkönyvek – Illusztrációk, kiállítás – Mondsee, Galerie Schloss Mondsee; dec. 30-ig

Kubin kabinett, kiállítás Alfred Kubin műveiből – Linz Landesgalerie am Oberösterreich. Landesmuseum; dec. 31-ig

Karintia

Adventi koncert – Bodensdorf, Kath. Pfarrkirche; dec. 15.

Adventi koncert – Villach, Familienresidenz; dec. 3., 10., 16.

Adventi koncert – Fresach, Evang. Kirche; dec. 17.

Orosz karácsony, a cárevics doni kozákok, koncert – Spittal an der Drau, Evang. Kirche; dec. 14.

Karácsonyi koncert – Obervellach, Pfarrkirche St. Martin; dec. 24.

Szilveszteri gála – Klagenfurt, Konzerthaus; dec. 31.

Újévi koncert – Seeboden, Kulturhaus; 2007. jan. 2.

Ábrázolt karácsony, a kis Jézus története, kiállítás – Villach, Landhaus Hazienda; 2007. jan. 31-ig

Salzburg

W.A.Mozart, A varázsfuvola, opera – Salzburg, Landestheater; dec. 17., 22., 26., 30.

Johann Strauß Gála, balett és koncert – Salzburg, Mozarteum; 2007. jan. 10.

Adventi koncert – Salzburg, Erzabtei St. Peter; dec. 15–21.

Mozart zongorakoncert – Salzburg, Erzabtei St. Peter; dec. 27–31.

Salzburgi advent, koncert – Salzburg, Kirche St. Andrä, Mirabellplatz; dec. 15–17.

Adventi szerenádok – Salzburg, Gotischer Saal; dec. 15., 16., 18., 22., 23.

Black Gospel Singers, koncert – Salzburg, Congress; 2007. jan. 7.

USA Gospel Singers, koncert – Salzburg, Universitäts-aula; dec. 31.

Jam Session, dzsesszkoncert – Salzburg, Jazzit Club; dec. 26.

Újévi koncert – Salzburg, Landestheater; 2007. jan. 1.

Jászolkiállítás – Salzburg, Residenzhof; dec. 24-ig

Salon Européen de Jeunes Créateurs, kiállítás – Salzburg, Galerie im Traklhaus; dec. 7 – 2007. jan. 20.

Stájerország

Karácsonyi énekek, válaszok minden kérdésre, ideális gyermekprogram – Graz, Herzoghof; dec. 1–23.

Jászolkiállítás – Rein, Stift, Cellarium; dec.1 – 2007. jan. 1.

Jászolkiállítás – St. Anna am Aigen, Pfarrheim; dec. 2 – 2007. jan. 6.

Karácsonyi kiállítás – Feldbach, Schloss Kornberg; dec. 23-ig

Naptárak 1373-tól máig, kiállítás – Rein, Stift, Bibliothek; 2007. jan. 8-ig

Az üveg – a parfüm nemes adjusztálása, kiállítás – Bärnbach, Stölzle-Glas Center; dec. 30-ig

„Kunst.Garten.Bibliothek”, kiállítás – Graz, Kunstgarten; dec. 31-ig

Tirol

W.A.Mozart, Così fan tutte – Innsbruck, Festspielhaus; dec. 1., 7., 9., 16., 22., 30., 2007. jan. 4., 13., 20., 25., 26., 31.

W.A. Mozart, Requiem, tánc – Innsbruck, Festspielhaus; dec. 17., 20., 28.

Szerelmi viszonyok és a szenvedés ideje, tánc, ösbemutató – Innsbruck, Landestheater; dec. 15., 2007. jan. 3., 5., 9., 12., 19., 21., 28.

J. Strauß, A denevér, operett – Innsbruck, Festspielhaus; dec. 23., 27., 31., 2007. jan. 4., 7., 13., 14., 17., 26., 28., 31.

R. Thomas, Acht Frauen – Innsbruck, Kammerspiele; dec. 12., 20., 22., 28., 31.

Tél – Tűz – Madár, orosz mese, fesztivál – Wattens, Swarovski Kristallwelten; dec. 1 – 2007. márc. 31.

C. Collodi, Pinocchio, mesemusical – Innsbruck, Landesjugendtheater; 2007. jan. 16-ig naponta

P. Fülöp, Eine kleine Weihnachtsgeschichte, mese – Innsbruck, Bierstindl; dec. 9., 15., 16.

Karácsonyi koncert – Innsbruck, Landesmuseum Ferdinandeum; dec. 16., 17.

Szimfónikus koncert – Innsbruck, Congress; dec. 15.

Landeck-i advent, koncert és kiállítás – Landeck, Schloss; dec. 7–10.

Arnulf Rainer „Kristályok”, kiállítás – Innsbruck, RLB-Kunstbrücke; 2007. jan. 13.

Élő adventi naptár, 24 ház képzí a kalendáriumot – Steinberg am Rofan; dec.1–24.

„Szilveszter a hegyen”, fény és tűztenger – Innsbruck; dec. 31.

Vorarlberg

P.I. Csajkovszkij, Hattyúk tava, az Orosz Állami Ballett Társulat vendégszereplése – Bregenz, Festspielhaus; 2007. jan. 10.

The Globe, tánc event – Dornbirn, Spielboden; dec. 30.

Salsa Night, tánc – Dornbirn, Spielboden; dec. 7., 14., 21., 28.

S. Zweig, Schachnovelle, próza – Götzis am Bach, Theater; 2007. jan. 14.

„Wealt bi still”, zene és felolvasás – Bregenz, Landesarchiv; dec. 20.

Karácsonyi kiállítás – Dornbirn, Werkstatt für Gestaltung; dec.17-ig

Babaszobák, kiállítás – Dornbirn, Stadtmuseum; 2007. febr. 4-ig

Válogatta Homonnay Lea

METYKÓ GÉZA

„Atyafias” barátság (Filmnovella)

A huszonnyolc éves B. Werner kedvelte a testet-lelket átnyaláboló, derűs, világosszürke égboltozatot. Kedvvel figyelte alkalomadtán a lassan hömpölygő, lentebb vonuló, párányi árnyalattal sötétebb felhőket, s mögöttük az aranyló, halványan áttetsző, elmosódott peremű napkorong vándorlását. És imádta a rügyező fák friss szellőkkel érkezett illatát is.

Útközben, sétálgatva az év tavaszi időszakának végén egyszeriben kedvére esett minden tárgy és forma; mi több, a lét is ezen - az értelmezése szerint - sok-sok veszélyt hordozó földön. És ilyenén napokon százféle hátborzongató hír, esemény ellenére a gondolatait, például a bolygó jövőjét illetően, a hosszan tartó reménykedés áldásos állapota minősítette magasröptűvé. Leginkább este-felé, mikor a kipufogott gázoktól beszennyezett lég Werner számára is érzékelhetően friss levegővé tisztult - bizakodóan és fölleskélve figyelte a szemerkélő, vagy a zuhogó eső növényzetre való kihatását. Élvezte a pillanatot, amikor - végre városon kívül, édesanyja farkaskutyájának kíséretében - légzőszerve zavartalanul szippanthatja be az üde levegőbe vegyült gyantás fenyőfakéreg illatát. Vagy amikor nem volt oka rettegni attól, hogy az ide-oda cikázó piciny szűnyegfélék közül valamelyik a nyelvére tapad. Ilyenkor Bécs városának északi határán emelkedő magaslatok egyikén tágas O-ra nyitott szájszéllal állva, kinyújtott, majd gyorsan mellre vont karokkal pumpálta tüdejébe az élet létfontosságú, ám nagymértékben veszélyeztetett elemét.

Rendszerint szombatonként, itt a szabad ég alatt vagy ha esett, fekete esernyője árnyékában találkozott, beszélgetett a növényekről, az állatok életéről megnyerő személyiségű öreg ismerősével, akinek vén kutyája beleszeretett a jobb nadrágszárába. Szerencsére csak játszi módon, gondolta Werner ilyenkor - minthogy fogak nélkül...

Igen, sétálgatva, beszélgetve ez a dimbesdombos külterület éles kontrasztok nélkül, a szürke ég alatt még az élők és halottak közt is harmóniát teremtvé - nagyon tetszett.

De ma, e szombati nap délutánján a szemerkélő esőt elterelő fekete esernyő nemcsak Werner arcát árnyékolta be, hanem feszélytelen lelkének kisugárzását is. És befedte - számára rejtélyes módon - gondolatrendszerét is.

És úgy rémlett: visszavonhatatlanul.

Dalmaticus

A pesti utca vére

*Megint vér folyt a pesti utcán,
mert igazát kereső néppel teltek meg
az ötven év előtti színterek,
és fegyverekhez nyúltak ellene,
a múltat idéző, rettegő miniszterek.*

*Még nem láncaltak elöl
fröccsent utcáink kövére a vér...
csak úgy, mihez tartás végett lövetett
az omló hatalmát féltő belügyér.*

*Még nem tankokkal, éles golyókkal
tört ránk, csak lovasattakkal, tipró
bakancssal, ütleggel, jelölőfestékkel
vízagyúval, gázzal, gumilövedékkel.*

*Magas vendégeink is nyugodtak lehetnek,
mert országaikba ezrével nem futunk,
és fohászaikat is szépen köszönjük;
imádkozni már magunk is tudunk.*

*Próbálhat immár, álnok szóval vagy
szigorral, ha az igazság és Isten velünk,
„ágyú, gyilok” s új „úri bitangság”
mit is tehetne ellenünk?!*

*De addig is... Uram hozzád
igyekvő, vén szolgád arra kér,
lásd meg kegyesen, hogy a pesti
utcán, megint pirosan folyt a vér.*

Budapest, 2006. október 23–24.

Pedig Werner számára a nap igen jól kezdődött.

Némileg beborult az ég és szemerkélő eső volt várható. A szokásos szombat délutáni uzsonna elfogyasztása közben örömet okozó, kellemetes és nem kevésbé jelentőségteljes elhatározással kívánta az édesanyját meglepni:

- Mától kezdve mama, nem csak szombaton, hanem vasárnap délután is eljövök hozzád és megint viszem Pincsit sétálni! Így a barátnőid körében, még több időt fordíthatsz a bridzsezésre!

- Mi ütött beléd fiam? - kérdezett rá az anyja rosszat sejtve. - Talán megismerkedtél egy környékbeli szép lánnyal és vele találkozol holnap délután?

- Ugyan már mama, hogy te miket beszélsz! - válaszolta Werner. - De valóban megismertem valakit: egy szerfőlött kedves, intelligens öregurat. Még nem mutatkoztunk be. Tudniillik ez a konvenció egyikünk számára sem annyira fontos, hogy ennek kiesése zavarni tudná baráti társalgásunkat. Bár nem ismeri a nevem, nem tudja ki vagyok..., hidd el mama, ez az úr olyan megértően beszél velem, mint egy jó apa.

Az anya arcán - mindentudó mosoly suhant.

- Pulikutya van ugye? Hosszú pózáron tartja jobb, befáslizott kezében, miközben a nyelvével többször is csettint?

- Igen - válaszolta Werner meglepetten - ismered talán?

- Persze, hogy ismerem! Az úr nem más mint K. Arthur, a világhírű filmszínész és rendező. Egyébként egy rettenetesen mord ember, aki - ott a dombok mögött emelkedő villájában - felesége halála után elkülönülve éli hátralévő éveit. Te ezt eddig... nem is tudtad?

Mikor ezen a szombati napon, késő délután a bécsi szőlősdombok alatt, de még a grinzingi temető feletti ösvény elágazásánál a fiatalember és az idős úr istenhozzádot mondtak, sokban ismét azonos, ám ami a beidegződött attitűd hatalmát illeti: más-más felismeréssel váltak el.

Ekkor már a lemenőben lévő napot nem takarta szürke vagy sötét tónusú felhő. A két jobbra és balra fordul embert meleg, lágy, rózsás fénysugár pásztázta körül. Tekintetük legmélyén azonban - az eddigi „atyafias” barátságnak nem maradt semminemű érzékelhető ismérve.

Böröndi Lajos

Ezerkilencszázötvenhat

*Jó lenne kikerülni, de
nem lehet ötvenhatot.
Amikor feketén ragyogtak
porcukor égen a csillagok.*

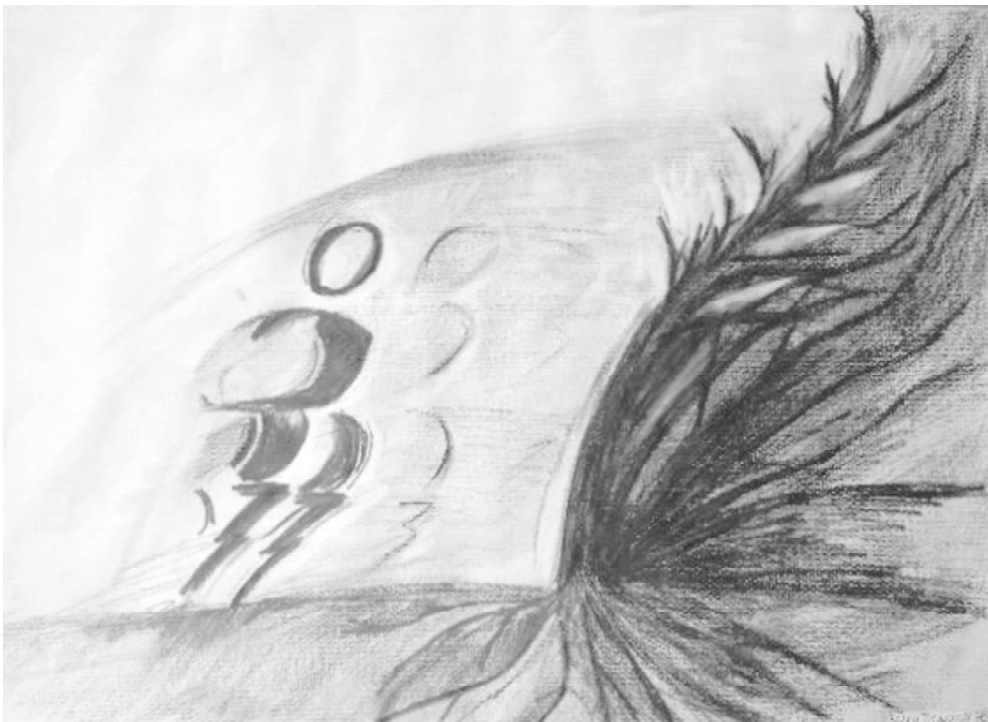
*A rózsák megalvadt szirmain
lecsepegett a vér.
Rozsdafoltok a lepedőn, a
földön félig rágott kenyér.*

*Lerázni volna jó, azt ami
folyton folyvást nyugtalanít.
Ami szívedet rágja, semmit
nem tudsz vele tenni. Amit*

*génjeidben örökítesz
tovább, akaratlanul is.
Mert nem csak az akarát
köt valahova, a hit.*

*Valami más is, aminek neve
Sincsen, kimondani sem lehet.
Ezerkilencszázötvenhat is ilyen,
benned él és veled szeret.*

*Belőle vagy? Vagy ő van belőled?
Te élsz vele vagy ő veled?
Mindegy. Lassan följön a Nap.
Köröttünk meghasadt egek.*

Bettina Freiburger rajza

A Bethlen Alapítvány kitüntetései a forradalom 50. évfordulóján

Az 1980 óta működő Bethlen Gábor Alapítvány célja, hogy anyagi, szellemi támogatásával, díjaival úttörő szerepet vállaljon a nemzeti összetartozás szolgálatában, a közép-európai szellemi együttműködésben és a határon túl élő magyarság magyarországi megismertetésében.

A szervezet alapítója **Illyés Gyula, Németh Lászlóné, Kodály Zoltánné és Csoóri Sándor** voltak. A kuratórium jelenlegi tagjai: **Bakos István** elnök, **Bíró Zoltán, Illyés Mária, Király Tibor, Kiss Gy. Csaba, Márton János, Nagy Gáspár, Németh Ágnes, N. Pál József és Vekerdi László**.

Az idén a **Bethlen Gábor-díjat a Háromszék** című sepsiszentgyörgyi napilap szerkesztősége kapta a Székelyföld és a magyar közösség hiteles tájékoztatásáért. **Kovács István** méltatása után a kitüntetést **Farkas Árpád** főszerkesztő vette át.

A kuratórium a **Tamási Áron-díj**, a **Márton Áron-emlékérem** és a **Teleki Pál-érdemérem** odaítéléséről is döntött. **Bíró Zoltán** 1956-ra emlékező bevezetője és Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról c. versének meghallgatása után osztották ki a kitüntetéseket.

Márton Áron-emlékérmet kapott **Sisa István** közíró (USA), a **Magyar Kultúra Alapítvány** és a szabadkai székhelyű **Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség**. Őket **Magyaródy Szabolcs, Bakos István és dr. Seress Zsuzsa** méltatta.

Tamási Áron-díjban az alkotó szellemiségének hordozójaként **Ferenczes István** költő, a Székelyföld című havi folyóirat főszerkesztője részesült, a laudációt **Bertha Zoltán** tartotta.

A **Teleki Pál-érdemérm**et **Csapó Endre**, az **ausztráliai Magyar Élet** főszerkesztője, **Czettler Antal** történész, **Dömötör Gábor** cserkészvezető, **Dulka Andor** tanár, **Gábor Róbert** politikus, **de Gerando Teleki Judit**, a Teleki család leszármazottja, **id. Klement Kornél** közíró, **Kormos László**, a HUNSOR honlap gazdája, **Kuncelné Fényes Ildikó**, a Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetsége elnöke, **Ludányi András** egyetemi tanár, **Nagy Zoltán Mihály** író, az Együtt főszerkesztője, **Szabó Zsolt**, a Művelődés című lap főszerkesztője, **Sylvester Lajos** író, szerkesztő, **dr.Tőkés István** református teológus és a **FÓRUM** Kisebbségkutató Intézet kapta meg.

Vértesaljai László jezsuita szerzetes és **Pjotr Gorecki**, a lengyel közszolgálati televízió tudósítója az 1956-os forradalom 50. évfordulójának ünnepségein való becsületes helytállásukért kapták meg az elismerést.

A november 3-án a Magyar Kultúra Alapítvány Szentháromság téri épületének Corvina termében lezajlott lélekemelő ünnepséget az együttlét öröme, **Szabó András** versmondása és az ifjú vajdasági művészek éneke és muzsikája, **Auguszt Olga** süteményei és **Bíró Zoltán** bora, tette emlékeztetéssé a világ minden részéből összesereglett kétszáz fős közönség és a kitüntetettek számára.

SZT

Kelemen Erzsébet

Karácsony

Hócipellős éj

*ezüst-triolák
pehelycsodák*

jászolnyi remény

*a kikerekedő
harangkondulásban
ringatódzik
kezünkre
rajzolódik
a fűrsugarú
messiási fény*

S. Csoma János

Innen, jövőbe

Nagy Gazsinak

Gáspárom!

mi is őszállatok leszünk

ha kivet a löszfal

annyi év után

mit tudják azok

mik is voltunk egykor

azt sem, hogy volt fa

s mi termett a fán

de ismétlődik

minden újra tán

így ha újfent

lehúzódik a tenger

a felszáradó parlagföldeken

megjelenik valami furcsaság

s felmutatá az Úr,

íme az ember.

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

1956 ötvenedik évfordulójának bizonyosan egyik legeredetibb megnyilvánulása volt az Oberpullendorf/felsőpulyai Szövetségi Reál-gimnáziumnak azon vállalkozása, amelynek keretében az évfordulóval kapcsolatosan a diákok érzelmi megközelítésben fogalmazták meg, mit jelent számukra a menekülés és a szabadság.

A kezdeményezés két tantárgyat átfogó síkon haladt, majd valósult meg: Mag. Oswald Gruber történelemtanár Menekülés és szabadság – az 1956-os magyar felkelés és a magyar szabadságharc (egy nép küzdelme a szabadságért) címmel dolgozta fel és adta elő a témát. A cél ennek képzőművészeti átültetése volt, amit a VII/B osztállyal Mag. Ewald Hatz a rajz- és képzőművészeti nevelés tanára viteleztetett ki.

Mielőtt erre sor került volna, a diákok három kérdéssel szembesültek: Hogyan éreznéd magad, ha azonnal szülőhazád elhagyására kényszerülnél, anélkül, hogy tudnád, mi minden érhet menekülés közben? Mit jelent számodra tulajdonképpen a menekülés? Mely eszköz felel meg neked a téma feldolgozásához?

A feladat tehát körvonalazódott, de fontos volt a vele való azonosulás. A diákok fekete-fehéren dolgoztak, azaz ceruzával rajzolták meg érzelmi fogantatású elképzeléseiket a fehér rajzlapon. Az egyes munkáknak nincs címe, csupán alkotójuk ismert.

A Közép-burgenladi Magyar Kultúregyesület által október 13-án megnyílt 56-os kiállításnak ezek a rajzok egészen különös színezetet és hangulatot adtak, hiszen olyan fiatalokéak „nyúltak” a témához akiknek nem lehettek emlékeik, és sem származásilag, sem pedig német nyelvűségükön nem érezhettek kötődést 1956-hoz.

Jelen számunkba ezek közül a rajzok közül válogattunk.

ÖTVENHATRÓL ILLÚZIÓK NÉLKÜL

Charles Gati: Vesztett illúziók. Osiris kiadó, Budapest 2006, 254 oldal

Ha semmi más nem jelezné 1956 jelentőségét, a vele kapcsolatos könyvek, írárok tömege felvilágosítana bennünket. Ötven év alatt átlagban másfél könyv jelent meg évente kiváló szerzőktől, Aczél Tamástól Paul Zinnerig. A nagy évfordulóra megindult az értékelések, visszaemlékezések áradata. Ha egymás mellé raknánk a most megjelent könyveket több, mint másfél métert tennének ki a polcon. Olyan neves szerzők között válogathatunk, mint Asperján György, Bujdosó Alpár, Futaki István, Für Lajos, Gömöri György, Kis Tamás, Kopátsi Sándor, Michael Korda, Kukorelly Endre, Lauer Rice Andrea, Paul Lendvai, Erich Lessing, Méray Tibor, Pomogáts Béla, Sümegi György, Szabó Balázs, Vasi Géza, W. Nagy Sarolta és mások. Nagy Imre snagovi (Románia) fogságában írt feljegyzéseit is kiadták. Kádár Jánosról négy könyv jelent meg. Hatalmas angol nyelvű tanulmánykötetet olvashatunk Lee Congdon, Király Béla és Nagy Károly szerkesztésében, a Columbia University Press kiadásában: The Hungarian Revolution and War for Independence.

A legkiemelkedőbb tanulmányt Gáti Károly (Charles Gati néven) írta. A könyvnek nemcsak az ad jelentőséget, hogy hallatlan körülménnyel kutatta fel a vonatkozó forrásokat Budapesten, Moszkvában és Washingtonban, hanem az is, hogy az angol eredetivel (Failed Illusions) egyszerre adták ki magyarul és oroszul. A hírek szerint más nyelveken is meg fog jelenni.

Gáti a középiskola elvégzése után 18 évesen a Magyar Nemzet című újság, majd a rövid életű Hétfői Hírlap munkatársa volt. Magyarországot november 4-e után két héttel hagyta el. Amerikában egyike lett a több ezer fiatalnak, akik ösztöndíjjal elvégezhatték itt az egyetemet és most a rangos John Hopkins Egyetem tanára az európai tanszéken, egyben a Foreign Policy Institute tagja és több kormány tanácsadója.

A tanulmány négy, eleddig nem túl gyakran megfogalmazott tényen és néhány kétségtelenül ellentmondásos következtetésen alapszik:

- A magyarok harcának végső célja nem a rendszer elvetése, hanem csupán megreformálása volt.
- A forradalom híján volt a hatékony vezetésnek.
- Nem igaz az, hogy a szovjetek csak az alkalmat lesték, hogy lőhessenek.
- Az Egyesült Államok tájékozatlan s egyben félretájékozott volt a változás kilátásai tekintetében.

A rendszer megreformálása volt a célja a kiábrándult kommunistáknak, a Petőfi Körösöknek, az íróknak, a lázongó egyetemistáknak, egyszóval mindenkinek, aki a forradalmi hangulat előkészítésében részt vett. “A szellem forradalma” Sztálin halála után, Nagy Imre első miniszterelnöksége alatt vette kezdetét. A szovjetek ugyanakkor azzal, hogy előbb támogatták, aztán elvetették Nagy Imrét, felrázták a magyar értelmiségi elitet, egyesítették őket egy Sztálin ellenes gondolatvilágban és “mintegy kikövezték az utat a szovjet birodalom elleni dühödt kirohanás számára. A reform elfojtásával elkerülhetlenné tették a forradalmat” - összegezi a helyzetet Gáti.

Nagy Imrének 1954. október 23-án - hajszálpontosan két évvel a forradalom kitörése előtt - a Népfront első kongresszusán elmondott beszéde meghatározó volt abban, hogy a reformerek és forradalmárok egyformán vezérüknek fogadták. Nagy nem az osztályharcról, hanem kilenc és fél millió magyar közös szívdobbanásáról beszélt. Nem a proletariátust, hanem a népet említette az ország fő erejének. Viszont, amikor az események az élre szőlították, inkább csak egy “botesínálta forradalmár” lett, és az igazából “vezér nélküli forradalom” vezetőjeként nem irányította az eseményeket, hanem azok tolták őt maguk előtt. “Semmi jele annak, hogy ...bárki is arra intette volna az ifjakat: vessenek egy pillantást a térképre, nézzék meg, hol is fekszik a Szovjetunió, s a geopolitikai realitásokra való tekintettel tanúsítsanak némi önmérsékletet.” - panaszolja Gáti.

A szovjetek szerepének ismertetése és elemzése Gáti könyvének legvitatottabb és leginkább megkérdőjelezett része. Tény, hogy a SZKP (Szovjetunió Kommunista Párt) Központi Bizottságának elnöksége október 30-án egyhangúan elvetette Magyarország katonai megszállását, de egy nappal később 31-én, szintén egyhangúan (Mikojan és Saburov némi kétségei mellett) megszavazták a támadást. Bár nincs írásos adat a döntés megváltoztatásának indoklásáról, Gáti a Köztársaság téri atrocitásokat (kommunistákat gyilkolnak), a többpártrendszer visszaállítását, a zavarágások más országokra való áttérjedésétől való félelmet és a Nagy Imre vezetésében való csalódást jelöli meg Hruscsov döntése okaként. Rainer János, az 56-os intézet igazgatója viszont azt bizonyítja, hogy 31-én még semmi nyoma sem volt a Köztársaság téri vérengzés hírének Moszkvában.

Történészek általában nem bocsájtkoznak olyan találgatásokba, hogy “mi lett volna ha?...”. Gati is tisztában van ezzel, de úgy véli, hogy: “Kevésbé hivatalos helyzetben, különösen pedig egy vagy két pohár ital elfogyasztása után... magyarok és amerikaiak is mindig szívesen fontolgatták és elemezgették a helyzet egy másféle kimenetelének lehetőségeit.” Végül is szerinte “helye van annak, hogy jól tájékozott emberek a meg nem történt dolgokon is eltöprengjenek.”

A magyarországi drámának három felvonása volt: A forradalmárok és a rendszer szembenállása október 23-tól 28-ig. - Az összehangolódás október 28. és 30. között, - Az együttműködés október 31-től november 4-ig. Ami ezután következett, már egy más történet. Viszont, ha már a találgatásoknál tartunk, azt is elgondolhatjuk, hogy ha 23-án éjjel Benke Valéria, a Rádió elnöke nem utasítja vissza a diákok kérését, hanem elfogadja a 16 pont felolvasását, nem lett volna forradalom és fegyveres harc.

Sajnos, ebben Nagy Imrének is szerepe volt, mert Benke tőle kért tanácsot, hogy engedjen-e a diákok követelésének, de Nagy nem foglalt állást, Benkét a Politikai Bizottsághoz utasította. Vessük ezt össze azzal, ami az Országos Pártközpontnál, a “fehér háznál” történt. Ugyanakkor, amikor a diákok a rádióhoz mentek, én egy másik csoporthoz csapódtam, amelyik hasonló követelést akart átadni a párt vezetésének. A fehér háznál a pontokat minden további nélkül átvették azzal, hogy azokat a legfelsőbb vezetők elé terjesztik. A csapat így megnyugodva, dolgavégezeten távozott.

Az amerikaiak szerepének ismertetése talán a könyvnek a legérdekesebb, és eddig legkevésbé ismert adatokat tartalmazó része. Gáti a feltárt dokumentumok alapján rendkívül elítélően nyilatkozik az Eisenhower-adminisztrációról. Idézi John Lukácsot is, aki szerint Eisenhower és Nixon “nemcsak képmutatók voltak, de egyszerűen becstelének is”. Nixon és Dulles külügyminiszter is - noha igyekeztek a felszabadítási politika legfőbb szószólói lenni - valójában egy sztálinista gondolatot követtek. Nevezetesen, ha a rab nemzetek esetében a helyzet mennél rosszabb, nekik annál jobb. A CIA egyik vezető személyisége, Frank Lindsay lemondásakor írott hosszú memorandum figyelmeztetett arra, hogy “a kelet-európai kommunisták visszasszorítására törekvő politika aligha lesz sikeres ...(mert) a jelenleg alkalmazott eszközeink

elégtelenek és hatástalanok a szovjet politikai rendszerrel szemben”.

Ennek ellenére az amerikai külpolitika és annak szószólója, a Szabad Európa Rádió úgy döntött, hogy folytatni kell a felszabadítás hamis propagandáját, és bár nem hittek annak sikerében, reménykedtek, hogy megnehezíthetik a kommunisták életét. Még a forradalom alatt is maximalista követeléseket hangoztattak és nem tettek különbséget a sztálinisták, az antisztálinisták, a titóisták, a revizionisták, a maoisták és a dogmatikusok között. “Nem veték észre, hogy Nagy Imre és antisztálinista követői jelentik a legnagyobb kihívást a magyarországi sztálinista rezsim számára”. Nekik ő is csak egyike volt a gyűlölt kommunistáknak.

Charles Gati: (nem tudni miért jelzi a szerzőt a magyar kiadás is az angol névvel) Vesztett illúziók - Moszkva, Washington, Budapest és az 1956-os forradalom című könyvét (Makovecz Benjamin fordításában) az Osiris kiadó jelentette meg a forradalom ötvenedik évfordulójára. Tudományos kutatási értéke mellett könnyen olvasható, izgalmas írás, amelyet nehéz letenni. “Felvillanyozó olvasmány, történelmi forrásmunkaként megkerülhetetlen” - írja róla Zbigniew Brzezinski, az Egyesült Államok volt nemzetbiztonsági tanácsadója.

PAPP LÁSZLÓ

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358. Web: www.fkkk.tvn.hu/beansnaplo

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49 E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der Ungarn in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Borbándi Gyula (München), Gömöri György (Cambridge), K. Lengyel Zsolt (München), Monoszlőy Dezső (Bécs), Papp László (New York), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Sulyok Vince (Oslo), Szabó A. Ferenc (Budapest), Szakály Sándor (Budapest).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Kántás János, Radics Éva, Szemerédi Tibor, Varga Sándor.

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán

GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanalt A-1010 Wien, Graben 21. IBAN: AT572011100000446793

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 9 Euro, Magyarországon 900,- Ft, Németországban és a többi EU-államokban 13,60 Euro, vagy annak megfelelő összeg: Svájcban 22,- Sfr. Amerikában, Kanadában, Dél-Amerikában és Ausztráliában (légipostával) 22.- US dollár (24,40 Euro).

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Szakács Ervin, 1041 Capri Isles Bul. #228, Venice, FL 34292. Tel.: 941 483 4465
Angliában: Hungarian Book Agency, P.O.B 1956, Durham DH1 2GA.
Hollandiában: Dr. Piri Zoltán. Croeselaan 254. NL-3521 CL Utrecht. E-mail: pirizoltan@hotmail.com
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: ANTON-Verlag, Szutrély Beatrix, Grünewalder Str. 55, D-42657 Solingen, Stadtpark Solingen, BLZ 342 50000, Kt 515 8886.
Svájcban: Laczkó Zsuzsanna Éva, Höglstr. 53, CH-R600 Dübendorf. Bank folyószámla: Züricher Kantonalbank 8600 Dübendorf, Konto: 1140-0043.177
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. Postagiرو Nr.: 756987-4.

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekről szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Lapunkat támogatja az Illyés Közalapítvány

Druck: ALWA & DEIL Druckerei Ges. m. h. H. A-1140 Wien, Sturgasse 1a

SOKAK NEVÉBEN

Stirling György: Megalázott nemzedék. Budapest, 2006. Püski Kiadó, 349 old.

Az 1945 utáni magyarországi politikai változások történetének hiteles bemutatása nem nélkülözheti az egykori szereplők avagy csak szemtanúk személyes beszámolóinak az ismeretét.

Ezért is öröm a történész számára ha olyan kötetet vehet a kezébe, amely a “nagy történesek” résztvevőinek emlékeit adja közre.

Több mint hatvan esztendő elmúltával már egyre kevesebben vannak azok, akik még jtelesen szólhatnak az utókorak, mutathatják be személyes sorsuk alakulását keresztül a demokráciának - igaz erősen korlátozott formában - indult korszak “sajátos világát”. Ezen időszak hiteles szemtanúja, a valamikori események szereplője Stirling György, aki az 1970-es évektől kezdődően napjainkig a nyugati magyar újságírás ismert és elismert alakja.

A főleg észak-amerikai magyar lapokban publikáló újságíró lassan már évtizede Magyarországon (is) él és néhány évvel ezelőtt úgy döntött; önmagát és olvasóit is meglepi egy kötettel, amely életének az 1947 késő ősztől kezdődő történetét mutatja be. A könyv - és így Stirling György életútja is - azt a korszakot eleveníti fel a XX. századi magyar történelemből, amely a fentebb már említett “demokrácia” megbuktatása után a sztálinizmus sajátos magyar válfajává lett.

Az 1947. augusztus 31-ei ún. “kékcédulás” országgyűlési választások után - amikor legfeljebb csak a “félcédulások” hihihetek valamiféle demokráciában - megindult a kommunistákkal szemben álló, teljes hatalomátvételi-eket esetleg veszélyeztető” személyek kiiktatása a köz-, illetve a politikai életből. Voltak akik elhagyták/elhagyhatták az országot míg mások - a “társutasok” - belesimultak/belesimulhat-

tak az új rendszerbe és lettek/lehettek annak alázatos (ki)szolgálói, alattvalói, gondoljunk csak Dobi Istvánra, Dinnyés Lajosra, Bográn Józsefre, Ortutay Gyulára, Erdei Ferencre és a sort hosszan lehetne folytatni, míg másoknak az internálás, a börtön, a kényszermunka s nem egy esetben a halálos ítélet jutott.

Stirling György, aki a Holnap című lapnál (is) dolgozott és 1947. október 15-ei letartóztatásakor az akkori “kultuszminisztérium” munkatársa volt az itthonmaradtak és elítéltek népes táborát gyarapította. Potenciális ellenfelek számított, olyanakkal aki nem valószínű, hogy behódol. Ha pedig ez így van, akkor nagyobb biztonságban van/lesz a “demokrácia” ha ő nem veszélyezteti azt, szabadlában.

Hét esztendő adatott meg letartóztatottként és elítéltként Stirling Györgynek. Andrassy út 60., Fő utca, Markó utca, Gyűjtő, szegedi Csillagbörtön, bányák mélye s igazán nem is tudni miért.

Stirling György könyve nem is a miéltre keresi a választ, hiszen az világos kell, hogy legyen valamennyiünk számára: a “demokrácia ellensége” lett volna szabad emberként. A Rákosi Mátyás, Péter Gábor, Rajk László, Kádár János, Gerő Ernő, Farkas Mihály, Apró Antal és még sokan mások nevével fémjelzett “demokrácia” azonban sem demokratikus, sem szabadságeszményre épülő nem volt. Annak a “demokráciának” a dantei poklait az internálótáborok, börtönök, vallatósobák, kényszermunkahelyek jelentették. S milyen volt azokban az élet? Élet volt-e az? Ezekre is választ kaphatunk Stirling György könyvéből.

A jó tollú újságíró, elemző, kritikus írást készített a vele megtörténteokről. Elemzés a korról, kritika a hazugságokról és hazugokról, a

cserbenhagyókról. Elemzés a megtett és az elmaradt lépésekről és emlékkiállítás a bajtársaknak, az elítélt társaknak, a gerinceseknek, a judáspénzt elutasítóknak.

A szerző jóvoltából érezhetjük a megalázottak és kirekesztettek szenvedéseit, de megismerkedhetünk a szabad bányászok önzetlen segítő megnyilvánulásaival, a hétköznapi emberek együttérzésével is.

Szembesülhetünk azzal a ténnyel, hogy még a legutolsó munka megszerzése is milyen nehéz volt a megbélyegzett, elítélésből szabadultnak. Miként fordultak el tőle az egykori barátok, néha családtagok, önmagukat és családjukat féltve a kompromittálódástól.

Nehéz ma, a kort nem meg- és átvélve beleképzelni magunkat Stirling györgy és társai helyébe, de meg kell tennünk, mert csak így érzhetjük meg azt a remélhetőleg soha vissza nem térő korszakot, azt a korszakot, amely oly sok szenvedést és megaláztatást hozott a magyar-ságra és az országra.

Rákosi Mátyás és társai ma már csak kísértő emlékek a magyarság történetében, de áldozataik és azok utódai ma is közöttünk élnek. Illesse hát őket tisztelet és köszönet azért, hogy ők megpróbálták a diktatúra ellen tenni és következetesek maradtak elveikhez, akár Magyarországon éltek, akár külföldre távoztak. Soha nem felejtették el, hogy honnét jöttek és miért is küzdenek a toll és a szellem erejével.

Köszönjük Stirling Györgynek, hogy megírta emlékeit és a Püski Kiadónak valamint dr.Tápay Miklósnak, hogy a könyv a korábbi magánkiadás után ismét kapható és olvasható, remélhetőleg sokunk okulására.

SZAKÁLY SÁNDOR

1956 ÖRÖKSÉGE

Nem beszélhetünk 56-ról anélkül, hogy ne a legnagyobb tisztelet és meghatottság hangján emlékezzünk meg a forradalmi nép hősiességéről, áldozatkészségéről és emelkedett szellemiségéről. A nyitott ládákban gyűlő pénz, a kitört kirakatokban érintetlenül hagyott értékek, a falusiak ingyen osztogatott élelme, a lakásokból kialakított harci bázisok jellemezték a nép elszántságát, nagyságát. Méltó válasz volt ez a diktatúra kegyetlen elnyomására.

Üdvözlét az osztrák népek, hiszen az a szerető fogadtatás, amellyel 180.000 menekültet fogadtak, eltörölt minden történelmi viszályt a két nép között. Amikor az andaui hídon átérve osztrák földre léptünk, egy fiatalember Volkswagennel pásztázott az országúton és vitt be bennünket a faluba. Ott a korcsmáros adott pénzt autóbuszra, hogy Bécsbe mehessünk. Amikor a Karls Platz-on kiszálltunk, az első járókelő egy csomag villamosjeggyel látott el bennünket. Egy hét után már állást kaptam a saját szakmámban. Soha nem felejthetjük el azt a támogatást, amiben nemcsak a segítségszervek, de egyének is részesítettek bennünket.

Ha már itt tartunk, essen szó az amerikai emberek őszinte és áldozatos fogadásáról is. Ők némi bűntudatot éreztek azért, hogy a forradalom nem kapott segítséget az Egyesült Államok kormányától. Ezt igyekeztek pótolni szeretettel és segítőkészséggel.

Amikor november 4. után a műegyetemistákkal és a hozzáuk társult fiatalokkal a Móricz Zsigmond körtéren összegyűltünk, naívan azt hittük, hogy kis ágyúval, kockakövekkel épített barikáddal és az ablakokba kikészített Molotov-koktélokkal feltarthatjuk a Buda irányából várt szovjet támadást. Tüzelőállásba helyezkedve a Himfy utca sarkán lévő épületben, ahol most a McDonald's kapott helyet, egyik harmadik emeleti lakásban vártuk az oroszokat és az amerikaiakat. Az orosz tankokat és az amerikai diplomátákat. Abban a hiedelemben, hogy ha kis ideig kitartunk, elég időt adunk a világnak arra, hogy megállítsa a tragédiát.

Ma is csak a legnagyobb csodálattal tudok emlékezni arra a családra, amelyik minden habozás nélkül befogadott bennünket és engedte, hogy náluk üssük fel a hadiszállásunkat. Pedig tudniuk kellett, hogy ezzel maguk is a pusztítás célpontjaivá válnak, ami aztán két nap múlva be is következett. Az áldozatokra emlékezve, hadd említsem meg, hogy a forradalom első három áldozata szülővárosomban, Debrecenben a Kossuth utca sarkán vérzett el.

Magyarországon 34 évig nem lehetett beszélni a forradalomról, legfeljebb gyalázkodással emlegetni az "ellenforradalmi bandákat".

Az azt követő 15 év alatt a megemlékezések főleg politikai csatározásokra, az emlékezők egymásra való acsarkodására adtak alkalmat. Most sem jobb a helyzet, pedig itt lenne az ideje az összefogásnak és az ötven évvel ezelőtti egység felidézésének. Lelkiismeretlenek azok, akik most arra használják fel ezt az alkalmat, hogy a gyanútlan fiatalokat félrevezessék, elhitetve velük, hogy utcai gyűjtogatás és randalírozás őket is 56-os hőssékké avatja.

A forradalom utáni elnyomás, majd a "puhadiktatúra" lélekölő éveiben a nyugaton élők, ezek között az amerikai magyarok voltak azok, akik a forradalom lángját, üzenetét ébren tartották, megismertették a világgal. Elismeréssel emlékeztek meg erről, politikai álláspontjaiktól függetlenül, a hazaiak is, mondva, hogy "a hazai történelemhamisítás idején a nyugaton élők voltak azok, akik nem engedték 56 emlé-

1958–1962 között az 1927-ben Amszterdam (India) született és Németországban élő **Apeshwar Nath ZUTSHI Gandhi** szellemében évente zárandoklatot kezdeményezett és vezetett Münchenből Andau/Mosontarcsára, ahol a **Szabad Magyar Diákok Szövetsége** és a **Nemzetőr** bekapcsolódásával október 23. és november 4. között böjtöléssel és meditációval emlékeztek a vasfüggöny mögött élő népekre. „Vessétek le félelmeiteket és az igazságot hirdessétek!” (Juhász László felvételei)

két elenyészni”. Emlegették is, hogy "bár idegen országban - ám magyar öntudattal, magyar emlékekkel őrizték hazafiságukat, hazaszeretetüket". Bizonyos ez is hozzájárult ahhoz, hogy megvalósulhatott a forradalom vágya, követelése, és létrejöhett a szabad és demokratikus Magyar Köztársaság.

A Nyugatra érkező fiatalok, diákok legnagyobb része küldetésnek, feladatának tekintette új helyzetét. Meg volt győződve arról, hogy a szétszóródás lehet a nemzet ereje is, hiszen közvetítheti a magyarság dolgait a nagyvilág felé, ugyanakkor a nagyvilágot is az elzárt haza felé.

Ezt a küldetést tudatosan vállalva szervezték meg egyesületeiket, folytatták a forradalom alatt megalakult diákszövetség munkáját. Hirdették, hogy Magyarország nem azonos az uralmon levő rendszerrel. Tették ezt a világ minden számottevő országában, nyelvén.

Mindemellett ne feledjük el, hogy az igazi hősök azok voltak, akik otthon maradtak és vállalták az üldöztetést, a börtönt, a reménytelenséget.

Mi, akik eljöttünk, nem csak azért tettük ezt, hogy megmeneküljünk a forradalmi tevékenységünk következményétől, de szembenézve a kilátástalan, sivár jövővel, a könnyebbet választottuk. Az otthoniak, ahogy a helyi szolász járta, "kalandvágyból" ott maradtak, vállalva a megtorlást.

Tudjuk, hogy a forradalom egyik legfőbb követelése a többpártrendszer, és a demokratikus véleménynyilvánítás lehetősége volt. Röviddel Amerikába érkezésünk után egyik ottani egyetem által kibocsátott kérdőívre válaszolva a diákok csaknem egyöntetűen azt választották, hogy a forradalomban megnyilvánuló népakarat a függetlenséget és a demokráciát kívánta elérni.

Ezért tévednek azok, akik ma azt hirdetik, hogy a forradalom győzelme károszt és politikai beharokot hozott volna magával. Az igazság az, hogy a megosztottsággal terhes magyar történelem során csak két forradalmi időszak volt az, amikor az ellentétes véleményű politikai el-

lenfelek is együtt tudtak működni a haza érdekében. Így volt ez az 1848-as kormányban, ahol Széchenyi, Kossuth, Deák, Batthyányi, Szemere és a többiek félre tettek minden különbséget. Így volt ez 1956 októberében is, ahol a kormányban Nagy Imre mellett ott volt Tildy, Bibó, Kéthly Anna és mások, akik olyan nemzeti egység lehetőségét valószínűsítették meg, amiről a mai megosztott világban csak álmodni lehet.

A megosztottság, persze nem új, szinte a "magyar megmaradás receptjének" lehetne nevezni. István és Koppány, Verbőczy és Dózsa, Lajos és Zápolya, kurucok és labancok, népiesek és urbánusok - a két egymás mellett viszályokkal élő tábor mintegy hagyománynak tekinthető. A történelem során azonban ez csak a felszín háborgása volt, a nép közben élte a maga életét politikai küzdelmek nélkül. Ma viszont a hasadás a társadalom egészét érinti. Ennek a helyzetnek a veszélye vagy egy kormányozhatatlan ország, vagy - ami még rosszabb - a diktatúra eshetősége. Volt erre történelmi példa, amikor egy nép, megunva a két tábor kötéllhúzását, diktátort fogadott el vezérének.

Az 56-os menekültek esetében, a véleménykülönbségen túli egység vállalásának egyenes következménye volt, hogy - talán némi önhittséggel - a nyugati magyarság szerepét Illyés Gyulának az amerikai diákokhoz intézett üzenete alapján, olyanfélének lássuk, mint amit Erdélyről töltött be a török hódoltság idején. Vagyis, hogy a szovjet hódoltság alatt átmentse nemzeti értékeinket a jövő generációk számára.

Sikerült-e ezt megtennünk? Azt hiszem erre a kérdésre igennel válaszolhatok. A forradalom után nyugatra került akkori fiatalok nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy ne engedjék a világ figyelmét ellankadni Magyarország sorsa és a szovjet uralom elleni küzdelme iránt. Ma is, a világ közvéleménye, talán még inkább mint a magyaroké, a Szovjetunió összeomlását két legfontosabb magyar eseménnyel hozza kapcsolatba.

Az 56-os forradalommal, amely az "első szög" volt a szovjetek koporsójában, és a berlini fal

lebontásával, amely egyenes következménye volt a vasfüggöny megnyitásának, a kelet-németek átengedésének.

Az országnak most ennek az örökségnek kell megfelelnie. A nyugati magyarok egyöntetű támogatása, az ország jó hírneve, "imázsa" érdekében végzett munkája is hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország végre elérje azt, amire évszázadok óta vágyott, hogy része legyen a nyugati közösségnek. A NATO és az Európai Unió tagjaként most lehetősége nyílt arra, hogy végre megszabaduljon attól a tehetől, amit a török, az osztrák, a szovjet elnyomás évszázadok alatt rárakott.

Mondhatjuk, hogy "történelmi útélágazásnál" vagyunk. 1956 hitelességével és a rendszerváltozás békés, alkotó módon való megvalósításával nemzetközi elismerést és támogatást szerzett az ország. A tét, a kor feladata most az, hogy ezt az erkölcsi tőkét megőrizzük és kamatoztassuk. Ha nem sikerül a gazdaság megszilárdításával és a társadalom széttagoltságának megszüntetésével a lefelé csúszást megállítani, hosszú időre - talán véglegesen, a világ peremére csúszhat az ország. Ezért kell e nevezetes évfordulón meggondolnunk, hogy mi, együttesen, otthoniak és a külső országokban élők, összefogva mit tehetünk hazánk érdekében. Ez nem valami jámbor óhaj, hanem történelmi parancs.

A nemzetközi és hazai szakemberek meg egyeznek abban, hogy Magyarország ma súlyosan veszélyeztetett helyzetben van. Lehet vitázni azon, hogy mi az oka és kit, kiket illet a felelősség a katasztrófálisnak is mondható gazdasági helyzetért, most azonban az elsődleges feladat a mielőbbi gyógyuláshoz szükséges lépéseket megtenni. Ezt nem lehet utcai népgyűlésekkel, hangzatosnak tűnő szónoklatokkal megvalósítani.

A rendszerváltozás után azt hittük, hogy a közép-európai térségben egy gazdaságilag és politikailag erős és befolyásos Magyarország fog olyan nyomást gyakorolni a szomszédokra, ami az ottani magyar kisebbség felemelkedését és biztonságát is szolgálja majd.

A közelmúltban tett erdélyi utam alatti tapasztalat alapján azt mondom, hogy talán az anyaország lesz ráutalva az ottani egyre jobban erősödő közösség segítségére. Lehet, hogy ennek a gazdasági kiegyenlítődségnek lesz majd pozitív eredménye is. Megszűnik az "anya-gyermek, az "elosztó-elrtartott" viszony, és az együttműködés, közös felelősségvállalás kerül előtérbe.

Magyarországon a megválasztott kormánynak most már nem a politikai ellenféllel kell megküzdeni, hanem az egyre szélsőségesebb jelszavakat hangoztató utcai erőszakkal. Ezt pedig a nemzeti és nemzetközi közvélemény nem tűrheti sokáig, hiszen a nagy hangzavarban mind az ország, és ezzel a magyar nép sorsa, mind a határon kívüli nemzettársak jövője veszélybe kerülhet.

A diktatúra idején megszoktuk, hogy mindeért mások a felelősek. A forradalom idején a nép képes volt kinyilvánítani, hogy - a forradalmi munkástanácsokon keresztül - képes a sorát a saját kezébe venni.

A demokratikus államrend megadja erre a lehetőséget ma is.

A forradalom tanulsága az, hogy élnünk kell ezzel a lehetőséggel. Remélem, hogy ez így lesz.

PAPP LÁSZLÓ

Ünnepi beszéd az ausztriai magyarok október 23-án a bécsi Theresianumban megrendezett megemlékezésén.

1956 emlékezete 2006

Az alábbiakban – a teljesség igénye nélkül – sorakoztatjuk fel elsősorban azokat a megemlékezéseket, rendezvényeket, amikre magyar, ill. osztrák–magyar szervezésben került sor, ill. amikről más országokból kaptunk jelentést.

A Traiskirchen-i városi múzeumban Ungarn – 1956 címmel kiállítás nyílt 2006. október 13-tól. A megnyitón részt vett **Ilse Prokop** belügy-miniszter és **Fritz Knotzer**, a város polgármestere. **Nikolaus Horváth**, az osztrák szövetségi hadsereg nyugalmazott tábornoka érdekesítő és megható visszaemlékezésében felidézte azokat az 50 év előtti októberi napokat, amikor alakulatával kivezényelték a magyar határra, hogy az esetlegesen benyomuló szovjet csapatokkal felvegyék a harcot. **Mag. Kropf József**, az Innsbruck-i magyar középiskolában érettségizett nyugalmazott iskolaigazgató közvetlen, szívből jövő szavakkal mondott köszönetet a menekültekkel szemben 1956-ban az osztrák nép részéről megnyilvánuló segítségért. (Sz.T.)

A Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület Oberpullendorf/Felsőpulyán szintén október 13-án kiállításnyitással és volt menekültek élménybeszámolóival emlékezett a forradalom és az azt követő menekülés 50. évfordulójára. A **Szt. István Otthonban** nem csupán a szokatlanul nagyszámú érdeklődő okozott meglepetést, hanem az is, hogy számos közéleti személyiség is megjelent és elragadtatással üdvözölte a megjelenteket és méltatta az 1956-os eseményeket. Ennek mintegy csúcspontját képezte az **Oberpullendorf/felsőpulyai Szövetségi Reálgimnázium** bekapcsolódása: **német ajkú diákjaik** tanáraik ösztönzésére rajzokkal juttatták kifejezésre, mi jut nekik eszükbe 1956-ról. Az ünnepi hangulatot még emelte, hogy 56-os mene-

kültek idézték fel, hogyan kerültek Ausztriába, itt hogyan fogadták őket és hogy sikerült beilleszkedniük az itteni társadalomba. Volt, akit egyévesen nevelőszülőknél hagyott Németországba távozó édesanyja, akadt, aki tízévesen egyedül lépte át a határt, de Pulyán örökre fogadták és szakmát tanulva sikerült boldogulnia.

A Közép-burgenlandi Magyar Kultúregyesület **Hofer József** vezetésével bátran hitet tett 1956 öröksége mellett, hangsúlyozva, mennyire együvé tartozónak érzik magukat a magyarokkal odaát, anélkül, hogy osztrák mivoltuk bármilyen csorbát szenvedne. (D.E.)

Köszönet Ausztriának

Október 17-én a bécsi Magyar Nagykövetség Bécsben, az Austria Centerben rendezett emlékestet **Danke Österreich – Köszönetet Ausztriának** - címmel, melyen megjelent mindkét állam elnöke és miniszterelnöke, a házelnökök, külügyminiszterek, a legfelsőbb bíróságok és az

AUSZTRIA

Flucht nach Wien – Ungarn 1956 (Menekülés Bécsbe – Magyarország 1956) címmel szeptember 6-án kiállítás nyílt a **Wien Museum**-ban a Karlsplatz-on. A kurátorok, **Peter Eppel**, **Rásky Béla** és **Werner Michael Schwarz** a sztálinizmus korától kezdve felidéztek az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit, majd bemutatják a Bécsbe érkező menekültek életét az első napoktól a beilleszkedésig. Az aránylag kis teremben sok tárgyi emlék és fénykép idézi fel az 50 év előtti magyar menekültsorsot. Néhány telefonkagylóból kortanúk visszaemlékezéseit lehet hallgatni menekülésük indítóokairól, körülményeiről, a táboréletről, és első benyomásaikról Ausztriában. A kiállítást, mely kétnyelvű, beleértve a katalógust is, az eredeti tervek szerint Budapesten is bemutatták volna, mire anyagi okokból sajnos nem került sor. Megtekinthető 2007. jan. 7-ig. (Sz.T.)

alkotmánybíróságok elnökei, valamint a számvevőszékek elnökei, és az osztrák katolikus egyház feje.

Az emlékestén **dr. Horváth István** nagykövet üdvözlő beszédében többek között a következő szavakat intézte a megjelentekhez:

„Különleges óhajunk ma, hogy kifejezzük hálaunkat Ausztia felé. Megköszönni azt, hogy majd 200.000 magyar menekültnek segítséget és támogatást nyújtott olyan korban, amikor az osztrákoknak maguknak sem ment valami jól, és senki nem tudhatta, hogy ennek a szabadságharcnak még milyen következményei lehetnek.

Az osztrák polgárok önzetlen segítsége mélyen meghatott és meghat bennünket még ma is. Az akkori szolidaritást szívünkbe zártuk, és ezért természetes volt, hogy olyan korban, mikor a mi szolidaritásunkra számítottak, mi is tovább tudunk adni belőle, mégpedig 1989-ben. Sokezer NDK-polgár, aki nem tudott, vagy nem akart többé visszatérni a hazájába, és a mi segítségünkre volt utalva. Köszönet Ausztriának ezért a példamutató közép-európai szolidaritásért!”

Az elnökök beszédei (Gyurcsány Ferenc beszéde alatt a mintegy 2000 résztvevőből kb. ötvenen elhagyták a termet.) után bemutatásra került az a híradófilm, ami a forradalom napjaiban készült, és 1956. november 4-én került volna a mozikba bemutatásra.

A Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Magyar Állami Népi Együttes fellépése egészítette ki a rendezvényt. (Sz.T.)

Innsbruckban az 1956-os megemlékezést összekötötték a Tirolban működött magyar középiskolák diáktalálkozójával.. A megemlékezés október 19-én diáktalálkozóval kezdődött, melyre nemcsak egész Ausztriából, de a tengerentúlról is érkeztek a valamikori Grän-i, Wiesenhof-i és Innsbruck-i magyar középiskolák diákjai. Október 20-án este a **Tirolai Tartományi Kormányzóság és Innsbruck városa a Villa Blanca**-ban tartott megemlékezésre hívta meg a tirolai magyarságot, és a magyar intézmények támogatásában résztvevő tiroliakat. **Herwig Van Staa** tartományfőnök beszédében kiemelte, hogy a tiroliak a saját sorsukon keresztül megértik a területileg szétszakítottan élő magyarság helyzetét. A „**Magyar iskolák Tirolban 1956 után és diákjaik**” című kiállítás bemutatásával folytatódott október 21-én az ünnepségsorozat, mely vasárnap koszorúzással és istentisztelettel ért véget. (Sz.T.)

A felső-ausztriai magyarok október 21-én tartották az 50 éves évforduló emlékünnepséget a **Magyar Lelkipásztori Központban**. A **Felső-ausztriai Magyarok Kultúregyesülete** rendezésében **Máthé Attila** a forradalom történetéről beszélt, **vitéz Balogh Ádám** a menekülsorsról, és **Fábián László** a felső-ausztriai magyar középiskola, Kammer am Attersee diákjainak életére emlékezett vissza. A műsort **Simonffy Erika**, a Kultúregyesület elnökhasszonya vezette be. A megemlékezést baráti együttlét követte. (Sz.T.)

The 1956 Hungarian Revolution and the United Nations – 1956 és az ENSZ

Az ENSZ tevékenysége és az 1956-os magyar forradalom utóélete szorosan összekapcsolódott, hiszen a forradalom leverését követően az ENSZ nagy erőfeszítéseket tett a menekültekről való gondoskodás során. A **Menekültügyi Főbiztosság** éppen a magyar menekülthullám után vált állandó intézménnyé. Az ENSZ szervezetei koordinálták a nemzetközi segélyeket, mind a Magyarországra küldötteket, mind az ausztriai menekültek ellátásának támogatását. A világszervezet égisze alatt bonyolították le a menekültek továbbvándorlását, mint ahogy a szervezet a lakásépítési programok finanszírozásával is hozzájárult a magyarok integrációjához. Az ENSZ fórumai (közgyűlés, Biztonsági Tanács) évekig az intervenció és a megtorlások elleni nemzetközi tiltakozás legfontosabb színterét jelentették. 1957 elején kiküldött vizsgálóbizottságának jelentése átfogó és objektív képet rajzolt a magyarországi felkelésről: **“What took place in Hungary was a spontaneous national uprising, caused by longstanding grievances”** – summázott helyesen a korabeli értékelés.

Az ötvenedik évfordulóra, kifejezetten az (ENSZ-város szívéként is emlegetett) **Vienna International Center** rotundájába készült kiállítást a bécsi magyar **ENSZ-misszió** és a bécsi **Collegium Hungaricum** rendezte, 2006. október 23. és november 5. között volt látogatható.

A kiállítás megnyitásán beszédet mondott a világszervezet részéről Antonio Maria Costa ENSZ főtitkár-helyettes, valamint Gottfried Köfner, a Menekültügyi Főbiztosság regionális

Grazi magyar egyetemisták a Zutshi-zarándoklaton Andau/Mosontarcsán

képviselője, a magyar kormányt dr. Szőke László államtitkár képviselte, emlékbeszédet mondott Bujdosó Alpár, aki 1956 november elején az ENSZ-hez küldött, Kéthly Anna vezette magyar delegáció tagja volt. (Dr. Fónagy Zoltán)

Ünnepi nagymise október 22-én az 1956-os forradalom 50 éves évfordulója alkalmából a **jezsuiták templomában**. Ez alkalommal – első ízben – **Christoph Schönborn** bíboros, a bécsi főegyházmege érseke mint főcelebráns hivatalos látogatást tett a bécsi magyar r.k. egyházközségnél. Az istentiszteleten közreműködött az egyházközség **Liszt Ferenc Énekkara**, az **ifjúsági csoport zene- és énekkara**, valamint vendégművészek, résztvett a **Máltai Lovagrend** és a **72. sz. Széchényi István cserkészcsapat** küldöttsége. A szentbeszédet az **osztrák Caritas igazgatója, Landau prelátus** mondta, emlékeztetve a Caritas tevékenységére a menekültek segélyezésében. A mise végén **Simon Ferenc esperes** agapén látta vendégül a megjelenteket, ahol a bíboros hosszasan elbeszélgetett magyar híveivel. (Sz.T.)

A **salzburgi magyarok** október 22-én emlékeztek meg az 50 év előtti eseményekről. A műsor keretében fellépett a **Bécsi Magyar Iskola tanulóinak csoportja Lengyel Ferenc** versözeállításával, majd a salzburgi magyar művészek egyórás hangversenyt adtak Mozart és Bartók műveiből. Az ünnepi beszédet **dr. Karsay Péter**, a **Salzburgi Magyar Kör** elnöke tartotta. (R.I.)

Bécs és környéke magyarsága október 23-án a **Theresianum** dísztermében emlékezett a forradalom 50. évfordulójára. Az ünnepi beszédet **Papp László** (USA) a **MEFESZ** volt társelnöke mondta, a keretműsort a **bécsi Magyar Iskola diákjai** és a **Széchenyi István cserkészcsapat** cserkészei és vezetői adták, a műsort **Lengyel Ferenc** állította össze. (Sz.T.)

Dr. Hubert Christian Ehalt Bécs város kulturális hivatalának vezetőjének meghívására október 23-án a **Bécs Városháza** dísztermében kortanúk emlékeztek meg német nyelven a forradalomról **Ungarn 1956. Revolution und Tragödie, Erinnerung und Zukunft** (Magyarország 1956 Forradalom és tragédia, emlék és tekintés) címmel. (Sz.T.)

Kiemelten említhető az **Oberwart/felsőőri Magasabbfokú Szövetségi Oktatási Intézmény, Höhere Bundeslehranstalt MPTW** (Mode, Produktmanagement, Tourismus, Wirtschaft) **Emlékezés ötven év után a magyarországi népfelkelésre** címmel október 25-én déli tizenkét órakor kezdődő rendezvénye az iskola aulájában. Ennek a mély benyomást keltő vállalkozásnak mindenekelőtt abban rejlik jelentősége, hogy a tanárok mellett német ajkú osztrák diákságnak rendezték, vagyis olyan közönségnek, amelyiknek semmi kötődése nem volt 1956-hoz, ill. a magyarokhoz. Éppen ezért fontosnak tartották, hogy külön tájékoztatót ismertették a felkelés történetét, mi több, egész oldalt szenteltek a magyar Himnusznak, magyarul és németül is közölve első versszakát. Az iskola igazgatója, **Mag. Dr. Richard Steng**g bevezetője, majd a Himnusz meghallgatása után, 21perces, **saját összeállítású dokumentumfilmet** vetítettek le. Ezt követően ötven adták elő 1956-os emlékeiket, majd pedig a levezető **Mag. Dr. Herbert Gossi** tanár ösztönzésére elmondták a volt menekültek, hogyan alakult sorsuk Ausztriában. **Oberwart/Felsőőr** volt polgármestere, **Rácz Mihály** alig tudta előadni meghatódás nélkül, mit jelentett számára 1956: amikor kitört a

forradalom és vérzett Magyarország, tudtuk hogy odaát a mieink véreznek, és ez fáj nekünk.

Az egyes élménybeszámolók után a diákság kapcsolódott be a beszélgetésbe. Kérdéseikkel, észrevételeikkel kifejezésre juttatták, mennyire felkeltette érdeklődésüket az 50. évforduló kapcsán 1956. (D.E.)

November 4-én **Andau/Mosontarcsán Franz Scharl** bécsi r.k. segédpüspök, **Tőkés László** nagyváradai ref. püspök és **Ittész János** győri evang. püspök **ökuménikus istentisztelet** keretében emlékeztek meg a győztes forradalmat követő szabadságharc leveréséről és az azt követő menekülthullámról, melynek több mint egyharmada, kb. 70.000 menekült e község határában – sokan az andaui híd néven híressé vált **Hanság-Főcsatorna hídján**, majd a híd 1956. november 21-i felrobbantása után annak roncsain érkezett Ausztriába.

A megemlékezésen a bécsi magyarság mellett számos Burgenland/Várvidék-i magyar és osztrák vett részt, de jelen volt **dr. Szakács Imre**, Győr-Moson-Sopron megye közgyűlésének elnöke valamint helyettese **Firtl Mátyás**, **Ivanics Ferenc** országgyűlési képviselő, **Kapuvár** és **Csorna** valamint **Mosonmagyaróvár küldöttsége** is, **élükön polgármesterükkel**. Burgenland tartományfőnöke és Andau/Mosontarcsa képviselőjében **Matthias Gelbmann** polgármester üdvözölte a megjelenteket, a tartományfőnök képviselőjében **DI Rudolf Strommer**, a burgenlandi Néppárt-klub elnöke szólalt fel és egyben tolmácsolta Liese Prokop belügyminiszter üdvözlését.

Ezzel kapcsolatosan említést érdemel az a nemes vállalkozás, amelynek eredményeként „ötös bizottság” újjáépíttette az Andau/mosontarcsai hidat. Közéjük tartozott **Josef Wally** és a **Handler cég** vezérigazgatója **Karl Blana**. Aktív segítséget biztosított az Osztrák Hadsereg és a Belügyminisztérium, személyesen **Liese Prokop** miniszter. A munkálatok 35.000 euróba kerültek és május 6-án fejeződtek be. Mint erről Josef Wally beszámolt, az új hiddal az 50. évforduló alkalmából főhajtasukat akarták kifejezni azokkal a magyarokkal szemben, akik életüket áldozták hazájukért és a szabadságért. A híd makettjét jelképes gesztussal Kapuvár városának ajándékozták. (D.E.)

Ungarn 1956 Österreich – Revolution – Flucht – Integration (Magyarország 1956 Ausztia Forradalom menekülés – integráció) címmel november 6-án nyílt kiállítás a **Porcia-palotá**-ban Bécsben a **Collegium Hungaricum** és a **Központi Szövetség** közös rendezésében. A nagyteremben fényképeken, korabeli újságoldalakon, dokumentumokból és röpcédulákról a forradalom napjai elevenednek meg, a kommunista diktatúra összeomlása, majd a szovjet hadsereg bevonulása, a kétségbeesett ellenállás és a megtorlás. Négy kisebb egymásba nyíló teremben a menekültek sorsát lehet nyomon követni a határon áttutástól a táborokon át a kivándorlásig; majd az ausztriai letelepedés, a menekült-iskolák, a menekült diákszövetség élete elevenedik fel, a segélyszervek tevékenysége nyomán elkezdett lakótelepek, és a kialakuló kulturális, művészi és egyesületi tevékenység, mely az Ausztriában letelepedett menekültek integrálásáról tesz tanúbizonyságot. A kiállítás gazdag fényképanyagát az **Österreichisches Staatsarchiv** eredeti okmányai és sok, akkori menekült által megőrzött emléktárgy teszi autentikussá. A kurátorok, dr. Deák Ernő és **dr. Fónagy Zoltán** lelkiismeretes munkája mellett ki kell emelni **Kaitán Róbert** kiváló tervezését és a kiállítási anyag elhelyezését. A kiállítással azonos címmel megjelent katalógus tanulmányai és do-

kumentumai mintegy kalauzként egészítik ki a tárlatot. A kiállítás december 1-én zár. (Sz.T.)

Deutsch Altenburgban november 11-én a Marienkirche-ben ünnepélyes gyásztistentisztelet, kopjafaavatás és koszorúzási ünnepség volt az **„Europa“-Club** rendezésében. Az ünnepi beszédet **Beér Miklós váci megyéspüspök** mondta, aki a kopjafa megáldását is végezte **Valentín Géza** apostoli protonotárral, az „Európa“-Club elnökével együtt. (Sz.T.)

Burgenlandi Magyar Kultúregyesület Oberwart/felsőőri otthonában november 11-én kortársak meghallgatására hívta meg tagjait. A megjelenteket **dr. Plank József** elnök és **Rácz András**, az Unterwart/alsóőri kétnyelvű iskola igazgatója üdvözölte. Az öt kortanút **dr. Baumgartner Gerhard** történész mutatta be, ill. vezette le a kerekasztal beszélgetést. (D.E.)

Linz város múzeumában, a **Nordicoban** november 17-én nyílt meg az a kétrészes jubileumi tárlat, amelynek egyike **Erich Lessing** felvételein keresztül eleveníti fel a forradalom napjait és a menekülést, a másik pedig **Linz és Felső-Ausztia**, az **új haza** címmel dokumentálja az ott letelepült ötvenhatos menekültek sorsának alakulását. **Dr. Willibald Katzinger** múzeumigazgató bevonta kezdeményezésébe a felső-ausztriai magyarokat is, s ezáltal igazi osztrák–magyar ünnepéllé vált a kiállítás megnyitója, amin a közéleti személyiségek üdvözlő beszédének a **Felső-ausztriai Magyarok Kultúregyesületének Havasi Gyopár együttese** és **Adoriáni-Csonka Csilla** zongorajátéka adott méltó keretet. Az érdeklődést mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy mintegy száz vendéggel számoltak, aztán 250-en jelentek meg. A 2007. február 26-ig tartó kiállításához „kalauz” is készült, benne 56-os volt menekültek visszaemlékezéseivel. Figyelmet érdemelnek a második generációs **Fábián Melinda** gondolatai 1956-ról, amiket így összegez: ha valaki megkérdezi, inkább osztráknak vagy magyarnak érzi-e magát, úgy válaszol, hogy ausztriai magyarnak, egyaránt kötődik Ausztriához és Magyarországhoz. Osztrák–magyar mérkőzéseken azonban inkább a magyar csapatnak szurkol. (D.E.)

Stájerország kiemelkedik az ötvenedik évforduló rendezvényei tekintetében, ugyanis annyi megemlékezéssel-kiállítással egyik tartomány sem adózott 1956 emlékének. A rendezvényssorozat június 28-án indult **Mag. Edda Engelke A magyar menekültek befogadása Stájerországban** c. előadásával a **Magyar Egyetemisták és Öregdiákok Klubja** valamint a **Magyar katolikus Közösség** rendezésében. Október 5–6-án a **Stájerországi Tartományi Levéltár** kétnapos tanácskozást rendezett **Stájerország és az 1956-os magyar forradalom** címmel. Az említett két magyar szervezet rendezésében október 14-én folytatódott a megemlékezések sorozata **Mag. Gémes Andreas A semleges Ausztia reakciója az 1956-os forradalomra** c. német nyelvű előadásával. A csúcspontot jelentette az október 16-án de. Graz Főterén megnyílt kiállítás **Emlékezünk Magyarországra és köszönetet mondunk Stájerországnak** címmel. Délután került sor **Stájerország tartomány** és a **Forum Hungaricum** szervezésében a tulajdonképpeni ünnepi, műsoros rendezvényre a régi egyetem aulájában. Itt **Mag. Franz Voves** tartományfőnök üdvözölte a megjelenteket, magyar részről **dr. Szőke László** államtitkár emlékezett 1956-ra és méltatta Ausztia akkori szerepét. Az ünnepi előadást **dr. Stefan Karner** egyetemi tanár tartotta. A Graz-i magyarok október 22-én és november 4-én ünnepi nagymisével emlékeztek 1956-ra; október 22-én 19 órakor **koszorúzás** volt. Mindhárom alkalommal az említett két magyar szervezet volt a rendező. (D.E.)

A bécsi megemlékezéseket november 25-én a **Collegium Hungaricum** és a **Róm. Kat. Magyar Lelkészség** által a Szt. István székesegyházban megrendezett **emlékhangverseny** zárta. Beethoven Egmont nyitányát, Johann Georg Lickl Miséjét, Bartók Béla Cantata Profana c. alkotását és Kodály Zoltán Budavári Te Deumát **Hamar Zsolt** vezényletével a **pécsi Pannon Filharmonikusok** és a **Magyar Állami Operaház** szólistáinak közreműködésével a **budapesti Nemzeti Kórus** adta elő. (D.E.)

A **MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE**, miniszterelnöke és az 1956-os Emlékbizottság elnöke a **magyarság érdekében kifejtett sokoldalú tevékenység méltánylásaként** a forradalom ötvenedik évfordulója alkalmából mintegy harminc ausztriai magyarnak **1956-os emlékérmét** és hozzá kapcsolódó **díszoklevelet** adományozott.

A kitüntetéseket november 21-én adták át Bécsben, a Magyar Nagykövetség Márványtermében. (Sz.T.)

NÉMETORSZÁG

KÖZPONTI NÉMETORSZÁGI MEGEMLÉKEZÉS az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából **Sólyom László** köztársasági elnök és **Helmut Kohl** volt szövetségi kancellár részvételével

A német alkotmányosság és demokrácia bölcsőjének tartott történelmi színhelyen, a **majna-frankfurti Paulskirche** dísztermében ünnepelték a németországi magyarok képviselői közösen Németország számtalan intézményének képviselőjével valamint német barátaikkal az 1956. október 23. magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulóját.

A **Németországi Magyar Szervezetek Szövetsége** (BUOD) és a berlini **Magyar Nagykövetség** által megrendezett ünnepségen október 28-án közel 1.100 magyar és német vendég volt jelen a teljesen megtelt Paulskirchében. A rendezvény két védnöke **Sólyom László**, köztársaságielnök, és **Roland Koch**, Hessen tartomány miniszterelnöke volt. Továbbá **Petra Roth**, Frankfurt város főpolgármestere házigazdaként támogatta a megemlékezést.

A rendezők és hozzájárulók köszöntőbeszédeit és **Prof. Martin Greschat** rövid történelmi áttekintését követően **Helmut Kohl**, a Német Szövetségi Köztársaság volt kancellárja, és **Sólyom László**, Magyar Köztársasági elnök méltatta ünnepi beszédben 1956 történelmi jelentőségét a két nemzet viszonylatában.

Helmut Kohl, a német egység kancellárja, személyes hangvételű megemlékezésében kiemelte a magyar nép felbecsülhetetlen érdemét Európa államai egyesülésében is. 1956-ban a magyarok hangot adtak saját és más szovjet diktatúra alatt szenvedő közép-kelet-európai állam szabadságszeretetének és jogállamisághoz való ragaszkodásának. Ezzel megerősítették az európai államok felelős vezetőit a közösségért folytatott fáradozásukban és a német nemzetet az egységben való reményiségben. 1956 szellemi vívmánya, a magyar nemzet függetlenségi törekvése alapozta meg a 33 évvel későbbi eseményeket is. 1989-ben a magyarok a határ megnyitásával lényegesen hozzájárultak a két német állam békés, vérontás nélküli egyesüléséhez.

Sólyom László köztársasági elnök megköszönte a német nép szolidaritását és vendégszeretetét a forradalom véres leverése után. **Németország közel 20.000 menekült magyarnak nyújtott védelmet és új otthont.** Az államelnök hangsúlyozta, hogy 1956 októberében a nemzet egységesen kelt fel a diktatúra ellen és szabad, demokratikus országért küzdött. Ezért 1956 emléke közös nemzeti ünnep minden magyar számára. A szabadságharcosok nemzetük két világháború által meghurcolt becsületét szereztek vissza a világnyilvánosság előtt.

A délutáni magyar nyelvű megemlékezés keretén belül **Pozsgay Imre** volt államminiszter történelmi visszapillantásában kiemelte az 1956-os népfelkelés újraértékelésének jelenetőségét a kádári korszak felszámolásában és az 1989-es rendszerváltásban Magyarországon.

Majd **Sólyom László** köztársasági elnök **állami lovagkeresztrel tüntetett ki hat Németországban élő magyar személyt**, akik tevékenyen részt vettek az 50 évvel ezelőtti forradalomban, és elsősorban az itt felnövő magyar ifjúság nevelésével nagymértékben hozzájárultak a németországi magyar élet megerősödéséhez. **További 30 személy 56-os érdemrendet kapott.**

A magyar államelnök megköszönte a nyugati magyaroknak, hogy méltó módon ápolták 1956 emlékét. Kifejezte reményét, hogy a ma felnövekvő nemzedék képes lesz majd nemzeti egységben ünnepelni és óvni 1956 örökségét.

A németországi magyarok ezzel a nyaghatású ünnepséggel tovább erősítették egymás közötti összetartásukat és baráti kapcsolataikat befogadó országuk képviselőivel.

MARKÁNS MEGEMLÉKEZÉSEK a párizsi sajtóban és az Európai Parlamentben 1956-ról

A számos megemlékező-kiértékelő cikk, ill. állásfoglalás közül az alábbiakban hármat emelünk ki:

- Max Gallo népszerű francia történész, a *Le Figaro*-ban, október 12.

- *Le Monde*, dosszié a magyar 56-ról öt Párizs-ban megjelent könyvről, október 27.

- Az Európai Parlament megemlékező állásfoglalása a magyar 56-ról Strasbourg-ban, október 26.

Max Gallo népszerű francia történész, a *Le*

Megemlékezés a magyar határon

Figaro-ban *«A világkommunizmus sírja»* címmel értékeli Max Gallo a «magyar 56»-ot. Cikke a *Le Figaro* negyed oldalát teszi ki. Max Gallo egyetemi tanár, Mitterrand köztársasági elnök volt szöszólója, középbaloldalinak tekintett publicista. A *Le Figaro* a legismertebb középjobboldali francia napilap. Max Gallo három új könyvvel foglalkozik (az egyik fordítás az angolból), amely az 50-ik évforduló alkalmából jelent meg Párizsban. Recenziójában hangsúlyozza, hogy társadalmi osztályokon, politikai pártokon felüli, egyetemisták, munkások, parasztok, kommunisták és nem kommunisták, az egész magyar társadalom felkelése 1956. október. A *Le Figaro* néhány nappal későbbi számában azt is felidézi a Francia-magyar 1956-os Emlekbizottság elnökével, Sujánszky Jenővel (Párizs) készített interjújában, hogy tüntetésnek, nem erőszakos összecsapásnak indult az 56-os magyar felkelés. Max Gallo továbbá aláhúzza, hogy a magyar október Sztálin halála után a szovjet birodalom legsúlyosabb válsága, egyben a XX. század egyik nagy politikai és emberi drámája volt. A szervezett nemzetközi politikai-jogi világ – az Egyesült Nemzetek Szövetsége – képtelen volt segíteni a magyar népnek. Hosszabb távon a magyar 56 indította el azt a – bár több évtizeden át tartó – szellemi folyamatot, amelynek kihatásaként a nyugati értelmiség politikailag eltávolodott a kommunizmustól, állapítja meg M. Gallo.

Dosszié a magyar 56-ról öt Párizsban megjelent könyvről

A tekintélyes, középbaloldali, *Le Monde* értelmiségi napilap egész «dossziét» szentelt a magyar 56-nak. A legérdekesebb cikk (**Alexandra Laiguel-Lavastine**) kiértékeli 1956-ot, s beszámol öt Párizsban megjelent könyvről (a három *Le Figaro*-ban szereplő könyvön kívül még két másik). A «vérbefojtott forradalom» az ún. népi demokráciák (vagyis vasfüggöny mögötti országok) történetének fordulópontja, állapítja meg a szerző. A *Le Figaro*-ban kiemelt jellemzésekben kívül a *Le Monde* felidézi, hogy mind a sztalinizmus, mind a kapitalizmus ellen irányult a magyar 56-os forradalom. A hadsereg is a felkelők mellé állt. Többpártrendszer követelt a tüntető nép. Nagy Imre az emberarcú szocializmus megtestesítője volt. A cikk szerzője a könyvek szerzőivel egyetértve meghajol a magyar 56 felkelői előtt.

Az Európai Parlament állásfoglalása a magyar 56-ról Strasbourg-ban

AZ EURÓPAI PARLAMENT OKTÓBER 26-ÁN Strasbourg-ban plenáris ülésen külön állásfoglalást fogadott el a magyar 56-ról. Az állásfoglalás rámutat arra, hogy a magyar 56-nak ma is megvan az aktualitása minden diktatúrával szemben, s hogy politikailag új lökést adott Európa egyesülésének 1957-es, ill. 1958-as beindításához. A szöveg önmagáért beszél:

«Az Európai Parlament, kifejezve tiszteletét a magyarok kitartásáért, akik a Nyugatról elmaradt katonai segítség (...) ellenére folytatták harcukat a szabadságért (...) és a polgári jogokért, tisztelegve Nagy Imre, Magyarország reformkommunista miniszterelnöke emberi és politikai bátorsága előtt, aki (...) vállalta a szabadságért és a demokráciáért vívott népfelkelés politikai vezetését, és végül életét áldozva a szabadság vértanúja lett, (...) mert nem engedett a nyomásnak, hogy (...) elárulja a forradalmat, elismerve, hogy a magyar forradalom

a megosztott Európa egyesítésére tett történelmi kísérlet volt, és mint ilyen, közös európai történelmi örökségünk sarkköve marad, elismerve, hogy a magyar forradalom hozzájárult az összetartozás megerősítéséhez a demokratikus világban és az Európai Közösség ezt követő 1957-es megalakulásához, és a Közép- és Kelet-Európában 1989–1990-ben bekövetkezett demokratikus változások előzménye volt, amelyek az európai integrációs folyamaton keresztül lehetővé tették Európa békés újraegyesítését, az 1956-os magyar foradalmat (...) a kommunizmussal szembeszálló, a szabadságért és a demokráciáért vívott XX. századi küzdelem egyik szimbolikus megnyilvánulásának nyilvánítja; felszólít minden demokratikus országot arra, hogy (...) ítélje el a valamennyi totalitárius rendszer által elkövetett bűnöket (...)).»

(CROUY-CHANEL IMRE)

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

„Ezerkilencszázötvenhat, nem emlék, nem múlt vagy nekem, nem történelem, de húsom-vérem, lényem egy darabja, szívem, gerincem - kijöttél velem...”

Faludy György hitvallása minden “Nyugatra” menekült magyarnak együttes szívdobogását jelzi. Valóban kijött velünk 56 szellemisége, amely kötelezően határoz meg minden itteni tevékenységünket ötven év óta. Ezért olyan fájdalmas számunkra hallani az évforduló ünnepének alkalmával tapasztalt atrocitások otthoni híreit.

Nem így volt ez Amerika és Európa városai-

ban, ahol méltó egységben ünnepelt minden magyar, függetlenül attól, hogy mikor jött el a hazából, milyen politikai felfogású, vallású, életkorú. Ha valaha, most valóban és eltökélten egységesek voltunk a forradalomra emlékezve, úgy; ahogy akkor együtt tudtunk lenni.

Ebben a szellemben készült fel az amerikai magyarság is, hogy a forradalom ötvenedik évfordulójának méltó megünneplését előkészítse. **New Yorkban** a szervező bizottság több mint egy éve dolgozott a feladaton. A társelnöki szerepet vállaló **Lakatos István** és **Lovas György** az első perctől fogva hangsúlyozta, és mindvégig betartotta, hogy elutasítják a politikának bármiféle beszűrődését az ünneplésbe. Valóban, mindenki, aki részt vett a munkában az “ügyet magát” tekintette, félretéve minden véleménykülönbséget.

Most is, október 10-én, mint a forradalom ötödik évfordulóján, a rangos **Carnegie Hall** kínálkozott megfelelő ünnepelő helynek. Akkor Rozsnyai Zoltán vezényletével a menekült Filharmonia Hungarica szerepelt nagysikerű koncerttel. Ez alkalommal szintén színvonalas ünnepi hangverseny megrendezésére került sor. Az amerikai és magyar himnusz után **George Pataki** kormányzó emelkedett szólásra, magyarul köszöntve a több mint **2 és félezret** számláló közönséget. Megható szeretettel emlékezett magyar származására, a nagyszülők földjével azóta is ápolot kapcsolatára. Sólyom László a Magyar Köztársaság elnöke levél-üzenetét **Simonyi András** nagykövet olvasta fel, megtoldva saját lelkesítő gondolataival is.

Megtiszteltetés volt a New York-i közönség számára **Balázs Ádám** zeneszerző **“Rendkívüliek útja”** című, erre az alkalomra, a forradalom hősei emlékére, komponált szimfóniája, amely, valamint Kodály Galántai Táncokat a **Yale Egyetem Filharmonia Zenekara** adta elő a koreai származású **Shinik Hahm** vezényletével.

Kiemelkedő volt a **Takács Quartet**, (Edward

Dusinberre, Schranz Károly, Geraldine Walther, Fejér András) Bartók hatodik vonós-négyesének virtuóz előadásával. Igaz, hogy ez a meglehetősen nehéz fajsúlyú zenemű a közönség egy részének ismeretlen és szokatlan volt. De hát, hogy is írta Illyés Gyula a Bartók versben? - *“Hangzavart? - Azt! Ha nekik az, ami nekünk vigasz ! Azt! Földre hullt pohár fölsattanó szitok szavát, fűrészfoga közé szorult reszelő síkonganó jaját tanulja hegedű s éneklő gége - ne legyen béke, ne legyen derű a bearanyozott, a fenn-nen finom, elzárt zeneteremben, míg nincs a jajsötét szívekben!”*

A közönség felállva köszönte meg **Frankl Péter** zongoraművész és a zenekar teljesítményét Liszt Ferenc második zongoraversenyének előadásáért. A két szólóénekes, **Vizin Viktória** mezzoszoprán és **Berkes János** tenor, Erkel- és Kodály-áriákat énekelt. Berkes a Bánk Bán: “Hazám-hazám” nagyáriájáért kapta a legfergetegesebb tapsot. Az estet a zenekar Berlioz Rákóczi indulójával fejezte be. Ezután a jelenlevők néma főhajrással emlékeztek a forradalom hőseire.

Jó volt látni, ahogy a **New York, New Jersey, Connecticut** és **Pennsylvania** állam közeli részéről autóbuszokkal, vonattal, autókkal összezreglett magyar közönség a hangverseny után meleg baráti egyetértésben találkozott régi ismerősökkel és ismert meg újakat. Ezt megelőzően sokan vettek részt misén a **St. Patrick székesegyházban**, ökumenikus istentiszteleten a **82-ik utcai református templomban**, majd október 16-án a **Park East zsinagógában** tartott zsidó megemlékezésen. A szervezők részére az előadás után a **Magyar Konzulátus** adott fogadást.

New York nyitotta meg az amerikai városok többségében rendezett ünnepségek sorát, aztán október 21-én és 22-én sok helyen tartottak megemlékezéseket, amelyek még november 4-én is folytatódttak. **Bostonban Balogh Károly** a **Massachusettsi Magyarok Társasága** elnöke, **Los Angelesben Vizi E. Szilveszter**, a **Magyar Tudományos Akadémia** elnöke volt az ünnepi szónok. “Vérbefojtott forradalmak után csak nagy sokára világosodik meg, hogy a veszetesek győztesekké válhatnak”- mondta. **Chicagóban** 800-an gyűltek össze a kormányzati épületben (**Thompson Center**), ahol **Hámos László**, a **Magyar Emberi Jogok Alapítvány** elnöke volt a meghívott szónok. **Houstonba Tüdés Csabát**, az ottani egyetem által kiadott “**Budapest Exit**” című könyv szerzőjét hívták meg, **San Franciscóban** pedig **Gereben István** és **Könnyű Ernő** volt a megemlékező.

(Papp L.)

KANADA

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 50. évfordulóját a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács**, a **Kanadai Magyarok Szövetsége** és az **Észak-Amerikai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége**, valamint a **Juharlevél Kanadai Magyar Polgári Kör** eseménysorozattal ünnepelte. A szervezetek díszvendége **dr. Borókai Gábor**, a „Heti válasz” főszerkesztője volt, aki az Orbán-kormány szóvivőjeként dolgozott 1998–2002 között.

Az első jelentős rendezvényre október 19-én, csütörtökön került sor a **Szent Erzsébet Templom** dísztermében, ahol **dr. Borókai Gábor „1956 és a mai magyar fiatalság”** címmel tartott előadást. Október 21-én, szombaton délután nyílt meg a **Metro Hallban** az a kiállítás, melyet szintén az 1956-os forradalom és szabadságharc tiszteletére rendezett a fenti szervezetekkel karöltve a **Kanadai Magyar Képzőművészek Szövetsége** (HUVAC). A kiállítás október 11–15 között a torontói városházán, majd október 20–29-ig a **Metro Hallban** volt látható. A festmények és kispasztikák témái természetesen a forradalom és annak emberi, erkölcsi és sorsfordító hatásairól szóltak.

A rendezvénysorozat következő eseményére a **Niagara Falls-i Árpád Hallban** került sor, ahol díszünnepség keretében emlékeztek meg az 50. évfordulóról számos kanadai közéleti személyiség részvételével. A megemlékezés a magyar és a kanadai himnusz eléneklése és **Miskei László** atya imája után **Szőke János**, a ház vezetőjének köszöntő szavaival indult. A műsort **Bessenyei István** angolul és **Barna János** magyarul vezette. A mintegy kétszázötven főnyi közönség előtt szavalt **Petrovics Éva**, **Barna János** és **Gyurkovics Éva**; **Marozsán László** Hubay-dalokat énekelt **Gerő Erik** zongora és **Koczó Csaba** hegedű kíséretével. A **Weiner vonósnegyes** jóvoltából, **Koczó Csaba** hegedűművész vezetésével hallhattuk Mozart: Kis éji zenéjének első tételét, valamint Brahms: V. magyar táncát. Az ünnepi szónokot **dr. Borókai Gábort**, **Somorjai Ágnes** a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács** elnöke mutatta be.

NOVEMBER 4-ÉN DÉLELŐTT a Pesterzsébet és Soroksár határán emelkedő **Jutadombot** megszálló esztergomi 51. légvédelmi tüzér osztály tüzet nyitott a Pest felől Soroksár felé haladó szovjet gépesített oszlopra, benne a négy vagy öt teherautón szállított civil ruhás, felfegyverzett volt ÁVH-s tisztre. Ez az oszlop szállította a Tökölön letartóztatott magyar kormányküldöttség tagjait. Az esztergomiak mellett más honvéd alakulatok részei, továbbá nemzetőrök és polgári fegyveresek is részt vettek a harcban, amelyben 11 szovjet katona és 5 volt ÁVH-s vesztette életét.

A **katona, nemzetőr és civil résztvevők ellen évekig folyt a hajsz**a, a legnagyobb szabású per **Mecséri János ezredes és társai ellen**. (Erről beszámoltam a Bécsi Napló 2006. május–júniusi számában.)

A rendszerváltás utáni szakirodalom több változatban is bemutatta a jutadombi harcokat, a források utólagos tükrében több-kevesebb pontatlansággal. A **köztudatban a Jutadombhoz a Mecséri-per párosult**, és a harc megvívását az esztergomi alakulat érdemének tekintik. **Dr. Berki Mihály** nyugalmazott vezérőrnagy (1989) megemlíti a 31. lövész-ezred katonáinak szerepét, sőt megnevezi két tisztjüket is, de nem írja meg, hogy ez az alakulat a kiskunmajsai lövészezred, tehát nem **Mecséri ezredes** hadosztálya. **Horváth Miklós** hadtörténeti összefoglalásában (2003) az esztergomiak mellett kitér egy honi légvédelmi tüzéritegre, nem említve, hogy ez a pestlőrinci honi légvédelmi tüzérezred ütege, tehát az olvasó számára éppúgy nem hozható összefüggésbe az esztergomi hadosztállyal, mint Berkinél a kiskunmajsai lövészezred, amiről azonban Horváth Miklós nem tesz említést.

E két szakmunka között jelent meg **Kő András és Nagy J. Lambert** riportokra alapozott kötete a tököli szovjet laktanyában történekről (1992), és ennek keretében a magyar kormánydelegáció elhurcolásáról, a jutadombi tüzcsapásról. Megírták, hogy a Jutadombon az esztergomi **Kicska főhadnagy** könnyű lövegei előtt ásta be magát **Kurai Károly hadnagy** vezetésével egy gyalogos (pontosabban lövész) szakasz, amelyet úgy mutatnak be, mint a kiskunhalasi lövész-ezred 7. századának egyik szakasza. Ez tévedés: nem a kiskunhalasi, hanem a vele egy hadosztályba tartozó kiskunhalasi lövészezredből nem a 7., hanem a **3. század 3. szakasza harcolt itt**.

Pontos viszont az esztergomi légvédelmi lövegek közé besorolt pestlőrinci honi légvédelmi tüzérezred három lövegének bemutatása, **Dani Ernő hadnagy** parancsnoksága alatt. Vele interjút is készítettek a szerzők.

A megtorlásokról beszámolva ez a kötet csak az esztergomiak szomorú sorsára tért ki.

Korábbi könyvem jutadombi fejezetében addigi kutatásaim alapján Kő Andrásék változtatást tudtam alátámasztani, és az itt leírtak szerint pontosítani. A megtorlásokkal kapcsolatban akkor csak annyit tudtam meg, hogy nyomozás folyt a pestlőrinci honi légvédelmi tüzérezred két ütegének lövegkezelői, továbbá a kiskunmajsai lövészezred egy szakaszának beosztottai ellen. **Az utóbbi nyomozás 1959. november 5-én kezdődött el csaknem pontosan egy évvel Mecséri János ezredes és társai kivégzése után**. 1959. december 8-ától előzetes letartóztatásba helyeztek 9 főt, közöttük **Meszes Károly hadnagyot**, a szakaszparancsnok helyettesét. A szakaszparancsnok **Kurai Károly hadnagyot** és az ezred volt parancsnokát, **Botond Gábor őrnagyot** szabadlábon terhelte nyilvánítva folytatták az eljárást.

A Hadtörténeti levéltárban elolvastam a Botond Gábor őrnagy ezredparancsnok által 1957. január 3-án aláírt jelentést. Ebben 1956. októberéről beszámolva az ezred egyik feladatának jelölték meg a Soroksári úti vasúti aluljáró biztosítását, és a hadosztályparancsnok (**Bakonyi Sándor alezredes**) pa-

Eddig így tudtuk...

1956 – A második hadbírószági per a jutadombi harcok résztvevői ellen

Koszorútűzés Andau/Mosontarcsán a forradalom 5. évfordulóján

rancsára hivatkoztak. A jelentés elkendőzte a valós tényeket: nem jelölte meg, hogy pontosan melyik alegységet vezényeltek a vasúti aluljáróhoz, nem nevezte meg a tiszteket, nem említette a november 4-i harcot. Sőt, azt állította, hogy a kiküldített szakasz több tagját ott fogták a Jutadombon, de ők éjjel megszöktek.

2006 tavaszán az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának munkatársai kikészítették kutatásra **Varga Miklós tizedes és társai** perének öt vaskos kötetét.

A döbbenet erejével hatott, amikor megismerkedtem a per tartalmával. Varga Miklós tizedes annak a három pestlőrinci lövegrajnak az egyik rajparancsnoka volt, amely **Dani Ernő hadnagy** vezetésével részt vett a jutadombi összecsapásban, majd harcolt Soroksáron is.

Ugyanebben a perben tárgyalták meg a kiskunmajsai 3. lövészezred 3. százada 3. szakaszának szerepét is.

A peranyag kevés újat adott a pestlőrinci honi légvédelmi ezred három lövegrajának harcáról. Hamar kiderült, hogy azért sorolták be az ügyet **Varga Miklós tizedes** neve alá, mert nála magasabb rendfokozatú résztvevőt nem találtak. **Dani Ernő hadnagy** november 11-én teherautóra pakolta családját, maga vezette a teherautót Győrbe, ahonnan Jugoszláviába menekült. **Kő András és Nagy J. Lambert** dél-afrikai lakosként talált rá.

Varga Miklós tizedes lövege volt egyik, amelyiknek a bírósági eljárás felröptte egy szovjet harcokcsi és egy sorozatvető kilövését (ezek később érkeztek a Jutadomb elé, mint a magyar kormánydelegációt szállító menetoszlop). A délelőtti összecsapások után az esztergomi légvédelmi tüzérosztály – attól tartva, hogy a szovjet csapatok bemérték helyét – áttelepült a Nagykőrösi útra. Varga Miklós lövegraja visszatérően a honi légvédelmi tüzrendszerben kijelölt állásába, a soroksári Templom téren ismét felvette a harcot, és rálőtt egy szovjet harcokcivontatóra, de azt csak megrongálnia sikerült.

A légvédelmi tüzekek elvonulása után három pestlőrinci katona a Jutadombon maradt egy otthagott löveg-nél. Mindmáig sokan úgy tudják, én is így írtam könyvemben, hogy negyediként a 47. sz.

rendőrőrs rendőr tizedese, **Soós János** csatlakozott hozzájuk, és ő kezelte a löveget. Több egykori szemtanúval beszéltem, akinek meggyőződése volt, hogy ez a légvédelmi ágyú lőtt le november 7-én 13 óra tájban egy IL-28-as szovjet repülőgépet, amely a csepeli Királyerdő fölött zuhant le. Azt már könyvemben is tisztáztam, hogy ezt a repülőgépet a csepeli Szent Imre téren telepített üteg, a pestlőrinci honi légvédelmi tüzérezred lövege lötte le. De csak most, a periratokból vált világossá, hogy Soós János a hadbírószág előtt tisztázni tudta: nem vett részt a jutadombi légvédelmi löveg kezelésében. Ezért perének újratárgyalását rendelték el, és az eredeti perben kiszabott 12 év helyett 1 évi börtönbüntetésre ítélték. (Korábbi periratokban olvastam, hogy a Jutadombért ítélték között volt olyan, aki tanúvallomásában állította: magától Soós Jánostól hallotta a történetet.)

Több újdonsággal szolgált a kiskunmajsai katonák elleni peranyag. Már hónapok óta folyt az eljárás az előzetesen letartóztatott pestlőrinci katonák ellen, amikor 1960 márciusában letartóztatták **Kurai Károly hadnagyot**, a kiskunmajsai lövészszakasz parancsnokát, és **Meszes Károly hadnagyot**, a helyettesét. Kurai hadnagy november 4-én kivonta magát a harcból, és a délelőtti Festékgárban töltötte. Meszes hadnagy mindvégig katonái között tartózkodott, és élükön harcolt. A perben Kurai hadnagyot első fokon 3, 1960 decemberében jogerősen 10 évi börtönrre ítélték. Meszes hadnagyot első fokon 15 évre ítélték, és ezt emelték jogerőre.

Varga Miklós és társai perében 25 vádlottra mondtak ki ítéletet (köztük felmentést is). Tehát a Mecséri ezredes és társai elleni per 52 vádlottján kívül a jutadombi harcok miatt további 25 katona, rendőr és tiszt került hadbírószág elé. Azt 1960-ban elítélték szerencséjére ekkorra már nem volt akkor a bosszúszomj, mint két évvel korábban az esztergomiakkal szemben. Varga Miklós és társai 1-3 év közötti börtönbüntetést kaptak, kivéve a két kiskunmajsai honvédtisztet. Őket az 1963-i évi amnesztia keretében szabadlábra helyezték.

A per tanulmányozása során derült ki, hogy a soroksári rendőrőrsön szervezett nemzetőr osztagban említett **Imre hadnagy**, mások szerint **Kónya Imre**

(**Ferenc**) hadnagy, ahogyan én is írtam a Bécsi Naplóban (2005.november-december), valójában a kiskunmajsai lövészezred tisztje volt, **pontos neve Kányó Imre**. A nyomozás során kiderült, hogy szeptemberben Pécsen avatott fiatal tiszt volt, aki csak a mozgósítás előtt csatlakozott új alakulatához, ott még beosztást sem kapott (ezért nem emlékeztek rá felletesei), és néhány katonájával együtt állt át a soroksári nemzetőrökhöz. De mert nem helybéli volt, a soroksáriak nem emlékeztek pontosan a nevére, sőt a visszaemlékezők számára az sem volt világos, hogy Imre hadnagy a rendőrségen nem rendőr, hanem honvédtiszt volt. Letartóztatásához a honvédelmi miniszter már 1958. október 1-jén hozzájárult. Hiába, mert – legalábbis az általam eddig látott periratok szerint – az országban nem lették őt.

Szomorú tanulságul szolgált **Meszes Károly** hadnagy vallomásának egyik részlete. A nyomozás során megállapították, hogy Meszes hadnagy jelen volt a harcokban elfogott két volt ÁVH-s Jutadomb-ra kísérésekor, és kivégzésüknél. Meszes Károly hadnagy 1960. április 30-án, harmadik kihallgatásán tett vallomásában olyan pontos személyleírást adott a két fogolyról, hogy személyes jelenléte bizonyos. (1961-ben nem ismerhette az 1958-ban ebben az ügyben kivégzett két esztergomi honvéd periratait.)

Meszes hadnagy azt vallotta, hogy látta: egyik (megnevezett) katonája és egy tüzér őrzetető (akit név szerint nem ismert) azok között volt, akik a két elfogottat kísérték, és akiket a tüzér őrzetető géppisztollyal agyonlőtt. Meszes hadnagy elmondta: olyan fenyegető volt a hangulat, hogy ő nem mert fellépni a kivégzés ellen, nehogy őt is lelőjék. (Itt jegyzem meg, hogy az 1958-ban kivégzett **Kicska János főhadnagy** elleni egyik vádpont az volt, hogy nem akadályozta meg a két elfogott kivégzését.)

Meszes Károly hadnagy vallomásának azt a részletét emelem ki, amely szerint a tüzér őrzetető géppisztollyal lőtt. A Mecséri-perben az esztergomi légvédelmi tüzérosztály három katonáját vádolták a két elfogott volt ÁVH-s kivégzésével: **Magyar János honvédtet**, **Kálmán Dezső őrzetetőt** és **Molnár Géza őrzetetőt**. Mindhármukat halálra ítélték, Magyar és Kálmánt kivégezték, Molnár Géza ekkor már Svédországban élt.

A periratok teljes bizonyossága szerint Kálmán Dezsőnek karabély

valta. A hadbírószág halálos ítéletének indoklása elismerete, nem nyert bizonyítást, hogy Kálmán Dezső teljesen lőtt volna, de szavát egyáltalán nem emelte fel a kivégzés ellen és fegyverét is az államvédelmisták felé tartotta. Ezt az első- és másodfokon eljáró hadbírószág, majd az Elnöki Tanács elegendőnek tartotta egy ember életének kioltására.

Ehhez hozzáfűzöm egy börtönügynöknek 1959. április 17-én jegyzőkönyvbe foglalt jelentését. Az ügynök által megfigyelt rab, **Aranyossy Gyula** beszámolt neki a két fogoly kivégzéséről: Aranyossy szerint két katona kísérte, és egyikőjük géppisztollyorozattal leterítette őket. Aranyossy személyleírást adott a két fogolyról, ez aprólékos és pontos. Ebből következően valóban szemtanú volt.

Aranyossy Gyula 1959-ben, Meszes Károly hadnagy 1960-ban tett vallomása végképp elegendő annak kimondására, hogy nem Kálmán Dezső őrzetető lőtt a két fogolyra, ebben ártatlanul végeztek ki.

Visszatérve **Varga Miklós és társai** perére: a jutadombi harcok terhet az esztergomi 51. légvédelmi tüzérosztály viselte, de velük együtt harcolt a Magyar Néphadsereg további két alakulatának része: a pestlőrinci honi légvédelmi tüzérezred három lövegraja, és a kiskunmajsai lövészezred egy szakasza.

A katonahősök emlékére állított jutadombi kopjafa és emlékmű mindnyájuk emlékezte.

DR. MAROSSY ENDRE

1956 emlékezete 2006

Folytatás

son több mint kétszázan jelentek meg a torontói városháza teraszán. A Szózat elnéklése után az egybegyűlteket **Lassú János** a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács** főtítkára köszöntötte a társszervezetek nevében. Elsőként, a kanadai tévétársaságok gyűrűjében, **David Miller** polgármester lépett a mikrofonhoz, aki meleg szavakkal méltatta az 1956-os forradalom és szabadságharc hősiességét, amelynek vérbefojtása annyi magyart hozott Kanadába, s belőlük a legtöbbet Torontóba. **Somorjai Ágnes** a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács** elnöke mutatta be itt is angolul és magyarul az ünnepi szónokot **dr. Borókai Gábot**, aki beszédében arra emlékeztetett, hogy a forradalom hatására külföldre került magyarságnak fontos szerepe volt abban, hogy a kádári években ébren tartsa a forradalom emlékeztetét, hogy emlékeztesse a világot a magyarok áldozatára. A városháza elől a résztvevők átmentek a Budapest parkba, ahol

a szervezetek és a magyar állam nevében megkoszorúzták az 1956-os emlékművet.

Az ünnep napjának délutánján, az **Ontario tartományi parlament**ben folytatódott a megemlékezés. Az **Új Demokrata Párt** (NDP) hívta meg a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács** és a **Kanadai Magyarok Szövetsége** képviselőit, valamint neves magyarokat fogadásra a parlament egyik dísztermébe. A fogadás előtt zászlófelvonást tartottak a parlament épülete előtt, amelyen **Hon. Peter Kormos** képviselő és **Hon. Howard Hampton**, az NDP Ontario-i elnöke méltatta az ünnepet. **Dr. Borókai Gábor** angol nyelven szolt az egybegyűltekhöz. A parlament dísztermében **Howard Hampton** köszöntötte a megjelenteket, **Sándor Bajusz Kinga** szavalata után **Peter Kormos** magyar pezsgővel kezében a magyarok hősiességét méltatva mondott köszöntőt. Az este 7 óráig tartó fogadáson számos tartományi képviselővel volt alkalmuk megismerkedni a meghívottaknak.

Az Árpád Hall ünnepségének másik ünnepi szónoka **Honorable Rob Nicholson** szövetségi miniszter volt, aki kiemelte beszédében, hogy Kanada milyen sokat köszönhet a bevándorolt magyar menekülteknek. A legmeghatóbb **Kim Crait**or tartományi képviselő volt, aki elérzékenyülve mondta el, hogy őt egy 1956-ban Kanadába menekült magyar házaspár csecsemőként fogadta örökbe és nevelte fel, nekik köszönheti, hogy családot és szerető szülőket tudhatott magáénak. **Niagara Falls** polgármestere **His Worship Ted Salci** a jól képzett, megbízható magyar kanadaiakról beszélt. A **St. Catharines-i Lengyel Egyesület** képviselője a lengyel közösség üdvözlétét tolmácsolta. A megemlékezés a Székely himnusz elnéklésével és **Deák Miklós** atya imájával végződött.

Október 23-án, hétfőn délben, a **Kanadai Magyar Kulturális Tanács** által 11 évvel ezelőtt megkezdett és azóta is minden évben megrendezett **már hagyományos ünnepi zászlófelvoná-**

A mozgalmas napok időt adtak arra is, hogy ki-ki elgondolkozzék 1956 példáján akkor, amikor a híradások szerint még mindig ugyanannak az elnyomó szervezetnek leszármazottai lehetetlenítették el a magyarországi megemlékezéseket, mint akik 1956 lázadását embertelen diktatúrával vérbe fojtották.

(Magyar Élet, hetilap 2006. november 4.)

LATIN-AMERIKA

MÉLTÓKÉPPEN EMLÉKEZETT 1956-RA A LATIN-AMERIKÁBAN ÉLŐ MAGYARSÁG.

Venezuelában magyar teret avattak, **Argentínában, Braziliában, Paraguayban** és **Costa Ricán** pedig egymást érték a kiállítások, filmvetítések, előadások, emlékhangversenyek és koszorúzások – tudósítja **Benedek László**, a **Latin-Amerikai Magyar Országos Szervezetek Szövetségének** (LAMOSZSZ) európai képviselője.